

---

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА  
ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

---

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ  
МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

**ACTUAL PROBLEMS OF INTERNATIONAL RELATIONS**

**ВИПУСК 125  
(частина II)**

**Збірник наукових праць  
присвячений 180-й річниці Київського університету  
та 70-літтю Інституту міжнародних відносин**



**КИЇВ – 2015**

Актуальні проблеми міжнародних відносин : Збірник наукових праць.  
Випуск 125 (частина II).

К. : Київський національний університет імені Тараса Шевченка.  
Інститут міжнародних відносин, 2015. – 116 с.

Цей Збірник наукових праць присвячено 70-річному ювілею Інституту міжнародних відносин та 180-річному ювілею Київського національного університету імені Тараса Шевченка. У Збірнику представлено наукові розвідки Науково-практичної конференції: «Гнучка модель навчання іноземної мови: проблеми, тенденції перспективи», яка відбулась в Інституті міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка 14 жовтня 2014 року.  
Для наукових працівників, викладачів, аспірантів, студентів.

### Редакційна колегія

**Головний редактор: Копійка В. В.**, доктор політичних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

**1-ий заступник головного редактора (науковий редактор): Дорошко М. С.**, доктор історичних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

**2-ий заступник головного редактора: Хмара М. П.**, кандидат економічних наук, науковий співробітник, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Відповідальний редактор: **Макєєнко Л. Ф.**, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

### Члени редакційної колегії

*Арнольд Райнер*, доктор юридичних наук, професор, Регенсбурзький університет (м. Регенсбург, Федеративна Республіка Німеччина).

*Балюк Валенти*, доктор політичних наук, професор, Університет Марії Кюрі-Склодовської (м. Люблін, Республіка Польща).

*Вергун В. А.*, доктор економічних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

*Губерський Л. В.*, доктор філософських наук, академік НАН України, Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

*Дайнеко В. В.*, кандидат філологічних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

*Дец Йоахім*, доктор політичних наук, професор, Ягеллонський університет (м. Краків, Республіка Польща).

*Довгерт А. С.*, доктор юридичних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

*Кашкін С. Ю.*, доктор юридичних наук, професор, Московський державний юридичний університет ім. О. Є. Кутафіна (м. Москва, Російська Федерація).

*Кисіль В. І.*, доктор юридичних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

*Коппель О. А.*, доктор історичних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

*Крижанівський В. П.*, доктор історичних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

*Крушинський В. Ю.*, доктор політичних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

*Кремона Маріз*, доктор юридичних наук, професор, Європейський академічний інститут (м. Флоренція, Італійська Республіка).

*Мальгін А. В.*, доктор політичних наук, професор, Московський державний інститут міжнародних відносин (Університет) (м. Москва, Російська Федерація).

*Манжоло В. А.*, доктор історичних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

*Матвієнко В. М.*, доктор історичних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

*Муравйов В. І.*, доктор юридичних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

*Перепелиця Г. М.*, доктор політичних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

*Пирожков С. І.*, доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НАН України.

*Пузанов І. І.*, доктор економічних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

*Рижков М. М.*, доктор політичних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

*Розач О. І.*, доктор економічних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

*Сіскос Євангелос*, доктор економічних наук, професор, Державний технологічний навчальний інститут (м. Касторія, Грецька Республіка).

*Скороход Ю. С.*, доктор політичних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

*Філіпенко А. С.*, доктор економічних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

*Фурса С. А.*, доктор юридичних наук, професор, Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

*Шемшученко Ю. С.*, доктор юридичних наук, професор, академік НАН України.

*Циганов С. А.*, доктор економічних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

*Шнирков О. І.*, доктор економічних наук, професор, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

**Адреса редакційної колегії:**

04119, Київ, вул. Мельникова, 36/1, Інститут міжнародних відносин, тел. 483-11-25.

Збірник наукових праць «Актуальні проблеми міжнародних відносин» заснований у 1996 році. Засновник: Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Збірник наукових праць внесено до переліку наукових фахових видань України з юридичних, політичних і економічних наук.

*Постанова президії ВАК України № 1-05/8 від 22. 12. 2010 р.*

Електронну версію видання розміщено на сайті «Актуальні проблеми міжнародних відносин» за адресою <http://journals.iir.kiev.ua> і передано до Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського на депозитарне зберігання та представлення на порталі наукової періодики: <http://www.nbuv.gov.ua>.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, імен власних та інших відомостей.

Всі права застережені. All right reserved. При цитуванні обов'язкове посилання на Збірник наукових праць «Актуальні проблеми міжнародних відносин».

© Інститут міжнародних відносин. 2015.

## **НАЦІОНАЛЬНІ МОВИ І КУЛЬТУРИ** **В ЇХ СПЕЦИФІЦІ ТА ВЗАЄМОДІЇ**

УДК [811.111+811.161.2]’373.613

### **ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ АНГЛІЙСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ В АСПЕКТІ КОМУНІКАТИВНОЇ ПРАГМАТИКИ**

**Татьянченко О. О.**

Кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

**Анотація.** У даній статті розглядаються проблеми лексико-семантичного та комунікативно-когнітивного розділів мовознавства, що пов’язані перед усім з появою іноземних слів, висловлювань як синтаксичних реченневих конструкцій зокрема фразеологічних в аспекті удосконалення і збагачення словникового складу української мови. Саме цей процес засвідчує про загальну потребу народів в комунікативних контактах як на історичних так і на сучасних етапах політичного, наукового, культурного життя тощо. Звісно, що лексичний аспект є найвиразнішим показником будь-яких змін мови, насамперед щодо її збагачення, її увиразнення, удосконалення, який пов’язаний передусім з розвитком певного суспільства і, звідси мови як дієвого соціально-суспільного чинника. Відтак даний процес збагачення лексичного складу української мови відбиває загальну потребу народів в їхніх комунікативних контактах відповідно до політичного, соціального, наукового, культурного життя тощо. Отже лексичний аспект мови є яскравим виразником культури суспільства та його модернізації на міжнародному мовному рівні в умовах глобалізації та міжнародної співдружності.

Входження та засвоєння іноземних слів з подальшою активізацією їх в українському мовленні засвідчує загальну потребу даного процесу не лише щодо української мови а й до мови-донору, яка є щодо поставленої нами проблеми – англійською. Англійськомовні запозичення, їх змістовно функціонально-семантичні ознаки, їх образна і духовна сутність сприяють активізації прагматичної міжмовленевої діяльності. Запозичення відіграють важливу роль у житті народів, оскільки саме мова відображає сучасний стан народу, його образ і духовну сутність.

Стаття містить певну кількість ілюстративного матеріалу, що підтверджує теоретичні положення даного дослідження.

**Ключові слова:** запозичення, англіцизм, фразеологізм, лексична одиниця, словосполучення, лексичні заміни, мова-донор, мова-рецепієнт, усталені словосполучення, неологізми, історизми.

**Постановка проблеми.** Певна мовна нація у певному спілкуванні поповнюється утворенням нових лексичних словосполучень, усталених словосполучень, найменувань, неологізмів, історизмів, як запозичених з інших мов, так і своїх набутих в процесі дослідження своєї історії за умови використання нових сучасних технологій пізнання тощо. Особливо поширеними і на змістовному рівні економно-зручними та емоційно оцінними

у мовленні серед багатьох народів світу є такі лексичні одиниці як метафори, афоризми, крилаті слова, фразеологічні висловлювання тощо. Але щодо поставленої нами проблеми, ми зупинимося на аналізі фразеологічних висловлювань, що увійшли до української мови як запозичення, а саме з лексики англійської мови.

**Мета статті** – проаналізувати фразеологічні висловлювання англійського походження в аспекті комунікативної прагматики.

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.** Проблеми активізації міжнаціональної, міжкультурної комунікації засобами динамічних і влучних груп фразеологічних одиниць та визначення їх входження в певну національну культуру досліджується як зарубіжними так і вітчизняними лінгвістами: В. В. Виноградовим [8], Л. П. Крисіним [15], Ю. А. Зацним [4; 11], Р. П. Зорівчак [12], І. В. Корунцем [14], Г. О. Похомовою [11], Я. І. Рецкером, В. В. Коптіловим [13], А. М. Григораши [10] та іншими.

Входження фразеологічних одиниць в ту чи іншу мову як знаків, що віддзеркалюють конкретну національну культуру, її побут, традиції, історію її носіїв тощо, за своєю структурою, тобто внутрішньою формою і змістом, створюють своєрідний образ, номінацію, який у процесі перекладу повинен бути збереженим. Адже кожне окреме слово або компоненти, що складають фразеологічну одиницю, є образними домінантами, які в цілому визначають семантику цих одиниць, оскільки за кожним словом стоїть певний когнітивно-інформаційний зміст.

Запозичення з англійської мови фігурують у лексиці багатьох мов і увійшли в відповідні словники, при цьому, звичайно зберігаючи початкове національне забарвлення. Адже перекладений твір залишається перекладом у повному значенні цього слова лише тоді, коли в ньому збережено національну своєрідність оригіналу в його соціально-історичній конкретиці. Хоча лексеми в процесі мовленнєвої діяльності не тільки реалізують свої основні значення, а й набувають нових смислових та експресивно-стилістичних відтінків.

**Основні результати дослідження.** Мова як суспільне, насамперед антропологічне, явище є не тільки засобом певного спілкування, соціального, конкретного, а й засобом відображення менталітету кожного учасника тої чи іншої конкретної комунікації. Звісно, що такий процес пов'язаний з надбанням духовних, історичних, культурних знань людини, з визначенням нею досвіду попередніх поколінь як свого народу, так і інших. Відтак за таких визначних умов народів виникає потреба перебувати в постійних комунікативних контактах щодо їх політичного, наукового, культурного, міжнародного життя, і, безперечно, такий процес, відповідно до поставленої нами проблеми, сприяє розвитку і збагаченню словникового складу кожної мови як учасниці подібних комунікативно-міжкультурних та іншого роду спілкувань.

Відтак, певна мовна нація у певному спілкуванні поповнюється утворенням нових лексичних словосполучень, усталених словосполучень, найменувань, неологізмів, історизмів, як запозичених з інших мов, так і своїх набутих в процесі дослідження своєї історії за умови використання нових сучасних технологій пізнання тощо. Особливо поширеними і на змістовному рівні економно-зручними та емоційно оцінними у мовленні серед багатьох народів світу є такі лексичні одиниці як метафори, афоризми, крилаті слова, фразеологічні висловлювання тощо. Але щодо поставленої нами проблеми, ми зупинимося на аналізі фразеологічних висловлювань, що увійшли до української мови як запозичення, а саме з англійського лексику. Деякі з них настільки асимілювались, що вживаються навіть без пояснень, не вимагають їхнього уточнення за змістом, наприклад: *хліб з маслом* (*bread and butter*) – ‘засіб до існування’; *зробити все можливе* (*do one's level best*) – ‘не шкодувати зусиль’; *зелене світло, зелена вулиця* (*the green light*) – ‘свобода дій’; *розкупатись як гарячі тістечка* (*sell like hot cakes*) – ‘нарозхват’; *побитися об заклад* (*you*

*bet!*) – ‘закладатися’. Іноді, навіть, втрачається змістовний зв’язок між початковим сполученням компонентів, а залишається лише експресивна виразність, яка в свою чергу і запозичується разом з фразеологізмом. Так трапилось з широковідомим виразом **вітаю, я ваша тітка** («здравствуйте, я ваша тётя» рос. – *my aunt*) – ‘ось так так!’ ‘А ви бачили!’ Цей вираз набув такої популярності завдяки екранізації п’єси Томаса Брендона «Тітка Чарлея».

Фразеологічні висловлення визначаються науковою літературою як особливі синтаксичні конструкції мови, що складаються з двох або більше окремо оформлених компонентів і які характеризуються цілісністю значення, відтворюваністю в мові та усталеністю лексичного складу, синтаксичної структури: «Фразеологізм... фразеологічна одиниця, фразеологічний зворот, фразера – нарізно оформлений, але семантично цілісний і синтаксично неподільний мовний знак, який своїм виникненням і функціонуванням зобов’язаний фразотворчій взаємодії одиниць лексичного, морфологічного та синтаксичного рівнів» [1, с. 708].

Вживання певного запозиченого фразеологізму будь-яким носієм мови, і українським зокрема, свідчить насамперед близький менталітет людини, яка його використовує, про розуміння змісту та оцінки цієї синтаксичної структури, яка асимілюючи оцінки в певній мові, є близькою щодо її духу, культури, історії її виникнення, і в кінцевому варіанті, щодо сприйняття її, наприклад, в українському мовленні як повністю зрозумілою. Так, фразеологізм **добре проводити час** (*have a good time*) – ‘веселитися’ потрапив до України XIX століття і асимілювався в ній як синонім і який вживається переважно в розмовному та художньому стилях мови. Виникнення цієї фразеологічної конструкції і широке використання в Англії визначається XVI-XVII століттями, але XVIII століття ця фразеологічна одиниця вийшла з активного лексику Англії і потрапила до американського лексичного складу і там надовго збереглася. Лише XIX століття цей фразеологізм потрапив до України і досі активно вживається в українському мовленні [17, с. 202].

Таким чином, походження фразеологічних висловлень, як свідчить наведений приклад, мають свою історію і свої шляхи використання іншими мовами та їх асиміляцію відповідно до змісту новоутвореної конструкції та щодо умов і культури її використання.

Так, серед фразеологізмів англійського походження, які значно збагатили український лексикон, можна назвати численні висловлення англійського драматурга Уільяма Шекспіра. Наведемо найбільш актуальні і найбільш відомі і вживані, серед яких, наприклад: **примарне щастя, світ фантазій** (Ромео і Джульєтта) – *a fool's paradise*; **гігант серед пігмеїв** (Корілоан) – *a triton among the minnows*; **вірний своєму слову, хазяїн свого слова** (Дванадцята ніч) – *as good as one's word*; **краще розумній дурень, ніж дурний (дурноголовий) мудрець** (Дванадцята ніч) – *better a witty fool than a foolish wit*; **час юнацької недосвідченості** (Антоній і Клеопатра) – *salad day*; **підгнило щось у датському королівстві, щось неспокійно у датському королівстві** (Гамлет) – *something is rotten in the state of Denmark*; **крок за кроком, потихеньку, поступово, потрошку** (Корілоан) – *by inches*.

Досить зауважити, що на сучасному рівні запозичені конструкції, незважаючи на їх походження, кожною мовою зазнають змін. Так, на українському тлі, зважаючи на їх певну активізацію та осучаснення, до відомих лексичних фразеологічних конструкцій шекспірівського походження додаються інші компоненти. Наприклад, спостерігається розширення сполучуваності відомого виразу *every inch*, який ми можемо перекласти як *цілком, повністю, або справжній, з голови до ніг*: *Ау, every inch a king* (Уільям Шекспір. Король Лір) – *король з голови до ніг, справжній король*. Зворот *every inch* і його післяшекспірівський варіант *every inch of* почали поєднуватись з найрізноманітнішими іменниками.

Зворот став широко розповсюджуваним: ...*I tremble every inch of me* (Генрі Філдінг). *He is a gentleman... every inch of a gentleman* (Уільям Теккерей). *He is a Harford, every inch of him* (Оскар Уальд). ...*he looked every inch a brigand* (С. Моем).

Цікаво, що при перекладі сучасних новоутворень з фразеологізмом *every inch* явище розширення сполучуваності зберігається і в українському вживанні. Так, навіть утворюються нові словосполучення: *He is every inch a soldier*. – Він справжній солдат. *They fight for every inch of one's land*. – Вони стояли за кожну п'ядь своєї землі.

Крім драматурга Уільяма Шекспіра, який за численністю і за особливим змістом висловлювань значно збагатив словниковий склад, культуру, історію свого народу, і такою ж мірою увійшов в культуру українського народу, збагативши її не лише лексично, а й когнітивно-семантично, можна назвати і інших письменників, які також збагатили англійський фразеологічний лексикон, і який в свою чергу увійшов до української мови. Так, щодо соціальної, публіцистичної, політичної сфер життєвої діяльності людини можна навести приклади, зокрема, англійського письменника, філософа Джонатана Свіфта: *бійка книг* вчена дискусія – *the battle of the books* (Джонатан Свіфт, назва однієї з сатир). Багато інших письменників також збагатили англійський фразеологічний лексикон: *кусати руку, яка тебе годує* – *bite the hand that feeds you* (Едмунд Берк. *Thoughts and Details on Scarcity*); *вітамс у повітрі* – *something in the wind* (Бенжамін Джонсон. Казка бочки. *A Tale of a Tub*); *одруження – це лотерея* – *marriage is a lottery* (Бенжамін Джонсон. *His Case is Altered*), *скелет у шафі* – *a skeleton in the closet* (Уільям Теккерей). Пізніше також *a skeleton in the cupboard*. Уільям Теккерей ввів зворот *a skeleton in the closet* у літературу (Ньюкоми), хоча цей зворот був відомий і до нього. Таке ж явище спостерігається і стосовно виразу *ярмарок марнотратства* – *vanity fair*. Вираз широко вживається в українській мові завдяки використанню його в якості назви відомого роману Уільяма Теккерей, в той час, як в англійській мові цей вираз вживався і раніше.

Досить підкреслити, що з'ясовуючи кожен фразеологізм, необхідно встановити шляхи потрапляння його до української мови. У відношенні деяких фразеологізмів встановлено лише, хто першим ввів їх в англійську літературу і завдяки кому вони потрапили до української мови. Введення того чи іншого фразеологізму в літературу не завжди означає утворення його, оскільки автор міг використати вираз, розповсюджений у його епоху. Встановлення авторства надзвичайно важко по відношенню до письменників, які жили за давніх часів, наприклад, як Джеффри Чосер: *промочити горло* – *wet one's whistle* (вираз був запозичений з грецької мови через латину); *зв'язався з чортом, нарікай на себе* – *he must (should) have (he needs) a long spoon that sups with the devil*; творити добро з необхідності, з примусу 'тобто робити вигляд, що дієш добровільно, коли не має іншого виходу' – *make a virtue of necessity* (вираз потрапив до англійської мови зі старофранцузької *faire de necessite vertu*, а також з латини *facere de necessitate virtutem* – *видавати необхідність за добродійність*) [17, с. 220].

Деякі фразеологізми сьогодні досить активно вживаються у суспільно-політичному житті: *коридори влади* – *corridors of power* (назва книги Ч. Сіюу); деякі, навіть, увійшли до професійної термінології, наприклад, юридичної: *схопити когось на гарячому* – *catch (take) somebody red-handed* (Вальтер Скотт. Айвенго). Цей зворот вживався ще з XVI сторіччя в шотландській юридичній термінології. Деякі вирази поповнили політичний лексикон: *тягар білої людини* 'нібито цивілізаторська місія колонізаторів «білих людей», а насправді – лицемірне прикриття колоніальної політики імперіалістів' – *the white man's burden* (за назвою одного з віршів Редьярда Кіпліга), *напасти на лева у його логові* 'напасти на небезпечного ворога в його власному житті, сміливо кинути виклик небезпеч-

ному супротивнику’ – *beard the lion in his den* (Вальтер Скотт. Марміон), пригвоздити («пригвоздить» рос.) ‘публічно розвінчати брехню або прикликати до відповіді’) – *nail a lie to the counter* (Олівер Венделл Холмс. *Melscal Essays*. У давні часи існував звичай у крамарів прибивати фальшиві монети до прилавка. Звідси і такий вираз).

Багато зворотів походять з висловів різних діячів з того чи іншого приводу. Так, наприклад, вираз *тримати порох сухим* – *keep one’s powder dry* приписують Оліверу Кромвелю, який нібито закликав свої війська перед форсуванням ріки перед битвою з шотландськими роялістами при Динбарі 3 вересня 1650 року: «*ut your trust in God; but be sure to keep your power dry*»

Останніми словами філософа Томаса Гоббса (1588-1679) були: *a leap in the dark*. Вираз увійшов в англійську мову зі значенням *стрибок у невідоме*, тобто *смерть*. У цьому ж значенні вираз був запозичений українською мовою завдяки перекладам праць філософа.

Вираз *die in the last ditch* – *померти, але не здатися*, стояти на смерть (до смерті), *битися до останнього* приписується англійському королю Вільгельму III Оранському (1650-1702): *There is one certain means by which I can be sure never to see my country’s ruin: I will die in the last ditch* (D. Hume. *History of England*).

Завдяки філософу Адаму Сміту (1723-1790) нам відомий вираз *нація крамарів, торговців* (прізвисько, назва англійців) – *a nation of shop-keepers*.

Вираз *catch the whigs bathing and walk away with their clothes* – *застати зненацька вігів, які купуються і забрати їх одяг*, ‘почати проводити політику іншої партії’ вжив Б. Дизраелі у своїй промові в Палаті общин 28 лютого 1845 року.

Вираз *terminological inexactitude* – *термінологічна неправда*, ‘кривда’ вжив У. Черчилль, коли виступав у Палаті общин 22 лютого 1906 року. Також Уїнстоном Черчиллем був використаний фразеологізм *холодна війна* (*the cold war*), але автором цього виразу був американський журналіст Уолтер Ліпман. У. Ліпман вживав вираз *холодна війна* (*the cold war*) у значенні *протистояння двох політичних систем, що асоціювалися з двома ядерними наддержавами – США і СРСР*.

Популярності тих чи інших зворотів, часто невідомих авторів, сприяє вживання цих зворотів відомими політичними діячами, письменниками, діячами культури. Так, вираз *the wind of change* – *вітер змін* був використаний англійським прем’єр-міністром Г. Макмілланом стосовно соціальних бродінь у Африці, хоча вираз був відомий і раніше і хто його першим запровадив у вжиток не відомо. Через десятиліття вираз набув другого життя завдяки відомій групі Scorpions під час перебудови. В цей час вираз *the wind of change* – *вітер змін* вже асоціювався із змінами, які відбувалися у колишньому Радянському Союзі, із новим життям, із сподіванням на краще:

Take me to the magic of the moment

On a glory night

Where the children of tomorrow

Dream away in *the wind of change*

The wind of change.

**Висновки.** Узагальнюючи виклад статті, маємо підкреслити, що існують різні причини запозичення лексем однієї мови іншою, серед яких можна визначити причини екстралінгвістичного характеру, а також суспільно-політичного, економічного, культурного, які впливають на розвиток мови і збагачують її лінгвістично. Причини і реалії запозичення відповідають загальній потребі народів в комунікативних контактах і сприяють розвитку. збагаченню міжмовного лексичного запасу. Запозичення відіграють важливу роль у житті народів, оскільки саме мова відображає сучасний стан народу, його образ і духовну сутність.



### Список використаної літератури

1. Енциклопедія «Українська мова» / Редкол. Русанівський В. М. та ін. / В. М. Русанівський. – Київ : Видавництво «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2000.
2. Новий тлумачний словник української мови у чотирьох томах / Уклад.: В. Яременко та ін. / В. Яременко. – Київ : Видавництво «Аконіт», 2000.
3. Фразеологічний словник української мови / Уклад.: В. М. Білоножко та ін. / В. М. Білоножко. – Київ : Наукова думка, 1999.
4. Зацний Ю. А., Янков А. В. Інновації у словниковому складі англійської мови початку ХХІ століття: англо-український словник. Словник / Ю. А. Зацний, А. В. Янков. – Вінниця : Нова книга, 2008.
5. English-Russian Comprehensive Law Dictionary, – by A. Mamulian, S. Kashkin / A. Mamulian, S. Kashkin. – Moscow : «Sovetnik», 1993.
6. Lexicon of Terms and Concepts in Public Administration, Public Policy and Political Science, – by S. Badger, M. Bejzyk / S. Badger, M. Bejzyk. – Kyiv : Osnovy Publishers, 2005.
7. The Concise Oxford Dictionary of Current English. Seventh Edition. Oxford University Press, 1982.
8. Виноградов В. В. Русский язык: Грамматическое учение о слове / В. В. Виноградов. – Москва : Высшая школа, 1972.
9. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе / С. Влахов, С. Флорин. – Москва : Международные отношения, 1980.
10. Григораш А. М. Фразеологические инновации в современной публицистике Украины (на материале русскоязычной и украиноязычной прессы 1990-х – 2000-х годов): монографія / А. М. Григораш. – Київ : Знання України, 2008.
11. Зацний Ю. А., Похомова Г. О. Мова і суспільство: збагачення словникового складу сучасної англійської мови: Навч. пос. / Ю. А. Зацний, Г. О. Похомова. – Запоріжжя : Видавництво при Запорізькому державному університеті, 2001.
12. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад: на матеріалі англомовних перекладів української прози: Монографія / Р. П. Зорівчак. – Львів : Видавництво при Львівському державному університеті, 1989.
13. Коптілов В. В. Актуальні питання українського художнього перекладу / В. В. Коптілов. – Київ : Дніпро, 1971.
14. Корунець І. В. Contrastive Typology of the English and Ukrainian Languages: Порівняльна типологія англійської та української мов: Навч. пос. / І. В. Корунець. – Вінниця: Нова Книга, 2003.
15. Крысин Л. П. Языковое заимствование: взаимодействие внутренних и внешних факторов (на материале русского языка современности) / Л. П. Крысин // Русистика сегодня. – 1995, № 1.
16. Alison Riley. English for Law / Alison Riley. – Longman, 1999.
17. J. Comfort, N. Brieger. Language Reference for business English / J. Comfort, N. Brieger. – 1991.
18. Lyons J. Introduction to Theoretical Linguistics / J. Lyons. – London: Cambridge University Press, 1971.
19. Miller G. A. Language and Communication / G. A. Miller. – N.Y., 1971.
20. Noam Chomsky. Reflections on Language / Noam Chomsky. – N. Y. : New Press, 1986.

## BORROWED ENGLISH IDIOMS IN THE ASPECT OF COMMUNICATIVE PRAGMATICS

**Olena Tatyanchenko**

Candidate of Sciences (Pedagogy), Associate Professor of the Department of Foreign Languages of the Institute of International Relations of Taras Shevchenko National University of Kyiv.

**Abstract.** *This article is devoted to the problem of language changes. Language is creative and challenging system. The problem of language changes (especially lexical changes) is a very interesting one in linguistic studies. An important role in the process of lexical changes is played by loans. Word-borrowings play an important role in the developing of the language because they shape and reflect lifestyles of people. They reflect social trends and they are closely connected with social and political events in the life of any society.*

*As the special analyses prove the present day tend of any language development runs counter to the general tend towards the spreading of loans. Nowadays this issue of lexical changes is becoming more and more perceptive and acute in globalized world. In a highly developed and complex society there is a constant need for new lexical items. A new term can be made up from scratch, coined just to meet the new need. Another possibility is to combine existing lexical items to form more complex ones that are in some way descriptive or appropriate. Still a third way to obtain a new term is to extend the use of an old one, making it applicable to new situations; of these three methods the first is by far the least frequent. For the most part, there is the tend to readopt existing lexical material rather than to create entirely new material.*

*On the one hand many new words are due to a desire for novelty. On the other hand people commonly model their speech after the speech of the people they communicate with. A more important motivation is the desire to fit in well with a social group, to be one of the gang linguistically as well as in other ways. For instance, there are a lot of idiomatic expressions which are borrowed from the English language by the Ukrainian language to serve these purposes. The sources of borrowings are analysed here.*

*The practical realm of the problem is the centre of the author's attention. The article contains a great amount of illustrative material which supports the theoretical theses of the investigation.*

**Key words:** *loan, borrowing, idiomatic expression, idiom, language sign, word combination, collaboration, lexical changes, source language, recipient language, neologism, archaic word, archaism.*

### Referances

1. Entsyklopedia «Ukraiens'ka mova» / Redkol. Rusanivs'kyi V. M. ta in. / V. M. Rusanivs'kyi. – Kyiv : Vydavnytstvo «Ukrayins'ka Entsyklopediya» im. M. P. Bazhana, 2000.
2. Novyi tлумachnyi slovnyk Ukrayins'koi movy u choturyoh tomoh / Uklad.: V. Yaremenko ta in. / V. Yaremenko. – Kyiv : Vydavnytstvo «Akonit», 2000.
3. Frazеologichnyi slovnyk ukrayins'koyi movy / Uklad.: V. M. Bilonzhko ta in. / V. M. Bilonzhko. – Kuiv : Naukova Dumka, 1999.
4. Zatsnyi Yu. A., Yankov A. V. Innovatsii u slovnykovomu sklady angliys'koi movy pochatku XXI stolittya: anglo-ukrains'kyi slovnyk. / Yu. A. Zatsnyi, A. V. Yankov. – Vinnytsya: Nova knyga, 2008.
5. English-Russian Comprehensive Law Dictionary, – by A. Mamulian, S. Kashkin / A. Mamulian, S. Kashkin. – Moscow: «Sovetnik», 1993.
6. Lexicon of Terms and Concepts in Public Administration, Public Policy and Political Science, – by S. Badger, M. Bejzyk / S. Badger, M. Bejzyk. – Kyiv: Osnovy Publishers, 2005.
7. The Concise Oxford Dictionary of Current English. Seventh Edition. Oxford University Press. 1982.
8. Vinogradov V. V. Russkiy yazyk: Grammaticheskoe uchenie o slove / V. V. Vinogradov. – Moskva : Vysshaya shkola, 1972.
9. Vlahov S., Florin S. Neperevodimoe v perevode / S. Vlahov, S. Florin. – Mockva : Mezhdunarodnye otnosheniya, 1980.

10. Grigorash A. M. Frazеologicheskie innovatsii v sovremennoy publitsistike Ukrainy (na materiale russkoyazychnoy i ukrainoyazychnoy pressy 1990-h – 2000-h godov): monografiya / A. M. Grigirash. – Kyiv : Znannya Ukrainy, 2008.
11. Zatsnyi Yu. A., Pohomova G. O. Mova i suspil'cnvo: zbagacchennya slovnykovogo skladu suchasnoyi angliys'koyi movy: Navchal'nyi posibnyk / Yu. A. Zatsnyi, G. O. Pohomova. – Zaporizhzhya : Vydavnytstvo pry Zaporiz'komu derzhavnomu universyteti, 2001.
12. Zorivchak R. P. Realiya I pereklad: na materiali anglomovnyh perekladiv ukraiyins'koyi prozy: Monografiya / R. P. Zorivchak. – L'viv : Vydavnytstvo pry L'vivs'komy derzhavnomu universyteti, 1989.
13. Koptilov V. V. Aktual'ni pytannya ukraiyins'kogo hudozhn'ogo perekladu / V. V. Koptiliv. – Kyiv : Dnipro, 1971.
14. Korunets' I. V. Contrastive Typology of the English and Ukrainian Languages: Porivnyal'na typologiya angliys'koyi ta ukraiyins'koi mov: Navchal'nyi posibnyk / I. V. Korunets'. – Vinnytsya : Nova Knuga, 2003.
15. Krusin L. P. Yazykovoє zaimstvovanie: vzaimodeystvie vnutrennih I vneshnih faktorov (na material russkogo yazyka sovremenosti) / L. P. Krysin // Rusistika segodnya. – 1995, № 1.
16. Alison Riley. English for Law / Alison Riley. – Longman, 1999.
17. J. Comfort, N. Brieger. Language Reference for business English / J. Comfort, N. Brieger. – 1991.
18. Lyons J. Introduction to Theoretical Linguistics / J. Lyons. – London: Cambridge University Press, 1971.
19. Miller G. A. Language and Communication / G. A. Miller. – N. Y., 1971.
20. Noam Chomsky. Reflections on Language / Noam Chomsky. – N. Y. : New Press, 1986.

## ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИЕ ЕДИНИЦЫ АНГЛИЙСКОГО ПРОИСХОЖДЕНИЯ В АСПЕКТЕ КОММУНИКАТИВНОЙ ПРАГМАТИКИ

**Татьянченко Е. А.**

Кандидат педагогических наук, доцент кафедры иностранных языков Института международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко.

**Аннотация.** В данной статье рассматриваются проблемы лексико-семантического и коммуникативно-когнитивного разделов языкознания, которые связаны, прежде всего, с появлением иноязычных слов, выражений, в частности фразеологических, которые рассматриваются с точки зрения усовершенствования и обогащения словарного состава украинского языка. Именно этот процесс свидетельствует об общей потребности народов в коммуникативных контактах, как на исторических, так и на современных этапах политической, научной, культурной жизни и т. д. Безусловно, лексический аспект является одним из самых выразительных показателей каких-либо изменений в языке, связанных с его обогащением, усовершенствованием, развитием, а именно, с развитием общества и, следовательно, языка как социально-общественного явления.

Данный процесс обогащения лексического состава украинского языка отражает общую потребность народов в коммуникативных контактах соответственно на политической, социальной, научной, культурной жизни и т. д. Таким образом, культура общества и её модернизация на международном языковом уровне в условиях глобализации и международного сотрудничества накладывают свой отпечаток на лексический состав языка.

Заимствование иноязычных слов и последующая активизация их в украинском языке свидетельствует о необходимости данного процесса не только для развития украинского языка, но и языка-донора, что касается поставленной нами проблемы – английского. Англоязычные заимствования, их содержательно-функционально-семантические признаки, их образная и духовная сущность способствуют активизации прагматической межъязыковой деятельности. Заимствования играют важную роль в жизни народов, поскольку именно язык отражает современное состояние народа, его образ и духовную сущность.

*Но, что касается поставленной нами проблемы, мы остановимся на анализе фразеологических выражений, вошедших в украинский язык как заимствования, а именно из лексикона английского языка.*

*Статья содержит определённое количество иллюстративного материала, которое подтверждает теоретические положения исследования.*

**Ключевые слова:** *заимствование, англицизм, фразеологизм, лексическая единица, словосочетание, лексические изменения, язык-реципиент, язык-донор, устойчивые словосочетания, неологизм, историзм.*

УДК 811.111'42

## КУЛЬТУРНИЙ СИМВОЛ SIX DEGREES OF SEPARATION ЯК ПРЕЦЕДЕНТНИЙ ФЕНОМЕН СУЧАСНОЇ АНГЛОСФЕРИ

**Фоменко О. С.**

Кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри іноземних мов Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

**Анотація.** У 1929 році угорський письменник Фрідеш Каринті в оповіданні «Ланки ланцюга» висловив думку про те, що всі мешканці планети Земля є значно ближчими одне до одного, ніж це може здаватися на перший погляд, і що потенційно кожна людина може встановити контакт з будь-ким лише за допомогою п'яти інших людей знайомих між собою. По суті, Ф. Каринті вперше сформулював теорію, яка пізніше стала відомою як «Six degrees of separation» (укр. «Теорія шести рукошляків»). Вперше інтерес до теорії у суспільстві з'явився у 1990-х роках завдяки масовій культурі – виходу та екранізації однойменної п'єси Джона Гуара, а справжній сплеск інтересу до неї спостерігається у 21-му столітті – у добу Інтернету й соціальних мереж, коли думка про «тісний» світ є як ніколи актуальною.

Широка відомість як всередині англосфери, так і поза її межами дозволяє використовувати мовну одиницю *Six degrees of separation* не лише в науковому дискурсі, а в значно ширшому контексті в різних видах дискурсу. Цей чинник, а також фоносемантична привабливість і великий асоціативний потенціал мовної одиниці *Six degrees of separation* сприяли тому, що вона стала прецедентним феноменом англосфери. Прецедентність дозволяє використовувати цю мовну одиницю в академічному, дискурсі ЗМК, дискурсі художньої літератури, політичному дискурсі тощо. ПФ *Six degrees of separation* вживається у заголовках ЗМК, наукових публікацій і назвах книг, де він зазвичай виконує атрактивну та експресивну функції.

Багатство асоціацій і конотацій мовної одиниці *Six degrees of separation* також роблять її привабливою для неймінгу. Зокрема, вона використовується у неймінгу організацій, комерційних компаній, Інтернет-спільнот за інтересами, благодійних проектів та ініціатив.

У сучасній англосфері прецедентний феномен *Six degrees of separation* вживається в оригінальному та трансформованому вигляді. В останньому випадку спостерігаємо структурно-семантичні або морфологічні перетворення прецедентного феномену, насамперед заміну його компонентного складу.

Водночас надмірне вживання культурного символу *Six Degrees of Separation* в англосферному дискурсі призводить до втрати ним своєї первісної оригінальності. Відбувається те, проти чого застерігав Джордж Орвелл: з яскравої метафори мовна одиниця *Six degrees of separation* перетворюється на кліше.

**Ключові слова:** культурний символ, *Six degrees of separation*, прецедентний феномен, англосфера, дискурс, неймінг.

**Постановка проблеми.** У сучасному комунікативному просторі спостерігаються дві, на перший погляд протилежні тенденції: з одного боку, це прагнення до максимальної свободи, до проявів творчої індивідуальності автора, та, з іншого, активне використання

способів вираження думки, що вже добре зарекомендували себе і дозволяють хоча б частково приховати суб'єктивність і співвіднести свій текст з існуючими традиціями [1]. До проявів цих тенденцій належить активне використання різноманітних способів апеляції до культурно-маркованих одиниць, зокрема культурних символів, частина яких є ключовими словами певної часової або історичної епохи, що відображають, за влучним виразом В. Г. Костомарова, мовні смаки, а також дух цієї епохи. Культурний символ розуміємо як ментально-когнітивну одиницю, що фокусує в собі уявлення про ту чи іншу країну і яку можна вважати «візитівкою» цієї країни. Культурний символ може бути виражений ключовим словом для позначення культурно-маркованого концепту, стереотипом, прецедентним феноменом тощо [2, с. 392]. Культурні символи посідають центральне місце у повідомленні національної ідентичності, оскільки поряд з традиціями, культурою і мовою здатні об'єднувати суспільства та відігравати важливу роль в процесі ідентифікації людини з певною культурою, який передбачає постійну взаємодію між людьми та символами: люди мають не лише визнавати вже наявні символи, а постійно відтворювати їх, приписуючи їм нові значення залежно від обставин, у яких відбувається життя суспільства [3, с. 47].

У сучасному комунікативному просторі широко представлені вербальні та візуальні символи різних лінгвокультур, серед яких помітне місце займають культурні символи англосфери, що завдяки масовій культурі швидко стають відомими глобальній аудиторії, як всередині англосфери, так і поза її межами. Слід зазначити, що термін «англосфера» зазвичай використовується по відношенню до групи англословних народів зі схожою культурною спадщиною, які підтримують близькі політичні та військові стосунки. Це насамперед Велика Британія, Ірландія, Сполучені Штати Америки, Канада (за винятком провінції Квебек), Австралія і Нова Зеландія.

Широка відомість окремих культурних символів сприяє тому, що вони стають прецедентними феноменами (ПФ) англосфери. ПФ посідають важливе місце в житті людини в пізнавальному та емоційному аспектах, мають надособистісний характер (відомі широкому оточенню конкретного індивіда), а також постійно відтворюються у дискурсі мовної особистості [4, с. 216]. Ці ознаки притаманні культурним символам – прецедентним феноменам, а прецедентність, у свою чергу, є характерною рисою багатьох культурних символів.

До культурних символів – прецедентних феноменів англосфери належить мовна одиниця *Six degrees of separation* (укр. «шість ступенів зв'язку»), що позначає теорію, також відому як «Теорія шести рукошляхів», згідно якої всі мешканці планети Земля розділені шістьма ступенями зв'язків, тобто будь-яких двох людей у світі роз'єднують лише п'ятеро інших людей знайомих одне з одним. Широка відомість як всередині англосфери, так і поза її межами дозволяє використовувати мовну одиницю *Six degrees of separation* не лише в науковому дискурсі, а в значно ширшому контексті в різних видах дискурсу.

Мета роботи – розглянути структурно-семантичні та прагматичні особливості використання мовної одиниці *Six degrees of separation* у сучасному англословному дискурсі, обґрунтувати її статус прецедентного феномену англосфери, а також описати способи її перетворення і функції у сучасному англословному комунікативному просторі.

**Мета статті** – розглянути структурно-семантичні та прагматичні особливості використання мовної одиниці *Six degrees of separation* у сучасному англословному дискурсі, обґрунтувати її статус прецедентного феномену англосфери, а також описати способи її перетворення і функції у сучасному англословному комунікативному просторі.

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.** Культурні символи –прецедентні феномени (ПФ) є важливою частиною національної культури в її історичному розвитку, що має тісний зв'язок з національними цінностями і традиціями. Система прецедентних феноменів – це один з інструментів трансляції «культурної пам'яті» народу від одного покоління до іншого й водночас спосіб об'єднання нації навколо її культурних цінностей і моральних ідеалів, а також важливий складник національної картини світу, за допомогою якого відбувається оцінка дійсності в свідомості людини і здійснюється її залучення до національної культури та традицій у рамках глобальної цивілізації з урахуванням загальнолюдських цінностей [1]. Культурні символи, виражені прецедентними феноменами, належать до того базового стереотипного ядра знань, що повторюється у процесі соціалізації індивіда у даному суспільстві, і яке є «досить стереотипним (на рівні етнічної культури, а не особистості)» [5, с. 14], а уявлення, що стоять за прецедентними феноменами (національно-детерміновані інваріанти їхнього сприйняття), поєднують представників однієї лінгвокультури та відмежовують їх від іншої [6, с. 234]. Незважаючи на це, внаслідок дії багатьох історичних, політичних і культурних чинників (наявність спільної території у минулому, спільна мова, література, економічні, культурні зв'язки тощо), а також у результаті постійного зростання міжкультурних контактів, що стали можливими завдяки сучасним технологіям, культурні символи однієї лінгвокультури стають відомими членам інших лінгвокультурних спільнот, а окремі культурні символи набувають статусу універсальних прецедентних феноменів.

Прецедентні феномени являють собою певний комплекс уявлень, образів, що поєднані на кшталт «молекулярної одиниці» [7, с. 54]. ПФ поділяють на вербальні: прецедентні імена та прецедентні вислови, і на такі, що можуть бути вербалізованими: прецедентні тексти та прецедентні ситуації [8, с. 83]. У деяких випадках важко визначити тип прецедентного феномену, оскільки різні ПФ можуть походити з одного джерела – реального предмета чи реальної ситуації або від іншого прецедентного феномену. Коли відбувається апеляція до одного ПФ, за ним можуть приховуватися інші, може відбуватися так звана «послідовна» апеляція до ПФ [9, с. 219].

Прецедентні феномени вивчалися у дискурсивному аспекті, зокрема, розглядався їхній статус і функції у рекламі (Кушнерук 2006, Ілюшкіна 2008, Самигуліна 2009, Крутько 2011), у політичному дискурсі (Ворожцова 2007, Косарев 2008), у дискурсі художньої літератури (Кремнева 1999), у дискурсі ЗМІ (Семенец 2004, Курбакова 2006, Нахимова 2007, Великорода 2012) тощо. В останні роки спостерігається зростання інтересу до вивчення ПФ у лінгвокультурному аспекті, зокрема, досліджувалася роль ПФ у міжкультурній комунікації (Гудков 2003), статус ПФ як мовних одиниць та одиниць лінгвокультури (Красних 2008, 2013), зв'язок ПФ з культурними символами та роль прецедентних феноменів у повідомленні національної ідентичності (Фоменко 2012, 2015).

**Основні результати дослідження.** Мовна одиниця *Six degrees of separation* позначає теорію, згідно якої будь-які дві людини на Землі розділені в середньому лише п'ятьма рівнями спільних знайомих (і, відповідно, шістьма рівнями зв'язків). Іншими способами актуалізації цієї думки в англійській мові, окрім *Six degrees of separation*, є одиниці *Shrinking world* та *Small world*. Автором ідеї про «тісний» світ вважають угорського письменника Фрідеша Каринті, який в 1929-му році написав коротке оповідання «Ланки ланцюга», в якому розповідається про те, що люди є ближчими одне до одного, ніж це може здаватися на перший погляд, і що потенційно будь-яка людина може встановити контакт з будь-ким з півтора мільярдів мешканців Землі (населення світу на той час) лише за допомогою п'ятох інших людей, знайомих між собою. По суті, майже століття тому Ф. Каринті сфор-

мулював теорію, яка значно пізніше лягла в основу створення глобальних соціальних мереж LinkedIn та Facebook. Незважаючи на це, відомою в академічній спільноті ця теорія стала лише декілька десятиліть потому завдяки американському соціальному психологу Стенлі Мілгрему, який провів декілька експериментів, відомих як «Small world experiment» [10]. Для того, щоб перевірити на практиці ідею Фрідеша Каринті, Стенлі Мілгрем попросив 296 волонтерів передати написане на листівці повідомлення одній людині в передмісті американського міста Бостон за допомогою лише тих людей, яких вони знали особисто або через знайомих своїх знайомих. У результаті експерименту адресат отримав 60 листівок, а дослідник вирахував, що кожна з них побувала в середньому в руках п'ятох людей. Результати дослідження були вперше оприлюднені 1967 року в статті С. Мілгрема, але привернули широку увагу наукової спільноти лише два роки потому, після виходу в журналі «Sociometry» другої статті С. Мілгрема у співавторстві з професором Гарвардського університету Джеффри Траверсом «An Experimental Study of the Small World Problem» [10]

Схожий експеримент неодноразово проводили інші дослідники, у деяких випадках разом з великими корпораціями. Зокрема, у 2006 році вчені компанії Microsoft здійснили експеримент в групі з 240 млн. користувачів чату, в результаті якого було визначено, що середній ланцюг зв'язків становить 6,6 осіб. Директор лабораторії Microsoft Research Ерік Горвіц, який очолював експеримент, наголосив на важливості отриманих результатів, оскільки в дослідженні брали участь не просто знайомі, а лише ті користувачі чату, що регулярно спілкуються між собою, і яких справді можна вважати друзями [11]. У 2011 році вчені Міланського університету разом з дослідниками соціальної мережі Facebook провели схожий експеримент з метою встановити кількість зв'язків, що розділяє користувачів соціальної мережі. В експерименті, який тривав упродовж місяця, взяли участь 721 мільйон користувачів соціальної мережі, що становить понад десяту частину населення світу. У ході дослідження вчені використовували набір алгоритмів, розроблених в університеті Мілана, які дозволили вирахувати середню відстань між будь-якими двома користувачами соціальної мережі Facebook за допомогою обчислення величезної кількості траєкторій зв'язків між ними. У результаті дослідження з'ясувалося, що середня кількість осіб, яка розділяє будь-яких двох людей в світі, становить не шість, а 4,74 осіб, а для жителів США – країни, більше половини мешканців якої віком 13 років і старше мають профіль у Facebook, ця цифра є ще меншою і становить 4,37 [12]. Ці експерименти засвідчують важливість й актуальність для сучасної людини теорії, висунутої майже сто років тому, адже у 21-му столітті – добі Інтернету і соціальних мереж можливість контакту з будь-якою людиною світу є цілком реалістичною.

Зацікавленість «Теорією шести рукошлягань» не обмежується лише академічною сферою. З 1990-х років спостерігається значний інтерес до неї у сфері масової культури. Вважають, що саме цей чинник сприяв популяризації теорії у світі. Зокрема, важливу роль у цьому зіграла п'єса американського драматурга Джона Гуара «Six Degrees of Separation» (укр. «Шість ступенів відчуження»), що вийшла в 1990 році й була екранізована в 1993 році [13]. Головна ідея п'єси така сама, що й оповідання Ф. Каринті: у ній ідеться про те, що будь-які дві людини в світі розділені шістьма ланками зв'язків, за допомогою лише п'ятох інших людей. Завдяки популярності п'єси й кінофільму мовна одиниця *Six degrees of separation* стала широко відомою, і її почали активно використовувати в різних контекстах, як по відношенню до теорії, так і в метафоричному значенні.

Головна ідея «Теорії шести рукошлягань» використовується в кіно (наприклад: фільм «Babel», що був номінований на премію «Оскар» у семи категоріях й отримав нагороду за



найкращий оригінальний саундтрек), серіалах (наприклад: серіал «*Six degrees*» на американському телеканалі ABC) і в телевізійних шоу (наприклад: «*Lonely planet six degrees*» – телевізійна передача про подорожі, ведучі якої розповідають про різні міста світу. На відміну від традиційних телепередач про подорожі, концепція цього шоу побудована не на відомих туристичних об'єктах, а на розповідях про людей, що мешкають поблизу них, і які знайомлять ведучих програми зі своїми друзями [14]. Ці приклади засвідчують, що апеляція до даного ПФ в назвах фільмів, серіалів та телепередач може здійснюватися експліцитно або імпліцитно.

Головну ідею «Теорії шести рукошляків» покладено в основу різноманітних ігор. Наприклад, суть найвідомішої гри, заснованої на цій теорії, «*Six Degrees of Kevin Bacon*» (укр. «Шість кроків до Кевіна Бейкона»), полягає у тому, щоб знайти найкоротший зв'язок (але не більше шести ланцюгів) між американським актором Кевіном Бейконом і будь-яким іншим голівудським актором через їхні зв'язки з іншими акторами, разом з якими вони знімалися. Досить цікавою є історія появи цієї гри, яку придумали студенти американського коледжу Олбрайт після інтерв'ю Кевіна Бейкона, у якому він сказав, що знімався з усіма голівудськими акторами або з акторами, які знімалися з цими акторами. Під час студентських вечірок хлопці розважалися, пропонуючи друзям назвати ім'я будь-якого актора й обіцяючи знайти зв'язок цього актора з Кевіном Бейконом. Пізніше у Google було створено групу з назвою «*Kevin Bacon is the Center of the Universe*», у якій користувачі жваво обговорювали цю ідею і намагалися встановити зв'язок між Кевіном Бейконом та іншими акторами [15]. Друзі написали про гру в листі до відомого американського коміка, журналіста й телеведучого Джона Стюарта, який пізніше запросив їх на своє ток-шоу. Після цього, вже разом з Кевіном Бейконом, хлопці взяли участь у популярному радіошоу Говарда Аллена Стерна, у якому пояснили суть гри. Сам Кевін Бейкон спочатку негативно поставився до гри, оскільки йому здалося, що вона висміювала його, але потім він зрозумів, що це не так, і гра йому навіть сподобалася [16]. У 1996 році студенти видали книгу «*Six Degrees of Kevin Bacon*» (укр. «Шість кроків до Кевіна Бейкона»), вступ до якої написав сам Бейкон [17]. Після цього американський виробник ігор Endless Games випустив настільну гру з однойменною назвою [18]. Завдяки грі «*Six degrees to Kevin Bacon*» в англійській мові з'явився неологізм *Bacon number* (укр. Число Бейкона), який означає кількість зв'язків між актором Кевіном Бейконом і будь-яким іншим актором Голівуду [19]. Наприклад, якщо актор або актриса знімалися з К. Бейконом в одному фільмі, то число Бейкона цього актора становить одиницю, якщо вони разом не знімалися, але обоє знімалися в інших фільмах з тим самим актором, число Бейкона цього актора становить два тощо.

Нові технології дозволяють грати в різноманітні ігри у віртуальному просторі. Не стала винятком і гра «*Six degrees of Kevin Bacon*», у яку тепер можна безкоштовно грати в Інтернеті. Однією з найвідоміших версій гри є комп'ютерна програма «*The Oracle of Bacon*» [20], що дозволяє обрати будь-якого актора, ввести його ім'я у спеціальне поле та, натиснувши на клавішу «*Find link*» (укр. Знайди зв'язок), побачити не лише зв'язок цього актора з Кевіном Бейконом й усіма акторами, які їх пов'язують, а також назви фільмів, у яких вони знімалися, і Число Бейкона для кожного з них. Наприклад, Число Бейкона Тома Генкса становить одиницю (у 1995 році актори разом знялися у фільмі «*Apollo 13*» та в 2009 році – у фільмі «*Beyond All Boundaries*»), а Число Бейкона Анджеліни Джолі становить два (Бейкон і Джолі разом не знімалися, але обоє знімалися з актором Пітом Роквеллом). У цю та інші схожі ігри можна грати не лише на комп'ютері, а й на мобільних пристроях. Спеціально для цього для користувачів iOS, Android та Windows Phone було

розроблено програму «Six Degrees» [20]. Існують також інші програми, які дозволяють знайти зв'язок між акторами, сценаристами, продюсерами тощо, наприклад, «Find the Bacon» [21], «Cinema FreeNet Movie connector» [22] та інші.

Таким чином, спостерігаємо не лише активне використання ПФ *Six Degrees of Separation* в англomовному комунікативному просторі, а й утворення на його основі нових мовних одиниць, зокрема *Six degrees of Kevin Bacon* та *Bacon Number*, які поступово набувають популярності та стають прецедентними феноменами. Прецедентність дозволяє використовувати нові мовні одиниці в англomовному дискурсі, у тому числі в контекстах, безпосередньо не пов'язаних з грою. Наприклад, стаття у *The Huffington Post* з нагоди 27-ї річниці одруження Кевіна Бейкона та Кіри Седжвік починається таким реченням: «*Kevin Bacon (Bacon number: 0) and Kyra Sedgwick (Bacon number: 1) married in 1988 after appearing together in the film «Lemon Sky,» released the same year. They've been together ever since.*» (*The Huffington Post*, Sep. 5, 2015). У даному випадку одиниця *Bacon number* є імпліцитною вказівкою на ПФ *Six Degrees of Kevin Bacon* і виконує атрактивну (привернення уваги адресата до тексту) та експресивну (апеляція до яскравого образу в уяві адресата) функції.

Спостерігаємо численні випадки апеляції до мовної одиниці *Six degrees of separation*, як в оригінальному, так і трансформованому вигляді, в сучасних англomовних ЗМК, на різноманітних вебсайтах, у блогах тощо. Як правило, ця одиниця зустрічається у сильних позиціях текстів ЗМК, насамперед у заголовках, що є характерною ознакою вживання ПФ у ЗМК, наприклад, «Six degrees of mobilisation» (*The Economist*, Sep. 1, 2012), «The six degrees of plot formulation» ([www.teleread.com](http://www.teleread.com), Feb. 9, 2015), «Coffee: Six Degrees of Caffeination» (Feb. 18, 2015, [www.nowness.com](http://www.nowness.com)).

Апеляція до даного ПФ також відбувається в академічному дискурсі, зокрема в назвах наукових публікацій, наприклад, «A platform with six degrees of freedom», «Six degrees of dialogue: A response to Hogg and Bushell» (*Google Scholar*). Даний ПФ широко використовується у назвах книг і розділів книг, наприклад, «Six degrees of social influence: Science, application, and the psychology of Robert Cialdini», «Six degrees of school improvement: Empowering a new profession of teaching», «Six Degrees of Peyton Manning: Connecting Football Stars» (*Google Books*). Запит в книгах пошукового серверу *Google* за ключовими словами «Six degrees of separation» дає 77 500 результатів, а за ключовими словами «Six degrees» – 1 мільйон 150 000 результатів, а в *Google Академія* – 841 000 та 2 мільйони 730 000 результатів відповідно. Це свідчить про великий інтерес до теорії, а також про фоносемантичну привабливість і великий асоціативний потенціал мовної одиниці *Six degrees of separation* для багатьох авторів, які розраховують на відомість цього ПФ читачеві.

Окрім академічної і літературної сфери, «Теорія шести рукоштовань» також згадується у сфері музики, зокрема в назвах музичних альбомів і пісень, наприклад, «Six Degrees of Inner Turbulence» (назва альбому американського рок-гурту «Dream Theater»), «Six degrees of separation» (назва пісні ірландського гурту «The Script») і «Six degrees» (пісня англійського гурту «Scouting for Girls»). Американський незалежний лейбл звукозапису у Сан-Франциско має назву «Six degrees records», а одне з його радіошоу називається «Six Degrees Traveler Radio Show». Компанія також використовує ідею «Теорії шести рукоштовань» у своєму рекламному слогані – «Everything is closer than you think».

Ідея «тісного» світу використовується в наймінгу комерційних компаній, наприклад, «Six Degrees Production» (американська рекламна агенція), «Six Degrees of Data» (австралійська маркетингова компанія), «6DegreesIT» (ІТ-компанія у Торонто), «Six degrees group»

(назва британської групи компаній з надання інформаційних послуг). Окрім офіційних назв, деякі компанії паралельно використовують скорочені назви, наприклад, *6DD* («Six Degrees of Data») та *6DG* («Six degrees group»). Вживання аббревіатур, поєднання цифр з літерами викликають асоціації з новаторськими, сучасними компаніями, що використовують найновітніші технології, тому з точки зору неймінгу такі назви вважаються вдаливими для неймінгу компаній, які бажають викликати в споживача саме такі асоціації.

Багатство асоціацій і конотацій дозволяють вживати мовну одиницю *Six degrees of separation* у різноманітних контекстах. Зокрема її використовують у своїх назвах організації та установи, які займаються благодійною діяльністю, а також комерційні компанії у назвах благодійних проектів та ініціатив, наприклад, «Six degrees submissions» (студентський журнал з прав людини в Стенфордському університеті), «SixDegrees.org» (благодійний проект Кевіна Бейкона), «6 Degrees of Hope» (благодійні проекти британської компанії «Six degrees group», «Six Degrees of Education» (назва проекту благодійної організації World Relief Australia). Спостерігаємо апеляцію до даного ПФ в назвах освітніх програм. Зокрема один з проектів програми американського Національного центру у справах зниклих та експлуатованих дітей (NCMEC) має назву «6 Degrees of Information». Цей та інші проекти розраховані на дітей і підлітків віком від п'яти до сімнадцяти років і мають на меті в розважальній формі – за допомогою відео, ігор, карт і презентацій навчити дітей, батьків та опікунів розпізнавати потенційні загрози Інтернету та запобігати експлуатації дітей.

ПФ *Six Degrees of Separation* використовується у назвах Інтернет-магазинів (наприклад: *Six Degrees Boutique*), ресторанів і барів (наприклад: *6 (Six) Degrees of Separation Restaurant and Brewery*; *Six Degrees of Separation*), спортивних клубів (напр., *Six degrees pilates*), медичних центрів (наприклад: *Six degrees health*), медичного обладнання (наприклад: *PerfectPitch 6 degrees of freedom couch*), у назвах Інтернет-спільнот за інтересами (наприклад: *Six degrees of mom*; *Six degrees women's network*). Імплицитна апеляція до теорії відбувається у слоганах деяких організацій та об'єднань (наприклад: «*We believe that everyone should be connected. Connect with us.*»; «*Your new mom friends are closer than you think!*»).

Перший у світі сайт з функціями соціальної мережі був заснований в 1997 році й мав назву «SixDegrees.com». Цей сайт дозволяв користувачам створювати список контактів зі своїх друзів, членів сім'ї і просто знайомих, які не обов'язково мали бути користувачами мережі, але яких можна було запросити приєднатися до сайту. Користувачі мали змогу надсилати повідомлення, розміщувати інформацію на дошках оголошень для своїх контактів першого, другого і третього ступенів зв'язку, а також бачити зв'язки своїх контактів з іншими користувачами сайту. Сайт «SixDegrees.com» існував до 2001 року, після цього йому на зміну прийшли більш успішні сайти побудовані за соціально-мережевою моделлю, такі як Friendster, MySpace, LinkedIn, XING та Facebook [23].

ПФ *Six degrees of separation* використовується у різних видах дискурсу як в оригінальному, так і трансформованому вигляді. В оригінальному вигляді ця мовна одиниця зазвичай вживається у тих випадках, коли йдеться безпосередньо про «Теорію шести рукоштованих» або, ширше, про ідею «тісного» світу. У схожих контекстах цей ПФ також використовується у скороченому вигляді, наприклад, **Six Degrees: The Science of a Connected Age**; **Degrees of Separation: An Investigation Into Interconnectedness: a Thesis**.

У сучасній англосфері спостерігаємо випадки використання ПФ *Six Degrees of Separation* у трансформованому вигляді. Перетворення даного ПФ може бути структурно-семантичним: звуження або розширення лексичного складу ПФ або заміна його компоненту.

Заміна компоненту є поширеним способом трансформації даного ПФ у сучасному англomовному дискурсі, наприклад, *Six degrees of mobilisation*; *Two Degrees of Separation: Creating a Truly Effective Network of Contacts*. У деяких випадках може відбуватися заміна декількох компонентів ПФ одночасно, наприклад: *Seventy-Eight Degrees of Wisdom: A Book of Tarot*; *Three Hundred and Sixty Degrees of the Zodiac*; *Three Degrees of Murder*. Спостерігаємо випадки звуження або розширення компонентного складу ПФ, наприклад, *Degrees of Separation: Ethnic Minority Voters and the Conservative Party*; *A Mere Six Degrees of Separation: Social Networks, Kevin Bacon, and the Small World Experiment*; *Six Degrees Of Asteroid Data Separation*; *Six Degrees of Separation for Wrigley? ... Maybe it will come true for him*; *Six degrees of separation from Jane Austen*).

До морфологічних способів трансформації ПФ належать: перетворення стверджувальних форм на питальні, наприклад, *Six Degrees of al-Qaeda?* (у даному випадку морфологічний спосіб поєднано із структурно-семантичним, заміною компонента ПФ). До прикладів морфологічного перетворення ПФ належить додавання артикля, наприклад, *The Six Degrees of Overpopulation*, а також використання, замість числівника, цифри, наприклад, *Degrees of Separation*. Спостерігаємо випадки використання структурно-семантичних і морфологічних перетворень одночасно, зокрема заміну лексичного складу ПФ і заміну числівника цифрою, наприклад, *33 Degrees of Deception*; *360 Degrees of Reading*; *10 Degrees of Glory: A Book of Poetry and Spoken Word... A Tribute to Love and Dreams*; *6 Degrees of Film: The Future of Film in the Global Village*; *6 Degrees of Information*. Водночас деякі заголовки ЗМК є індивідуально-авторськими перетвореннями ПФ, до компонентного складу яких входять неологізми, наприклад, *Coffee: Six Degrees of Caffeination*; *Six Degrees of Warmerization* або оригінальними авторськими обробками ПФ, як, наприклад, назва статті в газеті «The Washington Post»: *No, I'm not playing the 'six degrees of Adolf Hitler' game* (The Washington Post, July 7, 2014).

Заміна лексичного компонента ПФ є поширеним способом апеляції до культурного символу *Six degrees of separation* в англomовному дискурсі. Зазвичай спостерігаємо заміну іменника *separation* іншим іменником, який може бути загальною (наприклад: *Six degrees of harmony*; *Six degrees of trivia*; *Six degrees of mom*) або власною назвою, у тому числі: антропонімом (наприклад: *Six Degrees of Obama*; *Six Degrees of Paris Hilton: Inside the Sex Tapes, Scandals, and Shakedowns of the New Hollywood*; *Six Degrees of Angela Merkel*), топонімом (наприклад: *Six degrees of Pittsburgh*; *AramcoWorld: Six Degrees of Suriname*; *6 Degrees of Canada – Fanlore*), назвою нагороди (наприклад: *Six Degrees of Pulitzer Prize*), назвою музичної групи (наприклад: *Six Degrees of Black Sabbath*), назвою пісні (наприклад: *Six Degrees of Su-Su-Sudio: Using Pandora as Musical Gaydar*), назвою компанії (наприклад: *Six Degrees of Disney: Frozen to Pinocchio Edition*), назвою кінофільму чи серіалу (наприклад: *Six Degrees of Titanic*; *Six Degrees of Twilight*) або назвою хвороби (наприклад: *HealthPlay – Six Degrees of Diabetes*).

У деяких випадках відбувається заміна числівника *six*, замість якого вживається інше число, наприклад, *360 Degrees of Separation*; *Twenty Degrees of Separation*; *Zero Degrees of Separation*. Крім того, зустрічаємо окремі випадки заміни іменника *degrees* іншим іменником, наприклад, *Six Pixels of Separation: Everyone Is Connected. Connect Your Business to Everyone*; *Six beats of separation*; *Six minutes of separation*; *Six hours of separation*; *Six miles of separation*), а також випадки одочасної заміни двох компонентів ПФ, наприклад, *Six Moments of Crisis: Inside British Foreign Policy*; *6 Miles of Separation*.

**Висновки.** Культурний символ *Six degrees of separation* широко використовується у сучасному англomовному комунікативному просторі та має всі ознаки прецедентного фено-

мену англосфери: цей вислів є добре відомим носіям англійської мови, має високий асоціативний потенціал, а також широко використовується у різних видах дискурсу, зокрема: в академічному, дискурсі ЗМК, дискурсі художньої літератури, політичному дискурсі тощо. Поширеним способом апеляції до даного ПФ є його використання у заголовках ЗМК, наукових публікацій і назвах книг, де він зазвичай виконує атрактивну та експресивну функції.

Апеляція до культурного символу *Six degrees of separation* відбувається у різних контекстах англосфери, як по відношенню до теорії, так і в метафоричному значенні. В останньому випадку цей ПФ зазвичай виконує атрактивну (привернення уваги адресата до тексту) та експресивну (апеляція до певного образу в уяві адресата) функції.

Фоносемантичні властивості та багатство асоціацій і конотацій мовної одиниці *Six degrees of separation* роблять її привабливою для неймінгу. Зокрема, вона використовується у неймінгу організацій, компаній, Інтернет-спільнот за інтересами, благодійних проєктів та ініціатив.

Статус прецедентного феномену дозволяє вживати ПФ *Six degrees of separation* як в оригінальному, так і трансформованому вигляді. У сучасній англосфері спостерігаємо структурно-семантичні та морфологічні перетворення даного прецедентного феномену, насамперед заміну його компонентного складу.

Водночас надмірне використання культурного символу *Six Degrees of Separation* в англосфері призводить до втрати ним своєї первісної оригінальності. Відбувається те, проти чого застерігав Джордж Орвелл: з яскравої метафори мовна одиниця *Six degrees of separation* перетворюється на кліше.

### Список використаної літератури

1. Нахимова Е. А. Прецедентные имена в массовой коммуникации: монография / Елена Анатольевна Нахимова; ГОУ ВПО «Урал. гос. пед. ун-т»; Ин-т социального образования. – Екатеринбург, 2007. – 207с.
2. Фоменко О. С. Королівське весілля як стратегія корекції іміджу британської монархії (на матеріалі англійської мови) // Мовні і концептуальні картини світу : зб. наук. праць / відп. ред. Олександр Іванович Чередниченко. – К. : Видав. Дім Дмитра Бураго, 2011. – Вип. 37. – С. 392-399.
3. Гібернау М. Ідентичність націй [Текст] / Монсеррат Гібернау. – К. : Темпора, 2012. – 304 с.
4. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность / Юрий Николаевич Караулов. – М. : Наука, 1987. – 263 с.
5. Прохоров Ю. Е. Национальные социокультурные стереотипы речевого общения и их роль в обучении русскому языку иностранцев / Юрий Евгеньевич Прохоров. – [3-е изд.]. – М. : УРСС, 2003. – 224 с.
6. Привалова И. В. Интеркультура и вербальный знак : [монография] / Ирина Владимировна Привалова. – М. : Гнозис, 2005. – 472 с.
7. Красных В. В. Единицы языка vs. единицы дискурса и лингвокультуры (к вопросу о статусе прецедентных феноменов и стереотипов) / В. В. Красных // Вопросы психолингвистики. – 2008. – № 1 (7). – С. 53-59.
8. Прецедентное имя и прецедентное высказывание как символы прецедентных феноменов / [И. В. Захаренко, В. В. Красных, Д. Б. Гудков, Д. В. Багаева]. – Язык, сознание, коммуникация : сб. статей / отв. ред. В. В. Красных, А. И. Изотов. – М. : Филология, 1997. – Вып. 1. – С. 82-103.

9. Красных В. В. «Свой» среди «чужих»: миф или реальность? / В. В. Красных. – М., 2003. – 375 с.
10. Travers J., Milgram S. An Experimental Study of the Small World Problem // *Sociometry*, 1969. – Vol. 3. – No. 4. – P. 425-443.
11. Leskovec J., Horvitz E. «Planetary-Scale Views on an Instant-Messaging Network», 2007 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://arxiv.org/pdf/0803.0939v1.pdf>.
12. Backstrom L. Anatomy of Facebook. 22 November 2011 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.facebook.com/notes/facebook-data-team/anatomy-of-facebook/10150388519243859>.
13. Guare J. *Six Degrees of Separation: A Play* (First ed.). New York: Random House, 1990. – 120 p.
14. Lonely Planet Six Degrees [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.imdb.com/title/tt0478839/>.
15. Ruthven A. 7 April 1994). Kevin Bacon is the Center of the Universe. rec.arts.movies. Google groups [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://groups.google.com/forum/#!topic/rec.arts.movies/-qNue6RwTn8>. [1-25].
16. Griggs B. Kevin Bacon on ‘Six Degrees’ game: ‘I was horrified’ [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://edition.cnn.com/2014/03/08/tech/web/kevin-bacon-six-degrees-sxsw/>.
17. Fass C., Turtle B., Ginelli M. *Six Degrees of Kevin Bacon*. New York City : Plume, 1996. – 126 p.
18. Six Degrees of Kevin Bacon. 1997. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://boardgamegeek.com/boardgame/12741/six-degrees-kevin-bacon>.
19. Perman C. What’s your Bacon Number? Just ask Google. 13 September 2012 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.cnn.com/id/49020195>.
20. The Oracle of Bacon [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://oracleofbacon.org/>.
21. Find the Bacon [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://findthebacon.com/>.
22. Cinema FreeNet Movie connector [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.cinfn.com>.
23. Boyd D. M, Ellison N. B. Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship // *Journal of Computer-Mediated Communication*. – 2007. – № 13. – P. 210-230.

## **CULTURAL ICON ‘SIX DEGREES OF SEPARATION’ AS PRECEDENT PHENOMENA IN MODERN ANGLOSPERE**

**Olena Fomenko**

Candidate of Sciences (Philology), Associate Professor, Chair of the Department of Foreign Languages of the Institute of Journalism of Taras Shevchenko National University of Kyiv.

**Abstract.** *A Hungarian writer Frigyes Karinthy in his 1929 short story «Chain-Links» proposed an idea that the modern world was ‘shrinking’ due to ever-increasing connectedness of human beings and that any two individuals could be connected through at most five acquaintances. In other words, he was the first proponent of the six degrees of separation concept. The notion of six degrees became influential throughout popular culture in the 1990s, mainly due to John Guare 1990 play of the same name and its film adaptation three years later. In the 21 century, further advances in communication technology, particularly the Internet and social networks, have drawn great attention to human interconnectedness and the six degrees of separation concept.*

*Nowadays, due to the theory's popularity, both within the Anglosphere and the rest of the world, the language unit Six degrees of separation has been employed in broad contexts across different discourses. This factor, as well as phonosemantic appeal and rich associations of Six degrees of separation contributed to the fact that it has become a precedent phenomenon of the Anglosphere. This allows to use this language unit in academic discourse, mass media discourse, the discourse of fiction, political and other discourses. The precedent phenomenon Six degrees of separation is mainly used in mass media headlines, in titles of scientific publications and books, where it usually performs attractive and expressive functions.*

*The language unit Six degrees of separation has rich associations and connotations, which allow its employment in naming. In particular, it is used in names of organizations, companies, online communities bound by interest, charitable projects and initiatives.*

*In modern Anglosphere, the precedent phenomenon Six degrees of separation is encountered in its original and modified forms. Its transformations can be of structural-semantic and morphological nature. In new contexts, the precedent phenomenon, as a rule, undergoes changes in its component structure.*

*At the same time, excessive use of language unit Six Degrees of Separation in modern communicative space causes the loss of its originality. In fact, we can observe a phenomenon, described by George Orwell, when a word becomes a dead metaphor.*

**Key words:** *cultural icon, Six degrees of separation, precedent phenomenon, Anglosphere, discourse, naming.*

### Referances

1. Nakhimova Ye. A. Pretsedentnyye imena v massovoy kommunikatsii: monografiya / Yelena Anatol'yevna Nakhimova; GOU VPO «Ural. gos. ped. un-t»; In-t sotsial'nogo obrazovaniya. – Yekaterinburg, 2007. – 207 s.
2. Fomenko O. S. Korolivs'ke vesillya yak stratehiya korektsiyi imidzhu brytans'koyi monarkhiyi (na materialii anhliys'koyi movy) // Movni i kontseptual'ni kartyny svitu : zb. nauk. Prats' / vidp. red. Oleksandr Ivanovych Cherednychenko. – K. : Vydav. Dim Dmytra Buraho, 2011. – Vyp. 37. – S. 392-399.
3. Gibernau M. Identychnist' natsiy [Tekst] / Monserrat Gibernau. – K. : Tempora, 2012. – 304 s.
4. Karaulov Yu. N. Russkiy yazyk i yazykovaya lichnost' / Yuriy Nikolayevich Karaulov. – M. : Nauka, 1987. – 263 s.
5. Prokhorov Yu. Ye. Natsional'nyye sotsiokul'turnyye stereotipy rechevogo obshcheniya i ikh rol' v obuchenii russkomu yazyku inostrantsev / Yuriy Yevgen'yevich Prokhorov. – [3-ye izd.]. – M. : URSS, 2003. – 224 s.
6. Privalova I. V. Interkul'tura i verbal'nyy znak : [monografiya] / Irina Vladimirovna Privalova. – M. : Gnozis, 2005. – 472 s.
7. Krasnykh V. V. Yedinity yazyka vs. yedinity diskursa i lingvokul'tury (k voprosu o statuse pretsedentnykh fenomenov i stereotipov) / V.V. Krasnykh // Voprosy psikholingvistiki. – 2008. – № 1 (7). – S. 53-59.
8. Krasnykh V. V. «Svoy» sredi «chuzhikh» : mif ili real'nost'? / V. V. Krasnykh. – Pretsedentnoye imya i pretsedentnoye vyskazyvaniye kak simvol'y pretsedentnykh fenomenov / [I. V. Zakharenko, V. V. Krasnykh, D. B. Gudkov, D. V. Bagayeva]. – Yazyk, soznaniye, kommunikatsiya : sb. statey / otv. red. V. V. Krasnykh, A. I. Izotov. – M. : Filologiya, 1997. – Vyp. 1. – S. 82-103. M., 2003. – 375 s.
9. Krasnykh V. V. «Svoy» sredi «chuzhikh» : mif ili real'nost'? / V. V. Krasnykh. – M., 2003. – 375 s.
10. Travers J., Milgram S. An Experimental Study of the Small World Problem // Sociometry, 1969. – Vol. 3. – No. 4. – P. 425-443.
11. Leskovec J., Horvitz E. «Planetary-Scale Views on an Instant-Messaging Network», 2007 [Electronic resource]. – Rezhym dostupu: <http://arxiv.org/pdf/0803.0939v1.pdf>.
12. Backstrom L. Anatomy of Facebook. 22 November 2011 [Electronic resource]. – Rezhym dostupu: <https://www.facebook.com/notes/facebook-data-team/anatomy-of-facebook/10150388519243859>.
13. Guare, J. Six Degrees of Separation: A Play (First ed.). New York: Random House, 1990. – 120 p.
14. Lonely Planet Six Degrees [Electronic resource]. – Rezhym dostupu: <http://www.imdb.com/title/tt0478839/>.
15. Ruthven, A. 7 April 1994). Kevin Bacon is the Center of the Universe. rec.arts.movies. Google groups [Electronic resource]. – Rezhym dostupu: <https://groups.google.com/forum/#!topic/rec.arts.movies/-qNue6RwTn8>. [1-25].
16. Griggs B. Kevin Bacon on «Six Degrees» game: 'I was horrified' [Electronic resource]. – Rezhym dostupu: <http://edition.cnn.com/2014/03/08/tech/web/kevin-bacon-six-degrees-sxsw>.

17. Fass C., Turtle B., Ginelli M. Six Degrees of Kevin Bacon. New York City: Plume, 1996. – 126 p.
18. Six Degrees of Kevin Bacon. 1997. [Electronic resource]. – Rezhym dostupu: <https://boardgamegeek.com/boardgame/12741/six-degrees-kevin-bacon>.
19. Perman C. What's your Bacon Number? Just ask Google. 13 September 2012 [Electronic resource]. – Rezhym dostupu: <http://www.cnn.com/id/49020195>.
20. The Oracle of Bacon [Electronic resource]. – Rezhym dostupu: <https://oracleofbacon.org>.
21. Find the Bacon [Electronic resource]. – Rezhym dostupu: <http://findthebacon.com/>.
22. Cinema FreeNet Movie connector [Electronic resource]. – Rezhym dostupu: <http://www.cinfn.com/>.
23. Boyd D. M., Ellison N. B. Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship // Journal of Computer-Mediated Communication. – 2007. – № 13. – P. 210-230.

## КУЛЬТУРНЫЙ СИМВОЛ SIX DEGREES OF SEPARATION КАК ПРЕЦЕДЕНТНЫЙ ФЕНОМЕН СОВРЕМЕННОЙ АНГЛОСФЕРЫ

**Фоменко Е. С.**

Кандидат филологических наук, доцент, заведующая кафедрой иностранных языков Института журналистики Киевского национального университета имени Тараса Шевченко.

**Аннотация.** В 1929 году венгерский писатель Фридеш Каринти в рассказе «Звенья цепи» высказал мысль о том, что все жители планеты Земля значительно ближе друг к другу, чем это кажется на первый взгляд, и что каждый человек может установить контакт с любым жителем планеты лишь с помощью пяти других людей знакомых между собой. По сути, Ф. Каринти впервые сформулировал теорию, которая позже стала известна как «Six degrees of separation» (рус. «Теория шести рукопожатий»). Впервые интерес к теории в обществе возник в 1990-х годах благодаря массовой культуре – выходу и экранизации одноименной пьесы Джона Гуара, но настоящий всплеск интереса к ней наблюдается в 21-м веке – в эпоху Интернета и социальных сетей, когда идея о «тесном» мире как никогда актуальна.

Широкая известность как внутри англосферы, так и за ее пределами позволяет использовать языковую единицу *Six degrees of separation* не только в научном дискурсе, а в значительно более широком контексте в различных видах дискурса. Этот фактор, а также фоносемантическая привлекательность и большой ассоциативный потенциал языковой единицы *Six degrees of separation* способствовали тому, что она стала прецедентным феноменом англосферы. Прецедентность позволяет использовать эту языковую единицу в академическом, дискурсе СМК, дискурсе художественной литературы, политическом и др. видах дискурса. ПФ *Six degrees of separation* употребляется в заголовках СМК, в названиях научных публикаций и книг, где он обычно выполняет аттрактивную и экспрессивную функции.

Богатство ассоциаций и коннотаций языковой единицы *Six degrees of separation* делают ее привлекательной и для нейминга. В частности, она употребляется в нейминге организаций, коммерческих компаний, Интернет-сообществ по интересам, благотворительных проектов и инициатив.

В современной англосфере прецедентный феномен *Six degrees of separation* используется в оригинальном и преобразованном виде. В последнем случае наблюдаем структурно-семантические или морфологические преобразования данного прецедентного феномена, в первую очередь замену его компонентного состава.

В то же время чрезмерное употребление культурного символа *Six Degrees of Separation* в англоязычном дискурсе приводит к потере им своей первоначальной оригинальности. Происходит то, против чего предостерегал Джордж Оруэлл: из яркой метафоры языковая единица *Six degrees of separation* превращается в клише.

**Ключевые слова:** культурный символ, *Six degrees of separation*, прецедентный феномен, англосфера, дискурс, нейминг.



УДК 811.11-112

## ЭФФЕКТИВНОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЯЗЫКОВЫХ И НЕЯЗЫКОВЫХ СРЕДСТВ ДЛЯ РЕАЛИЗАЦИИ КОММУНИКАТИВНОЙ ИНТЕНЦИИ

**Иванова С. В.**

Кандидат филологических наук, доцент кафедры иностранных языков Института международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко.

**Плахотнюк Н. А.**

Кандидат философских наук, доцент кафедры иностранных языков Института международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко.

**Аннотация.** В статье рассматриваются проблемы эффективности речевой коммуникации и конструктивного взаимодействия участников коммуникативного процесса. Принимая во внимание, что социально-ролевая структура речевого поведения коммуникантов определяет характер и конкретные способы взаимодействия лингвистических и невербальных средств, авторы рассматривают взаимосвязь эффективного коммуникативного воздействия с речевой стратегией говорящего, его умением правильно скоррелировать выбор лингвистических и неязыковых средств с прагматической целью. В статье также определяется необходимость развития лингвистической и культурной компетенции слушающего для адекватного декодирования восприятия коммуникативной интенции говорящего. Участники коммуникации определенным образом регулируют поведение друг друга. Выбор той или иной дискурсивной стратегии определяется глобальной целью коммуникантов, которой является установка на взаимопонимание либо антагонизм, что позволяет говорить о стратегиях кооперации и сближения, либо конфронтации. Смысловая связь взаимодействия базируется на объединении реплик общей темой, конкретизации последующей реплики предыдущей, компенсации неподдержания формальными средствами и т. п. Эффективность подбора вербальных и невербальных средств определяет степень речевого воздействия на адресата. При этом адресат и адресант в коммуникации могут выступать как изменчивые величины: как собственно адресат, кому предназначено высказывание, квазиадресат, как объект косвенного обращения, адресат-ретранслятор, роль которого в доведении сообщения до истинного адресата, косвенный адресат – третий антропоконституэнт, присутствующий при акте коммуникации даже во временных границах одного высказывания. Каждый акт речевого общения может менять значение стационарного предложения, включать в него нечто большее или быть ему противоположным. Пропуская через свое сознание общепринятые нормы и правила, коммуникант трансформирует и дополняет их новыми нюансами и качествами. Индивидуум ведет общение, следуя предложенной стратегии коммуникации, выбирая или отвергая, комбинируя те или иные типы речевого акта для адекватного выражения своей пропозиции в общении с партнером. При этом, в пропозициональном содержании неизбежно отражаются личностные характеристики общающихся.

**Ключевые слова:** речевой акт, прагматика, эмоциональное состояние, речевое поведение, дискурсивная стратегия, коммуникативная ситуация, вербальные средства, неязыковые средства.

**Постановка проблемы.** Проблема эффективности речевой коммуникации и речевого воздействия является многогранной и чрезвычайно актуальной в современной лингвистике, философии, социологии, психологии и риторике. Во многом это связано с интенсивным и экстенсивным развитием политических, экономических и межкультурных отношений в современном мире, а также со стремлением современного общества к усовершенствованию и развитию эффективности человеческой деятельности во всех отраслях. Эффективное речевое общение имеет особое значение при использовании речевого воздействия в политике и дипломатии.

**Цель статьи** – проанализировать проблему, связанную с эффективным использованием языковых и неязыковых средств в речевом акте для реализации коммуникативной интенции.

Для исследования вопросов конструирования речевого воздействия и стратегии поведения, обеспечивающих необходимую для адресанта реакцию адресата основное значение приобретает функционально-коммуникативный подход, который уделяет особое внимание прагматическому аспекту. [1, 2] Прагматика предусматривает анализ информации об участниках коммуникации, условиях общения, сфере пользования языком и определяет выбор языковых и неязыковых средств, а также для наилучшего выражения мысли или чувства, для эффективного воздействия на адресата.

Как известно, индивид, вступая в различные отношения с объектами и явлениями окружающей действительности, может проявлять разные чувства и эмоции. Следовательно, прагматический аспект предполагает анализ высказывания как двойственного объекта, представляющего собой единство смыслового и эмоционального содержания, которое определяется как эмоциональное состояние или соответствующая реакция говорящего. Очевидно, что эмоциональное состояние может быть нейтральным, активным, пассивным, положительным, отрицательным и т. д. Следовательно, эмоциональная реакция говорящего на предшествующее высказывание может также проявляться в активной или пассивной форме, а выражение или опознание эмоций может рассматриваться как специфический уровень коммуникации [3]. При этом, как правило, используются средства, имеющие определенные отличительные признаки, синтезированные и обобщенные в опыте поколений, способные обеспечить выражение любого эмоционального состояния в процессе общения.

Усиление или ослабление выражаемой эмоции проявляется, соответственно, в уменьшении или увеличении количества употребляемых слов, и следовательно, на первый план выдвигается просодия и паралингвистика. Повышение или понижение значимости фонетических, в том числе просодических, показателей обусловлено их взаимодействием с лингвистическими и паралингвистическими средствами, и обеспечивает возможность их взаимозаменяемости. Кроме того, интонация зачастую может придавать словам и предложениям одной синтаксической конструкции и лексического наполнения противоположный смысл, а также противопоставлять нейтральное и эмоциональное высказывание. В реальной жизни степень яркости просодических характеристик может быть различной у одного и того же говорящего в зависимости от конкретной ситуации общения – темы, степени близости и настроения собеседников, их отношения к неожиданности, ожидаемому реальному.

Жест, который обладает сходным с интонацией значением и определенным образом модифицирует семантику высказывания, является знаковой единицей общения и общения, имеющей мимическую, мануальную и пантомимическую форму выражения. Язык жестов призван выражать те же мысли и чувства, которые можно передать либо при

помощи слов, либо фонетическими средствами. Он может выступать, как сегментная единица, заменяющая отсутствующее слово и может взаимодействовать с междометием или полнозначным словом. Говорящий может использовать его также ради краткости, простоты или подчеркивания расположенности к разговору и т. д. Следует отметить возможность комбинирования жестов с языковыми средствами и между собой в ситуациях, когда один из невербальных элементов является определяющим, а остальные усиливающими или ослабляющими, вносящими дополнительные оттенки выражения определенного чувства или эмоции. Например: выражение глаз, ироническая улыбка, прикрывание рукою лица, широко раскрытые глаза, хлопанье в ладоши и т. д. Именно система социально обусловленных отношений создает связь между ситуацией и высказыванием, обретая свое выражение в интеракционном слиянии речи и жеста.

Наиболее полную реализацию речевое поведение получает в диалоге, признаком которого является взаимодействие. Диалог по определению многих авторов [4] является исходной формой коммуникации. Понятием «диалогическое взаимодействие» определяются коммуникативный, структурный, а также когнитивный аспекты.

Для выявления основных аргументативных стратегий реализации целевой установки говорящего необходимо отметить, что социально-ролевая структура речевого поведения коммуникантов определяет характер и конкретные способы взаимодействия лингвистических и невербальных средств, дифференцирует выбор и комбинаторику просодических и невербальных средств в речи.

Определяемые разными авторами классификации речевых актов, по своей сути адекватны и построены по признаку нарастания степени выраженности коммуникативно-прагматической цели. Исходя из этого, на наш взгляд, логично классифицировать три основных вида или типа речевых актов.

- 1) Локутивный речевой акт, характеризуемый констатацией какого-либо факта без явно выраженной цели воздействия на слушающего;
- 2) Иллокутивный речевой акт, осуществляющий выражение конкретной коммуникативной цели говорящего;
- 3) Перлокутивный речевой акт, преследующий явно выраженную цель достижения результата в изменении поведения или мышления слушающего.

Результатом реализации иллокутивного акта является определенный перлокутивный эффект, проявляющийся в изменении поведения и деятельности слушающего. Он носит экстралингвистический характер и сопровождает любую вербальную или невербальную коммуникативную деятельность.

Очевидно, для достижения ожидаемого перлокутивного эффекта говорящий может использовать одноуровневый, двухуровневый и трехуровневый механизмы речевого воздействия на слушающего. Иными словами, перлокутивный эффект может быть достигнут как за счет реализации отдельных видов речевых актов (локутивного, иллокутивного, перлокутивного), так и за счет их комплексного совместного применения (локутивного – иллокутивного, локутивного – перлокутивного, иллокутивного – перлокутивного, локутивного – иллокутивного – перлокутивного). Эффективность и необходимость использования любого из указанных типов речевых актов или их комплексов определяются в каждой реальной ситуации общения исходя из коммуникативно-прагматической цели говорящего, индивидуально-личностных особенностей слушающего и ряда наиболее важных экстралингвистических факторов.

Отметим тот факт, что любое сколь угодно сильно эмоционально-окрашенное предложение, взятое вне контекста, не может быть отнесено к какому-либо определенному

типу речевого акта. Более того, для конкретной классификации коммуникативных типов высказываний входящих в такой акт необходимо определить время, место, участников, контекст, ситуацию речевого общения, а также активность говорящих в обмене высказываниями, в выражении их субъективного отношения к явлениям окружающей действительности, разнообразием эмоциональных реакций, сопутствующих интеллектуальной информации. Это обусловлено тем, что чередующиеся реплики тесно взаимосвязаны и образуют логическую цепь высказываний, реализующих побуждение партнера на ответную реакцию, а также обуславливают рассмотрение речевого обмена участников коммуникации как коллективное речеобразование, осуществляемое говорящими в условиях сиюминутности реализации самого процесса речевой коммуникации, непосредственностью отражения явлений и ситуаций, возникающей активностью коммуникантов в выражении своего отношения к действительности, обилием эмоциональных реакций и т. д. При этом связь реплик может быть либо только смысловой, либо структурно-синтаксической.

Любое взаимодействие характеризуется наличием определенной цели и определенного мотива. В соответствии с этим участники коммуникации определенным образом регулируют поведение друг друга. Выбор той или иной дискурсивной стратегии определяется глобальной целью коммуникантов, которой является установка на взаимопонимание либо антагонизм, что позволяет говорить о стратегиях кооперации и сближения, либо конфронтации. Смысловая связь взаимодействия базируется на объединении реплик общей темой, конкретизации последующей реплики предыдущей, компенсации не поддержания формальными средствами и т. п. Структурно-синтаксическая связь обеспечивается дополнением реплики-стимула репликой-реакцией как недостающей ее информационной частью. Такое взаимодействие инициальной и реактивной реплик и образует диалогическое единство.

Коммуникативная сущность взаимодействия реплик диалога определяется тем, что реакция по отношению к стимулу выступает как рема, придавая ему статус темы в диалогическом единстве [5, 6]. Учитывая, что признаками, релевантными для описания диалога являются его тема, социальные нормы и конвенции, его интенциональность и модальность следует рассматривать как речевое построение взаимосвязанных реплик, обладающих двунаправленностью, цикличностью, связанных с его тематической целостностью, характером движения мысли. При этом передача информации осуществляется по нескольким каналам – словесному, интонационному, мимикой, жестами, экстралингвистической ситуацией, прямой передачей смысла высказывания с целью сообщения, воздействия, выяснения, самовыражения, поддержания контакта и т. д. Ход разговора определяются установками говорящего и слушающего, которые могут совпадать или расходиться, обуславливая либо простое принятие сообщения, либо выражения согласия, удивления одобрения. В связи с этим, принято различать несколько разновидностей коммуникативных отношений партнеров коммуникации – отношения кооперации (направленные на достижение общей цели), антагонистические (характеризующиеся непримиримыми противоречиями) и т. д.

Как видим, на речевое поведение говорящих оказывает влияние множество факторов [7]. При этом адресат и адресант в коммуникации могут выступать как изменчивые величины: как собственно адресат, кому предназначено высказывание, квазиадресат, как объект косвенного обращения, адресат-ретранслятор, роль которого в доведении сообщения до истинного адресата, косвенный адресат – третий антропоконституэнт, присутствующий при акте коммуникации даже во временных границах одного высказывания.

Каждый акт речевого общения может менять значение стационарного предложения, включать в него нечто большее или быть ему противоположным.

Внешнее и внутреннее обстоятельство, вынуждающее человека обмениваться информацией при помощи речи и действовать в соответствии с характером ситуации принято называть речевой ситуацией. Наиболее значимыми при оценке речевой ситуации является то, что она рассматривается как фактор порождающий речевой акт, дополняющий языковые и неязыковые средства, обеспечивающий речевое общение и включающий в себя адресата, адресанта, иллокутивный акт, высказывание как продукт этого акта, контекст, место и время высказывания [8, 9]. Визуальная близость участников общения обуславливает участие или неучастие паралингвистических средств в реализации той или иной интеллектуальной информации или эмоции. В частности, мимическое выражение эмоции дает возможность более точного определения оттенков и интенсивности коммуникативной интенции говорящего. Адекватное восприятие эмоциональной реакции затрудняется отсутствием реального жизненного контекста. Результаты экспериментальных исследований показывают, что при восприятии высказываний возможна реализация в интонационном оформлении одного и того же высказывания различных его сторон или подвидов и только контекст и визуальная близость могут конкретизировать определенную эмоцию. Временные рамки реализации эмоционального высказывания обуславливают ясность или неясность речевого акта. Обстановка и условия протекания речевого акта определяют степень сообразности и корректности использования речевых средств. Поэтому, чем более официальная обстановка, тем более «ритуализированным» является общение [10].

**Основные результаты исследования.** Отправитель и адресат в коммуникации выступают как личности, владеющие речевой ситуацией, включенные в процесс обмена информацией и осуществляющие ее. Вся жизнедеятельность человека может быть охарактеризована как состояние, большей или меньшей готовности к прямому или косвенному восприятию влияния окружающих людей на образ его деятельности и мышления. Являясь продуктом общественного и социального развития, личность, тем не менее, руководствуется и собственными интересами, утверждая свою индивидуальность. Пропуская через свое сознание общепринятые нормы и правила, она трансформирует и дополняет их новыми нюансами и качествами. Поэтому индивидуум ведет общение, следуя предложенной стратегии коммуникации, выбирая или отвергая, комбинируя те или иные типы речевого акта для адекватного выражения своей пропозиции в общении с партнером. При этом, в пропозициональном содержании неизбежно отражаются личностные характеристики общающихся, их возраст и пол, выступая в качестве субъективных факторов речевой ситуации.

Очевидно, для понимания характера речевого общения необходимо учитывать все группы признаков коммуникантов:

- 1) биолого-физиологические данные (пол, возраст),
- 2) социально-культурный статус личности (социальная принадлежность, мировоззрение, образование, культурный уровень, интересы, убеждения),
- 3) психический тип (темперамент),
- 4) текущее психологическое состояние (настроение, цели, интересы) и т. п.

Специфика речевого поведения, как части поведения социального, зависит от конкретных ролей человека в каждом коммуникативном акте, такие роли могут быть обусловлены как постоянными социальными характеристиками человека (социальным положением, профессией) так и временными (роль пассажира покупателя, пациента и т. д.) От общей культуры и образованности, например, зависит владение литературной нор-

мой и умение употреблять стилистические средства, логичность и последовательность изложения. Речевое поведение личностей может носить различный характер также в зависимости от их психологической ориентации. Известно, что экстраверт подчеркнуто ориентирует свою речь на собеседника, а интроверт стремится к самовыражению без принятия интересов слушающего. Общительность и нелюдимость соответствующим образом влияют на окраску звучащей речи, воздействуя на ее лексическое и грамматическое оформление, а также интонационное и невербальное оформление. К примеру, речь может характеризоваться определенным темпом; паузальным членением и типом пауз; громкостью; мелодическим оформлением акцентно-мелодическим контуром высказываний. Одной из наиболее ярких характеристик речевого убеждения являются паузы хезитации, которые определяют степень вежливости; степень убедительности; степень понятности; степень эмоциональности; степень выразительности мимики и жестов. При этом четко определяется стратегия партнеров диалога, направленная либо на вовлечение адресата в социальную деятельность посредством конструирования когнитивной и эмоциональной конвергенции; стратегия борьбы за власть и удержания власти, в которой реализуется посредством сложных аргументативных схем, парадоксальных утверждений, а также метафор при описании политического противника; стратегия аргументативного манипулирования и т. д.

**Выводы.** Проведенные исследования расширяют наше представление о функциональном взаимодействии вербальных и невербальных средств коммуникации, а также о взаимодействии просодических и невербальных средств речи в условиях социально-ролевой симметрии и асимметрии партнеров по диалогу, в системном описании национально-культурных параметров речевой коммуникации, в социолингвистическом моделировании языковой личности политика, лектора и т. д.

Практическая ценность практических исследований определяется тем, что их результаты могут быть использованы в курсах по теории коммуникации, лингвокультурологии и стилистике английского языка, в спецкурсах по прагма- и когнитивной лингвистике, логике, при обучении студентов эффективной аргументированной речи и критическому восприятию убеждающей речи.

### Список використаної літератури

1. Торсуева И. Г. Интонация и смысл высказывания / Ирина Георгиевна Торсуева. – М.: Наука, 1979. – 110 с.
2. Киселева Л. А. Вопросы теории речевого воздействия / Людмила Александровна Киселева. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1978. – 160 с.
3. Школьник Л. С. Воздействие на эмоции и воздействие эмоциями в процессе коммуникации // Эмоциональное воздействие массовой коммуникации. Пед. проблемы / Л. С. Школьник. – М.: Пед. общество. Центральный совет, 1978. – С. 12-18.
4. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества / Михаил Михайлович Бахтин. – М.: Искусство, 1986. – 446 с.
5. Скребнев Ю. М. Введение в коллоквиалистику / Юрий Максимович Скребнев – Саратов: Изд-во Саратовского ун-та, 1985. – 210 с.
6. Михайлов Л. М. Грамматика немецкой диалогической речи / Л. М. Михайлов. – М.: Высшая школа, 1986. – 110 с.
7. Почепцов Г. Г. / О коммуникативной типологии адресата // Речевые акты в лингвистике и методике: Сб. научн. работ / Георгий Георгиевич Почепцов. – Пятигорск, 1986. – С. 10-17.

8. Cook G. *Discourse* / G. Cook. – Oxford : Oxford University Press, 1990. – 165 с.
9. Firth R. J. *The Tongues of Men and Speech Contextualisation* // Хрестоматія по англійській філології / Сост. Докт. філол. наук проф. О. В. Александрова / R. J. Firth – М. : Высшая Школа, 1991. – С.54-65.
10. Богданов В. В. *Речевое общение. Прагматические и семантические аспекты* / В. В. Богданов. – Ленинград, 1990. – 88 с.

## EFFECTIVE USE OF LINGUISTIC AND EXTRALINGUISTIC MEANS FOR COMMUNICATIVE INTENTION REALIZATION

**Svetlana Ivanova**

Candidate of Sciences (Philology), Associate Professor of the Department of Foreign Languages of the Institute of International Relations of Taras Shevchenko National University of Kyiv.

**Nataliya Plahotnyuk**

Candidate of Sciences (Philosophy), Associate Professor of the Department of Foreign Languages of the Institute of International Relations of Taras Shevchenko National University of Kyiv.

**Abstract.** *The article dwells on the importance of linguistic and non-verbal means correlation for successful communication realization. The authors examine the interplay between linguistic and extralinguistic means aimed at effective actualization of the speaker's pragmatic intentions. The authors also point out the necessity for the listener to develop linguistic and cultural competence for utterances pragmatic aim adequate decoding.*

*Communication participants regulate their communication conduct strategies in some way. The choice of discourse strategy is determined by communication intentions set on either mutual understanding or antagonism that is of co-operation or confrontation. Pragmatic cooperation implies common topic, preceding and subsequent utterances interdependence, formal means significance, etc. In speech due to segmental and supersegmental phonetic components a sentence can acquire a new meaning or have some additional nuances or even be opposite to its lexical or syntactic structure. To realize his/her communication purposes the speaker follows the communication strategy choosing certain type of a communication act and definite lexical and non-verbal means.*

*The speaker can convey various attitudes to the message and its recipient. Successful comprehension of the utterance pragmatics is subject to the listener's right interpretation of linguistic as well as extralinguistic means of its realization. So, verbal and nonverbal means efficiency defines speech effectiveness.*

**Key words:** *speech act, pragmatics, emotional state, speech conduct, discourse strategy, speech situation, verbal means, extralinguistic means.*

## References

1. Torsuyeva I. G. *Torsuyeva Intonatsiya I smysl viskazivaniya* / I. G. Torsuyeva. – М.: Nauka, 1979. – 110 с.
2. Kiselyova L. A. *Voprosy teorii retchevogo vozdeystviya* / L. A. Kiselyova. – L. : Izd-vo Leningr. un-ta, 1978. – 160 с.
3. Shkolnik L. S. *Vozdeystviye na emotsiy I vozdeystviye emotsiyami v protsesse kommunikatsiyi* // Emotsionalnoye vozdeystviye massovoy kommunikatsiyi. Ped. problemy / L. S. Shkolnik. – М. : Ped. obshestvo. Tsentralnyi sovet, 1978. – S.12-18.
4. Bakhtin M. M. *Estetika slovesnogo tvorchestva* / M. M. Bakhtin. – М. : Iskusstvo, 1986. – 446 с.
5. Serebnyov Y. M. *Vvedeniye v collokvialistiku* / Y. M. Serebnyov. – Saratov: Izd-vo Saratovskogo un-ta, 1985. – 210 с.
6. Mikhaylov L. M. *Grammatika nemetskoy dialogicheskoy rechi* / L. M. Mikhaylov. – М. : Vysshaya shkola, 1986. – 110 с.
7. Potcheptsov G. G. *O kommunikativnoy typologii adresata* // Rechevye akty v lingvistike i metodike: Sb. nauch. rab / G. G. Potcheptsov. – Pyatigorsk, 1986. – S. 10-17.

8. Cook G. Discourse / G. Cook. – Oxford : Oxford University Press, 1990. – 165 s.
9. Firth R. J. The Tongues of Men and Speech Contextualisation // Hrestomatiya po anglis'koy filologii / Sost. doct. filol. nauk, prof. O.V. Aleksandrova / R. J. Firth. – M.: Vyshaya Shkola, 1991. – S. 54-65.
10. Bogdanov V. V. Rechevoye obsheniye. Pragmaticheskiye i semanticheskiye aspekty / V. V. Bogdanov. – Leningrad, 1990. – 88 s.

## **ЕФЕКТИВНЕ ВИКОРИСТАННЯ МОВНИХ І НЕМОВНИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМУНІКАТИВНОЇ ІНТЕНЦІЇ**

### **Іванова С. В.**

Кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

### **Плахотнюк Н. А.**

Кандидат філософських наук, доцент кафедри іноземних мов Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

**Анотація.** У статті розглядаються проблеми ефективності мовної комунікації і конструктивної взаємодії учасників комунікативного процесу. Автори розглядають взаємозв'язок ефективної комунікативної дії з мовленнєвою стратегією того, що говорить, його вмінням правильно скоригувати вибір лінгвістичних і немовних засобів з прагматичною метою. У статті також визначається необхідність розвитку лінгвістичної і культурної компетенції того, що слухає для адекватного декодування комунікативної інтенції того, що говорить. Учасники комунікації певним чином регулюють поведінку один одного. Вибір тієї або іншої дискурсивної стратегії визначається глобальною метою комунікантів, якою є установка на взаєморозуміння або антагонізм, що дозволяє говорити про стратегії кооперації і зближення, або конфронтації. Смісловий зв'язок взаємодії базується на об'єднанні реплік загальною темою, конкретизації подальшої репліки попередньою, компенсації не підтримки формальними засобами і т. п. Ефективність підбору вербальних і невербальних засобів визначає ступінь мовного впливу на адресата. При цьому, адресат і адресант в комунікації можуть виступати як змінні величини: як власне адресат, кому призначене висловлювання, квазіадресат, як об'єкт непрямого звертання, адресат-ретранслятор, роль якого – в доведенні повідомлення до істинного адресата, непрямий адресат – третій антропоконституент, присутній під час акту комунікації навіть у часових межах одного висловлювання. Кожний акт мовленнєвого спілкування може змінювати значення стаціонарного речення, включати в нього децю більше або бути йому протилежним. Пропускаючи через свою свідомість загальноприйняті норми й правила, вона трансформує і доповнює їх новими нюансами та якостями. Тому індивідуум веде спілкування, приймаючи запропоновану стратегію комунікації, вибираючи або відкидаючи, комбінуючи ті чи інші типи мовленнєвого акту для адекватного вираження своєї пропозиції в спілкуванні з партнером. При цьому в пропозиційному змісті неминуче відбиваються особистісні характеристики співрозмовників, їх вік і стать, виступаючи як суб'єктивні фактори мовленнєвої ситуації.

**Ключові слова:** мовленнєвий акт, прагматика, емоційний стан, мовна поведінка, дискурсивна стратегія, комунікативна ситуація, вербальні засоби, немовні засоби.



УДК 81-116

## ДИСТРИБУТИВНИЙ АНАЛІЗ І ДИСКУРС

**Карашук А. Я.**

Кандидат філологічних наук, викладач кафедри іноземних мов Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

**Анотація.** У статті розглядається поняття дискурсу в його історичному розвитку, а також роль дискурсу в дистрибутивному аналізі. Вводиться визначення ідеології як системи вузлових точок дискурсу, які взаємодіючи між собою, можуть створювати довготривалу фіксацію значень вузлових точок. Тимчасова фіксація значень являє собою дискурсивну систему, яка забезпечує ідеологію. Дискурс як тимчасова система значень являє собою структуру, дестабілізація якої є метою «ворожого» дискурсу. Іншими словами, ослаблення взаємин вузлових точок і їх значень є основною метою протидискурсу, що може спричинити фіксування нових значень вузлових точок традиційного дискурсу. Сам процес утримання значень вузлових точок, з одного боку, і спроба дестабілізації цих значень з іншого боку визначається як «дискурсивна війна», або «дискурсивна протидія». На сучасному етапі розвитку мас-медіа ми спостерігаємо не ідеологічні війни, і тим більше, не інформаційні війни, а радше боротьбу дискурсів за фіксацію своїх значень. Подання «інформаційних воїн» через боротьбу за фіксування «своїх» значень вузлових точок дозволяє значно спростити процес контролю за медіапростором, автоматизувати контроль конотації основних вузлових точок, використовувати планування поступової деконструкції значень вузлових точок. Роль дистрибутивного аналізу дозволяє пов'язати тексти дискурсу з математичними моделями, які в свою чергу дозволяють відносити ті чи інші тексти до факторів впливу на конотацію різних вузлових точок. Побудова шляхом дистрибуції моделей дозволяє не тільки аналіз текстів дискурсу, а й дозволяє породжувати тексти дискурсу у заданому напрямку деконструкції або підсилення значень основних вузлових точок.

**Ключові слова:** дискурсивні війни, дискурсивне протистояння, вузлові точки, ідеологія, дистрибутивний аналіз.

**Постановка проблеми.** Традиційно вважається, що ми перебуваємо на етапі інформаційних воїн, в яких використовуються ЗМІ, ідеологія і пропаганда різних держав та блоків. Помітно також, що деякі гравці, незважаючи на повний контроль над ЗМІ та ідеологією, програють у цих інформаційних війнах. Проблема полягає у тому, що у XXI столітті поняття ідеології вже майже не існує, а інформаційні війни розглядаються з точки зору дискурсивного протистояння основних гравців. Натомість в ідеології використовується система дискурсивних вузлових точок, яка контролює дискурс на певній території. Саме поділ ідеологічного простору на вузлові дискурсивні точки надає чітке розуміння, за якими напрямками буде проводитись деконструкція традиційного дискурсу, або навпаки – підсилення бажаної конотації вузлових точок традиційного (внутрішнього) дискурсу. Цей процес деконструкції/підсилення значень основних вузлових точок фактично і є дискурсивним протистоянням, або дискурсивною війною. Дистрибутивний аналіз дозволяє ввести зрозумілі системні інструменти контролю конотації вузлових точок, що дозволяє ефективно протидіяти втручанню у внутрішній дискурс та/або організувати деконструкцію вузлових точок «ворожого» дискурсу.

**Мета статті** – визначити основні поняття пов’язані з «дискурсивними війнами», окреслити роль дистрибутивного аналізу у «дискурс аналізі».

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.** Основними роботами, які визначили дискурс як елемент сучасного протистояння є роботи М. Йоргенсен, та Л. Філіпс [1]. Еволюцію поняття «ідеологія» та його взаємодію з дискурсом досліджували М. Пеше [2; 3], М. Фуко [4; 5] та Л. Альтюсер [6; 7].

Дослідження дискурс аналізу ґрунтується на роботах З. Харіса [8; 9], Е. Лаклау та Ш. Муфф [10].

На пострадянському просторі дослідження дистрибуції впроваджує видатний вчений Г. Мірам [11].

**Основні результати дослідження.** Основним результатом цієї роботи є визначення «дискурсивної війни», або «дискурсивного протистояння». Представлення ідеології як системи вузлових точок, які мають несталі значення. Висвітлення дистрибутивного аналізу як ефективний інструмент, що може дозволити формалізувати та автоматизувати контроль за конотацією вузлових точок дискурсу.

«Лінгвістика дуже тісно пов’язана з низкою інших наук, які часто запозичують у лінгвістики данні, або ж надають їй свої. Границі, що відокремлюють її від цих наук не завжди чітко простежуються».

Очевидно, що у сучасній науці міждисциплінарний характер різних галузей науки вийшов на більш високий якісний рівень, і це безпосередньо стосується лінгвістики. Існують дві сфери знань, які для дослідника дискурсу є спорідненими. З одного боку «мова є фактом соціальним», а з іншого боку «у мові все є психічним, включаючи її матеріальний та механічний прояв».

Теорія дискурсу поєднує підходи, запозичені з різних наук, відповідно, у зв’язку з цим може виникати певна термінологічна неузгодженість. Оскільки опис специфіки досліджуваного матеріалу неможливий без однозначного використання термінологічного апарату дослідження, розглянемо основні підходи до розуміння дискурсу, з’ясовуючи, як постає поняття «дискурс» з точки зору семантики та дистрибутивного аналізу.

У сучасній лінгвістиці термін «дискурс» нерідко використовують як синонім таких термінів, як «мовлення», «функціональний стиль», «текст». У самому загальному значенні «дискурс» сприймається як еквівалент «мовлення» у сосюрівському сенсі, тобто, як будь-яке висловлювання.

Для представників французької лінгвістичної школи (Е. Бенвеніст, М. Фуко), дискурс – це тип висловлювання, властивий певній соціально-політичній групі чи епосі. Е. Бенвеніст називає «дискурсом» мовлення, що належить мовцю (на відміну від розповідання, яке розгортається без експліцитного втручання суб’єкта висловлювання).

З. С. Харріс під «дискурсом» розуміє «одиницю мовлення за розмірами більшу за фразу, що виступає об’єктом дослідження «граматики тексту», яка вивчає послідовність окремих висловлювань».

Згідно Р. Водаку, дискурс – це «соціальна дія в історичному контексті». М. Фуко використовував термін «дискурс» для визначення типів мислення, Ч. Кноблок вважав, що «дискурс не відображає світ, а формує його, є суттю пізнання та самовираження».

Сучасна лінгвістика розрізняє формальний та функціональний підхід до визначення дискурсу. З позиції формального підходу, дискурс постає як «мова вищого рівня або над-рівня речення» («language beyond the sentence»). Д. Шіфрін вважає дискурс «мовою над реченням» (language above the sentence).

У роботах Г. Орлова дискурс розглядається як «категорія природного мовлення, що матеріалізується у формі усного або письмового мовленевого твору, який є відносно за-

вершеним з точки зору смислового та структурного відношення, довжина якого варіює від синтагматичного поєднання до цілого твору».

З точки зору функціонального підходу, дискурс – це будь-яке використання мови, де дискурс – це процес, а текст – результат цього процесу.

У дискурс-аналізі розрізняються поняття «дискурс» та «висловлювання». Дискурсом вважається висловлювання з точки зору механізму дискурсу, який їм керує, висловлюванням – послідовність фраз, що містяться між двома семантичними пробілами (зупинками у комунікації). Текст розглядається з точки зору лінгвістичного дослідження умов його продукування, що і визначає цей текст як дискурс.

Ось чому «дискурс» для дискурс-аналізу є теоретичним об'єктом, який спонукає до роздумів про відношення мови та ідеології, та «розчиняє» мову в ідеології.

Предметом дослідження дискурс-аналізу є тексти, що продукуються в інституційних рамках; які, в свою чергу, накладають обмеження на акти висловлювання. Ці тексти мають специфічну інтелектуальну, історичну та соціальну спрямованість, та є питомою частиною соціального інституту, який «визначає для цієї соціальної, економічної, географічної або лінгвістичної сфери умови дії актів висловлювання».

Французька школа дискурсу та дискурс-аналізу розглядає дискурс як науку, що знаходиться на перетині ідеології, психоаналізу, історії, соціальної психології, та комунікації.

На думку З. С. Харріса, дискурс являє собою зв'язне мовлення, текст у всіх його аспектах.

Термін «дискурс» є багатозначним, але його численні визначення не суперечать, а доповнюють одне одного.

Об'єднуючи існуючі визначення дискурсу, виділимо ключові його характеристики: процесуальність, суб'єктивність, когерентність, залежність від комунікативної ситуації і прагматичного контексту, цілеспрямованість.

На відміну від дискурсу як процесу, писемний текст розглядається як явище статичне. З. Я. Тураєва зазначає, що «як якась об'єктивна реальність, текст існує в певних параметрах поза свідомістю творця і сприймаючого його суб'єкта. У цьому сенсі він представляє собою закриту систему, для якої характерний стан спокою». Текст як «твір мовленнєвого творчого процесу, складається з назви (заголовку) і ряду особливих одиниць (понадфразових єдностей), об'єднаних різними типами лексичного, граматичного, логічного, стилістичного зв'язку», а також як об'єктивно існуючий факт дійсності, може розглядатися як зафіксований продукт дискурсу.

У цій роботі під терміном «дискурс» розуміється сукупність текстів, об'єднаних однією тематикою та прагматичною установкою.

Сучасними філософськими та лінгвістичними дослідженнями встановлені різноманітні критерії та принципи типології дискурсу (М. Фуко, Л. Альтюссер, М. Йоргенсен, Н. Феркло, Ш. Муфф).

У залежності від сфери функціонування, виділяють типи дискурсу: так, існує рекламний, політичний, педагогічний, побутової, науковий та інші типи дискурсу.

Останнім часом актуальність набув лінгвокультурний підхід до дослідження дискурсу. Основною категорією, через яку описується лінгвокультурна природа дискурсу, є категорія «концепту».

Експериментальною базою дисертаційного дослідження послуговували тексти, які змістовно є текстами політичного письмового дискурсу, автохтонним для якого є лінгвокультурний концепт «політичне звернення».

Слід зазначити, що розвиток офіційно-ділового стилю французької мови відрізняється відносною стабільністю і традиційністю. Цим пояснюється і той факт, що в текстах цього стилю наявні архаїзми і канцелярські штампи, які вийшли з ужитку в інших функціональних стилях.

Стиль суспільно-політичного дискурсу є неоднорідним. Ця неоднорідність відрізняє тексти суспільно-політичного дискурсу від, наприклад, науково-технічних текстів, текстів законів або інших офіційних документів. Тематично політичний дискурс також досить різноманітний. У ньому розглядаються економічні, соціальні, юридичні, політичні, науково-технічні та інші проблеми. Як вказує В. В. Калюжна, саме екстралінгвістичні чинники (тематика, мета, спрямованість) впливають на вибір мовних засобів при створенні та перекладі таких текстів.

Основними стильовими рисами тексту суспільно-політичного дискурсу як зразка офіційно-ділового стилю є: логічність, об'єктивність, ясність, офіційність, неемоційність, точність, стереотипність, конкретність, знеособленість, узагальненість, строгість. Усі ці стильові риси яскраво проявляються в синтаксичних і лексичних особливостях текстів суспільно-політичного дискурсу. Так, наприклад, логічну послідовність текстів забезпечують такі синтаксичні особливості, як ускладнений синтаксис та чітка архітектоніка. Слід зазначити, що переважна більшість речень текстів суспільно-політичного дискурсу за синтаксичною будовою є складнопідрядними.

Складність макросинтаксичної будови текстів суспільно-політичного дискурсу зумовлюється такими чинниками, як забезпечення однозначності вираженого в них смислу і традицією. Однозначність досягається шляхом високої частоти вживання іменників і частих їх повторів в різних поєднаннях узгодженого і неузгодженого означення, виражених у французькій мові формами неузгодженого означення, пов'язаного за допомогою прийменника «de», і поєднання іменника з прикметником у формі узгодженого означення. При цьому особливістю французького політичного дискурсу можна вважати досить поширену препозицію прикметника іменнику у формах узгодженого означення, а також складні форми змішаного означення іменника (як у формі узгодженого означення в препозиції, так і з постпозиційним неузгодженим означенням). З цією ж метою використовуються додатки, обставини, означення у функції уточнення, вставні і вступні речення пояснювального і уточнюючого характеру.

В основі відомих нам підходів до дискурс-аналізу лежить загальне уявлення про активну роль способу спілкування у його створенні та розвитку соціальної дійсності.

Відзначені підходи до дискурс-аналізу є ключовими для дослідження комунікації, культури та суспільства. Вони застосовуються не лише для аналізу дискурсу, а й для аналізу різних сфер суспільного життя, навіть – соціальних інститутів та специфічних досліджень на кшталт досліджень ролі мови ЗМІ в розвитку суспільства і глобалізаційних процесах.

Аналіз дискурсу як розвитку структурного підходу до мови набуває особливого значення як на рівні політичного представництва, так і на рівні підготовки фахівців, які ставлять за мету побудувати дискурс, який би ефективно просував потрібну або «правильну» точку зору на висвітлення тих чи інших подій, що допомагає грамотно вибудувати проти дискурс, здатний контролювати не тільки адекватне сприйняття подій на території дії внутрішнього дискурсу, але також сприяє тому, щоб бути почутим і сприйнятим на території дії «ворожого» дискурсу.

Сучасний політичний дискурс використовує мову не лише як засіб існування та впливу, а й сам по собі стає мовою, зі своїми правилами і «словником», зміст якого змі-

нюється у залежності від поставленої мети і цільової аудиторії. Так, наприклад, сучасний політичний дискурс в країнах нещодавно визнаних демократіями має ряд спільних особливостей, які можна на рівні дослідження виділити в таке поняття, як семантичні інваріанти політико-дипломатичного дискурсу. Основні значення які мають «вузлові точки» (основні поняття) суспільно-політичного дискурсу цих країн визначаються дискурсами провідних демократій та колишніх «метрополій», які знаходяться у постійній дискурсивній боротьбі за надання «свого» значення «вузловим точкам» внутрішнього дискурсу країн, які нещодавно стали на шлях демократичних перетворень.

**Висновки.** Сучасні «інформаційні війни» набули форми «дискурсивного протистояння». Ідеологія як поняття перейшло у систему взаємопов'язаних вузлових точок з несталими значеннями. Збереження значень основних вузлових точок потребує чітко визначити основні вузлові точки внутрішнього дискурсу для збереження їх конотації. Для ефективної протидії та/або деконструкції вузлових точок «ворожого» дискурсу необхідно чітко визначати медійні плани поступової деконструкції з зазначенням реперів.

### Список використаної літератури

1. Jorgensen Marianne and Louise Phillips. Discourse Analysis as Theory and Method / Jorgensen Marianne, Louise Phillips. – SAGE Publications, 2002.
2. Pêcheux Michel. Sur les contextes épistémologiques de l'analyse de discours / Michel Pêcheux // Mots, Octobre 1984, № 9. P. 7-17.
3. Pêcheux Michel. L'étrange miroir de l'analyse de discours / Michel Pêcheux // Langages, 15e année, № 62, 1981. P. 5-8.
4. Foucault M. Botschaften der Macht: der Foucault-Reader, Diskurse und Medien / M. Foucault. – Stuttgart, 1999.
5. Foucault, M. 1969. The Archaeology of Knowledge. Trans. A. M. Sheridan Smith / M. Foucault. – London and New York : Routledge, 2002.
6. Althusser L. Idéologie et appareils idéologiques d'Etat / L. Althusser. – La Pensée, 1970.
7. Althusser L. Lenin and Philosophy and other Essays / L. Althusser. – New York: Monthly Review Press, 1971.
8. Harris Z. Methods in structural linguistics / Z. Harris. – Chicago, 1951.
9. Harris Z. Discourse Analysis / Z. Harris // Language 28:1.
10. Laclau Ernesto and Mouffe Chantal / Laclau Ernesto. Mouffe Chantal. –Hegemony and Socialist Strategy Towards a Radical Democratic Politics Second Edition VERSO London 2001.
11. Мирам Г. Э. Дистрибутивная модель синтаксиса и семантика научного текста для систем автоматической обработки информации / Г. Э. Мирам. – Москва : Московский педагогический университет, 1996.

### DISTRIBUTIONAL ANALYSIS AND DISCOURSE

#### Andriy Karashchuk

Candidate of Sciences (Philology), Teacher of the Department of Foreign Languages of the Institute of International Relations of Taras Shevchenko National University of Kyiv.

**Abstract.** *The article discusses the concept of discourse in its historical development, and the role of discourse in the distributional analysis. The definition of ideology as a system of nodal points of the discourse, which while interacting, can create long-term fixation of nodal points values. Temporary fixation of values is a discursive system that forms ideology. Discourse as a temporary system of values is a structure of destabilization the purpose of which is «hostile» dis-*

course. In other words the weakening of the relationship of nodal points and their values is the main goal of «hostile» discourse, which may lead to fixation of the new values of the nodal points of the traditional discourse. Process of preservation of nodal points values, on the one hand, and the attempt to destabilize these values, on the other hand is defined as «the discursive war» or «discursive opposition». At the present stage of development of mass media, what we are witnessing is not actually an ideological war, neither an informational war, but rather the struggle of discourses for fixing its values. The idea of «informational wars» represented through the struggle for the fixation of the nodal points values can significantly simplify the process of the media space monitoring, the automated control of key nodal points connotations, as well as the planning of usage for gradual deconstruction of the nodal points values.

**Key words:** Discursive wars, discursive confrontation, nodal points, ideology and distributional analysis.

### Referances

1. Jorgensen Marianne and Louise Phillips. Discourse Analysis as Theory and Method / Jorgensen Marianne, Louise Phillips. – SAGE Publications, 2002.
2. Pêcheux Michel. Sur les contextes épistémologiques de l'analyse de discours / Michel Pêcheux // Mots, Octobre 1984, № 9. P. 7-17.
3. Pêcheux Michel. L'étrange miroir de l'analyse de discours / Michel Pêcheux // Langages, 15e année, № 62, 1981. P. 5-8.
4. Foucault M. Botschaften der Macht: der Foucault-Reader, Diskurse und Medien / M. Foucault. – Stuttgart, 1999.
5. Foucault, M. 1969. The Archaeology of Knowledge. Trans. A. M. Sheridan Smith / M. Foucault. – London and New York: Routledge, 2002.
6. Althusser L. Idéologie et appareils idéologiques d'Etat / L. Althusser. – La Pensée, 1970.
7. Althusser L. Lenin and Philosophy and other Essays / L. Althusser. – New York: Monthly Review Press, 1971.
8. Harris Z. Methods in structural linguistics / Z. Harris. – Chicago, 1951.
9. Harris Z. Discourse Analysis / Z. Harris // Language 28:1.
10. Laclau Ernesto and Mouffe Chantal / Laclau Ernesto. Mouffe Chantal. –Hegemony and Socialist Strategy Towards a Radical Democratic Politics Second Edition VERSO London 2001.
11. Miram G.E. Distributivnaya model' sintaksisa i semantika nauchnogo teksta dlya system avtomaticheskoy obrabotki informatsii / G. E. Miram. – Moskva : Mockovskiy pedagogicheskiy universitet, 1996.

## ДИСТРИБУТИВНЫЙ АНАЛИЗ И ДИСКУРС

### Карашук А. Я.

Кандидат филологических наук, преподаватель кафедры иностранных языков Института международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко.

**Аннотация.** В статье рассматривается понятие дискурса в его историческом развитии, а также роль дискурса в дистрибутивном анализе. Вводится определение идеологии как системы узловых точек дискурса, которые взаимодействуя, могут создавать долговременную фиксацию значений узловых точек. Временная фиксация значений представляет собой дискурсивную систему, которая обеспечивает идеологию. Дискурс как временная система значений представляет собой структуру, дестабилизация которой является целью «враждебного» дискурса. Другими словами, ослабление взаимоотношений узловых точек и их значений является основной целью противодискурса, что может повлечь фиксирование новых значений узловых точек традиционного дискурса. Сам процесс удержания значений узловых точек, с одной стороны, и попытка дестабилизации этих значений с другой стороны определяется как «дискурсивная война», либо «дискурсивное противодействие». На современном этапе развития масс медиа мы наблюдаем не идеологические войны, и тем более, не информационные войны, а борьбу дискурсов за фиксацию своих значений. Представление «информационных воинов» через борьбу

*за фиксирование «своих» значений узловых точек позволяет значительно упростить процесс контроля за медианпространством, автоматизировать контроль коннотации основных узловых точек, использовать планирование постепенной деконструкции значений узловых точек.*

**Ключевые слова:** *дискурсивные войны, дискурсивное противостояние, узловые точки, идеология, дистрибутивный анализ.*

УДК 811.111'277'06:305

## ОСВІТЯНКА ВІКТОРІАНСЬКОЇ ДОБИ: ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

**Орел А. Л.**

Кандидат філологічних наук, викладач кафедри іноземних мов Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

**Анотація.** *Вікторіанська епоха стала періодом формування гендерних стереотипів та водночас боротьби з ними. Динамізм цього періоду виявляється не тільки у соціальних змінах, політичних реформах та наукових відкриттях, але й у неоднозначному ставленні до жінки. Відображенням суперечливого характеру вікторіанської доби є художня література. У вікторіанську епоху жінки заповнили літературний ринок та становили значну частину читачів романів. Проте, вікторіанську літературу можна назвати жіночою не тільки тому, що саме в цей період з'явилися та набули визнання такі письменниці як Джордж Еліот, сестри Бронте, Елізабет Гаскелл. Її «жіночий» характер виявляється також і в тому, що в центрі уваги письменників обох статей є здебільшого складний внутрішній світ жіночих персонажів.*

*Значні соціальні зрушення того часу торкнулися і жіночої освіти, втім для освітянки Вікторіанства існувало дуже обмежене коло можливостей застосування своїх знань. У статті робиться спроба лінгвокультурологічного аналізу мовних засобів, що змальовують образи жінок-педагогів епохи Вікторіанства у романах тогочасних письменників, а також визначаються основні стереотипні характеристики гувернантки, шкільної вчительки та директорки пансіону для дівчат.*

*Дослідження дозволяє зробити висновки про низький соціальний статус, психологічний дискомфорт та обмежені фінансові можливості гувернантки, пихатість та зарозумілість директорки пансіону, скрутне матеріальне становище та підлеглий стан шкільної вчительки, формалізм жіночих навчальних закладів, що відрізняв їх від аналогічних закладів в інших країнах, зокрема у Франції.*

**Ключові слова:** *вікторіанство, лінгвокультурологічний аналіз, жіноча освіта, пансіон для дівчат, гувернантка.*

Вікторіанська епоха стала періодом, коли питання жіночої освіти постало особливо гостро. Воно розглядалося у працях Джозефін Батлер «The Education and Employment of Women» (1868), Бессі Паркер «Remarks on the Education of Girls» (1856), Емілі Шіпреф «Intellectual Education, and its influence on the Character and Happiness of Women» (1856) та ін. У часи Вікторіанства було відкрито вищі навчальні заклади для жінок, першим з яких став Queen's College (1848) у Лондоні, в якому навчались майбутні вчительки. Згодом було засновано Bedford College for Women (1849) та перший коледж для жінок у Кембриджі, що мав назву Girton College (1869). У 1870 р. було прийнято закон про освіту (Education Act), який дозволяв жінкам бути членами шкільних комісій. Незважаючи на ці зрушення, жіноча освіта залишалася безсистемною, уривчастою та такою, що надає жінці дуже мало перспектив для подальшої професійної діяльності.

У статті розглядаються мовні засоби, за допомогою яких вікторіанські письменники змальовують образ освітянки: власниці приватної школи, вчительки та гувернантки.



Найчастіше жінка, яка здобула доступну на той час педагогічну освіту, могла застосувати свої знання, працюючи гувернанткою. У 1841 було засновано Благодійне товариство гувернанток (Governesses' Benevolent Institution), становищу гувернантки у вікторіанській Англії було присвячено працю Анни Джеймсон «On the Relative Social Position of Mothers and Governesses» (1846). Незважаючи на ці кроки, робота гувернантки практично не давала дівчині можливостей кар'єрного росту. Водночас, гувернантка мала значно вищий соціальний статус у порівнянні з іншою прислугою (покоївками, кухарками тощо), робота яких не вимагала кваліфікації. Тільки по відношенню до гувернантки вживаються лексеми зі значенням «мати освіту»:

*Either of these young ladies is perfectly qualified to instruct in Greek, Latin, and the rudiments of Hebrew* [15, с. 88].

Тим не менш, гувернантка нерідко повинна була поєднувати заняття з дітьми з іншими домашніми обов'язками:

*I was one day sitting upstairs, as usual, hearing the children their English lessons, and at the same time turning a silk dress for Madame* [4, с. 95].

Образ гувернантки є одним із найдраматичніших жіночих образів вікторіанських романів. Втім, як зазначає Дж. Петерсон, романам вікторіанців та тогочасному суспільству взагалі була притаманна надмірна драматизація страждань гувернантки, адже життя робітниць на фабриках та шахтах було значно гіршим [13]. Для опису становища гувернантки автори вдаються до мовних засобів, що позначають такі її характеристики:

1. Низький соціальний статус, який мала гувернантка навіть в разі гарних стосунків з господарями або в разі досягнення нею іншого статусу у випадку заміжжя:

*With regard to her sisters-in-law Rebecca did not attempt to forget her former position of Governess towards them, but recalled it frankly and kindly* [15, с. 399].

*At least she gives herself no airs, and remembers that she was our Governess once, Miss Violet said, intimating that it befitted all governesses to keep their proper place.* [15, с.399].

Гувернантка ніколи не повинна була забувати про своє становище. Проте іноді їй доводилось відстоювати власну гідність:

*Do you think, because I am a governess, I have not as much sense, and feeling, and good breeding as you gentlefolks in Hampshire?* [15, с. 124].

*Why, they never condescended to speak to me, or to ask me into their house [...] but we poor governesses, you know, are used to slights of this sort* [15, с.129].

2. Обмежені фінансові можливості.

Незважаючи на те, що вимоги до гувернантки значно відрізнялися від вимог до іншої прислуги, зарплатня гувернантки залишалась невисокою. За даними, які наводить Дж. Петерсон, гувернантка була забезпечена харчуванням та житлом, проте повинна була самостійно оплачувати інші витрати (лікування, поїздки тощо), а нерідко й допомагати своїй родині [13]:

*«I don't trust them governesses, Pinner, she remarked to the maid. They give themselves the hairs and hupstarts of ladies, and their wages is no better than you nor me.»* [15, с. 55].

3. Психологічний дискомфорт унаслідок відсутності власної сім'ї та дітей.

Як зазначалося вище, робота гувернанткою була одним із основних занять незаміжньої жінки. При цьому внаслідок постійної зайнятості, життя у чужому будинку та відсутності приданого у гувернантки було дуже мало шансів влаштувати особисте життя. Твір Дж. Фаулза «The French Lieutenant's Woman» містить прямий опис почуттів гувернантки, яка відчувається нещасливою від того, що змушена спостерігати за чужим сімейним щастям та виховувати чужих дітей:

«And you were not ever a governess, Mr. Smithson, a young woman without children paid to look after children.[...] But to live each day in scenes of domestic happiness, the closest spectator of a happy marriage, home, adorable children[...] «It came to seem to me as if I were allowed to live in paradise, but forbidden to enjoy it.» [5, с. 169].

Тексти вікторіанських творів лише імпліцитно вказують на почуття гувернантки:

[...] *a few miserable governesses with wan-faced pupils wandering round and round it, and round the dreary grass-plot* [15, с. 450].

Inadverturous, unstirred by impulses of practical ambition, I was capable of sitting twenty years teaching infants the hornbook, turning silk dresses and making children's frocks [4, с. 100].

[...] *his electrically forethoughtful mind had seen in Miss Dale, if she stayed in the neighbourhood, and remained unmarried, the governess of his infant children, often consulting with him* [11, с. 116].

4. Обмежені можливості реалізації своїх знань та талантів. Іноді гувернантка була більш освіченою за господарів, які її наймали:

[...] *rich baronets do not need to be careful about grammar, as poor governesses must be* [15, с. 65].

Гувернантка нерідко була обдарованою дівчиною, проте, працюючи у родині, в обмеженому середовищі вона не могла знайти гідного застосування власним талантам:

[...] *she was already a musician and a good linguist, she speedily went through the little course of study which was considered necessary for ladies in those days* [15, с. 11].

Ще однією сферою працевлаштування освіченої дівчини була робота у школі. Приватні школи для дівчат, ретельному опису яких присвячено не один вікторіанський роман, характеризувалися безсистемністю навчальних планів та обмеженим колом дисциплін, що викладалися. Вікторіанські письменники змальовують стереотипний образ власниці такої школи для дівчат – *schoolmistress*, основними рисами якої є:

- удавана суворість, пихатість:

[...] *Miss Pinkerton herself, that majestic lady; the Semiramis of Hammersmith* [15, с. 1].

*Worthy Miss Pinkerton, although she had a Roman nose and a turban, and was as tall as a grenadier, and had been up to this time an irresistible princess* [15, с. 12].

*The pompous vanity of the old schoolmistress* [15, с.11].

- снобізм у ставленні до незаможних учениць:

*For two years I have only had insults and outrage from her. I have been treated worse than any servant in the kitchen* [15, с. 8].

- низький рівень освіченості у порівнянні із вчителями та навіть учнями:

*Miss Pinkerton did not understand French; she only directed those who did* [15, с. 6].

Такий образ суто англійської *schoolmistress* значно відрізнявся від її ліберальнішої французької колеги:

*No minds were overtaken; the lessons were well distributed and made incomparably easy to the learner; there was a liberty of amusement, and a provision for exercise which kept the girls healthy [...] her method in all these matters was easy, liberal, salutary and rational: many an austere English schoolmistress would do vastly well to imitate it* [4, с. 93].

Відмінності між англійською та французькою *schoolmistress* полягали навіть у манері одягатися:

*Till noon she haunted the house in her wrapping-gown, shawl and soundless slippers. How would the lady-chief of an English school approve this custom?* [4, с. 89].

*O how I should like to see her floating in the water yonder, turban and all, with her train streaming after her* [15, с. 7].

Єдиною можливістю для незаможної англійської дівчини зробити кар'єру в освітній сфері було викладання англійської мови в одній із шкіл Франції. У Франції посадою, вищою за статусом за посаду гувернантки, була робота вчителькою, отже досягнення цієї посади означало кар'єрний зріст жінки та покращення фінансового становища:

*'Yes,' I said, 'I am a rising character: once an old lady's companion, then a nursery-governess, now a school-teacher'* [4, с.408].

*From that day I ceased to be nursery-governess, and became English teacher. Madame raised my salary* [4, с.103].

Водночас англійська вчителька французької була змушена працювати у жорстких умовах, іноді навіть безкоштовно:

*I am here to speak French with the children, Rebecca said abruptly, not to teach them music, and save money for you. Give me money, and I will teach them* [15, с.12].

При цьому лексеми, які описують школи для дівчат, мають значення «формалізм», «стриманість»:

*The rigid formality of the place suffocated her: the prayers and the meals, the lessons and the walks, which were arranged with a conventual regularity* [15, с. 11].

[...] *the frigid correctness of the governesses equally annoyed her* [15, с. 11].

Водночас в описі французького освітнього закладу для дівчат переважають лексеми зі значенням «жвавий», «веселий», «різноманітний»:

*Here was a great house, full of healthy, lively girls, [...] gaining knowledge by a marvelously easy method, without painful exertion or useless waste of spirits [...] Here was a corps of teachers and masters more stringently tasked [...] here, in short, was a foreign school; of which the life, movement and variety made it a complete and most charming contrast to many English institutions of the same kind* [4, с. 94].

Основні стереотипні якості англійської вчительки подано у романі «Jane Eyre»:

*I was still looking at them, and also at intervals examining the teachers – none of whom precisely pleased me; for the stout one was a little coarse, the dark one not a little fierce, the foreigner harsh and grotesque, and Miss Miller, poor thing! looked purple, weather-beaten, and over-worked* [3, с. 49].

Отже, формалізм вікторіанської жіночої освіти змушував англійську вчительку відповідати стереотипам та не сприяв покращенню її фінансового та соціального становища. Це призводило до того, що освічена та нерідко талановита жінка не могла знайти гідного застосування своїм знанням та здібностям. Водночас слід відзначити певну стереотипізацію та суб'єктивізацію образів вікторіанських освітянок у художніх творах.

### Список використаної літератури

1. Alexander L. Women, Work, and Representation: NeNedlewomen in Victorian Art and Literature. / L. A. Alexander. – Athens : Ohio Univ. Press, 2003. – 257 p.
2. Briggs A. Victorian People: A Reassessment of Persons and Themes, 1851-67 / Asa Briggs. – Chicago : Univ. of Chicago Press, 1972. – 312 p.
3. Brontë Ch. Jane Eyre / Charlotte Brontë. – L. : Penguin Books Ltd, 1994. – 447 p.
4. Bronte Ch. Vilette / Charlotte Bronte. – L. : David Campbell Publ. Ltd, 1992. – 657 p.
5. Dodd P. Englishness and the National Culture / Phillip Dodd // Representing the Nation: A Reader. Histories, heritage and museums / Ed. by David Boswell and Jessica Evans. – L.; N. Y. : Routledge, 1999. – P. 87-103.
6. Fowls J. The French Lieutenant's Woman / John Fowls. – L. : Triad / Panther, 1985. – 468 p.

7. George Eliot's Feminism: «The Right to Rebellion» – Palgrave MacMillan, 2015. – 304 p.
8. Gilbert N. Better Left Unsaid: Victorian Novels, Hays Code Films, and the Benefits of Censorship / Nora Gilbert. – Stanford: Stanford University Press, 2013. – 200 p.
9. Gilbert S. M. The Madwoman in the Attic: The Woman Writer and the 19th c. Imagination / S. M. Gilbert, S. Gubar. – New Haven; London : Yale Univ. Press, 1984. – 654 p.
10. Horn P. Life in a Victorian School. Pitkin Guides. / Pamela Horn. – Stroud, Gloucestershire: The History Press, 2013. – 32 p.
11. Meredith G. The Egoist / George Meredith. – M. : Foreign Languages Publ. House, 1962. – 670 p.
12. Milne-Smith A. London Clubland: A Cultural History of Gender and Class in Late Victorian Britain / Amy Milne-Smith. – N. Y. : Palgrave Macmillan, 2011. – 296 p.
13. Peterson J. M. The Victorian Governess: Status Incongruence in Family and Society / Jeanne M. Peterson // Suffer and Be Still: Women in the Victorian Age / Ed. Martha Vicinus. – Bloomington, Indiana and London: Indiana Univ. Press, 1972. – P. 3-19.
14. Stein R. L. Victoria's Year: English Literature and Culture, 1837-1838 / Richard L. Stein. – N. Y. and Oxford: Oxford University Press, 1987. – 315 p.
15. Thackeray W. M. Vanity Fair / William M. Thackeray. – L. : Penguin Books Ltd, 1994. – 672 p.

## VICTORIAN WOMAN IN EDUCATION: LINGUISTIC AND CULTURAL ANALYSIS

**Anna Orel**

Candidate of Sciences (Philology), Teacher of the Department of Foreign Languages of the Institute of International Relations of Taras Shevchenko National University of Kyiv.

**Abstract.** *During the Victorian period, gender roles became more sharply defined than at any time in history. The dynamism of that era reveals itself not only in social changes, political reforms and scientific discoveries, but also in an ambiguous attitude towards women. Contradictory nature of the Victoria era is reflected in fiction. During the Victorian period, women flooded the novel market and constituted a significant part of the reading public. One should not, however, consider Victorian literature «female» only because that was the time of fame of George Eliot, Sisters Bronte, Elizabeth Gaskell and the like. Its «feminine» nature is also apparent from the fact writers of both genders focused upon complex inner life of female characters.*

*Significant social changes of the time affected the education of women, while still affording few opportunities for Victorian female teachers to apply their skills and knowledge. The article attempts to carry out linguistic and cultural analysis of linguistic means, representing Victorian female teachers in the novels of that time. It outlines stereotypic characteristics of governess, female schoolteacher and schoolmistress.*

*The study enables to draw conclusions about low social status, psychological discomfort and limited financial means of governess, vanity and arrogance of stereotypical schoolmistress, financial straits and slave state of schoolteacher, priggery and rigid formality of educational institutions for women.*

**Key words:** *victorian era, linguistic and cultural analysis, female education, girls' boarding school, governess.*

### Referances

1. Alexander L. Women, Work, and Representation: NeNeedlewomen in Victorian Art and Literature. / L. A. Alexander. – Athens : Ohio Univ. Press, 2003. – 257 p.
2. Briggs A. Victorian People: A Reassessment of Persons and Themes, 1851-67 / Asa Briggs. – Chicago : Univ. of Chicago Press, 1972. – 312 p.
3. Brontë Ch. Jane Eyre / Charlotte Brontë. – L. : Penguin Books Ltd, 1994. – 447 p.

4. Bronte Ch. Villette / Charlotte Bronte. – L. : David Campbell Publ. Ltd, 1992. – 657 p.
5. Dodd P. Englishness and the National Culture / Phillip Dodd // Representing the Nation: A Reader. Histories, heritage and museums / Ed. by David Boswell and Jessica Evans. – L.; N. Y. : Routledge, 1999. – P. 87-103.
6. Fowls J. The French Lieutenant's Woman / John Fowls. – L. : Triad / Panther, 1985. – 468 p.
7. George Eliot's Feminism: «The Right to Rebellion» – Palgrave MacMillan, 2015. – 304 p.
8. Gilbert N. Better Left Unsaid: Victorian Novels, Hays Code Films, and the Benefits of Censorship / Nora Gilbert. – Stanford: Stanford University Press, 2013. – 200 p.
9. Gilbert S. M. The Madwoman in the Attic: The Woman Writer and the 19th c. Imagination / S. M. Gilbert, S. Gubar. – New Haven; London : Yale Univ. Press, 1984. – 654 p.
10. Horn P. Life in a Victorian School. Pitkin Guides. / Pamela Horn. – Stroud, Gloucestershire : The History Press, 2013. – 32 p.
11. Meredith G. The Egoist / George Meredith. – M. : Foreign Languages Publ. House, 1962. – 670 p.
12. Milne-Smith A. London Clubland: A Cultural History of Gender and Class in Late Victorian Britain / Amy Milne-Smith. – N. Y. : Palgrave Macmillan, 2011. – 296 p.
13. Peterson J. M. The Victorian Governess: Status Incongruence in Family and Society / Jeanne M. Peterson // Suffer and Be Still: Women in the Victorian Age / Ed. Martha Vicinus. – Bloomington, Indiana and London: Indiana Univ. Press, 1972. – P. 3-19.
14. Stein R. L. Victoria's Year: English Literature and Culture, 1837-1838 / Richard L. Stein. – N. Y. and Oxford : Oxford University Press, 1987. – 315 p.
15. Thackeray W. M. Vanity Fair / William M. Thackeray. – L. : Penguin Books Ltd, 1994. – 672 p.

## **ЖЕНЩИНА-ПЕДАГОГ ВИКТОРИАНСКОЙ ЭПОХИ: ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ**

**Орел А. Л.**

Кандидат филологических наук, преподаватель кафедры иностранных языков Института международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко.

**Аннотация.** *Викторианская эпоха стала периодом формирования гендерных стереотипов и одновременно борьбы с ними. Динамизм этого времени проявляется не только в социальных изменениях, политических реформах и научных открытиях, но и в неоднозначном отношении к женщине. Отражением противоречивого характера викторианской эпохи является художественная литература. Викторианские женщины заполнили литературный рынок и составляли значительную часть читателей романов. Однако, викторианскую литературу можно назвать женской не только потому, что именно в этот период появились и получили признание такие писательницы как Джордж Элиот, сестры Бронте, Гаскелл. Её «женский» характер проявляется также и в том, что в центре внимания писателей обоих полов является преимущественно сложный внутренний мир женских персонажей.*

*Значительные социальные сдвиги того времени коснулись и женского образования, однако для викторианской женщины-педагога существовало очень мало возможностей применить свои знания на практике. В статье делается попытка лингвокультурологического анализа языковых средств, с помощью которых создаются образы женщин-педагогов Викторианства в романах писателей того времени, а также выделяются основные стереотипные характеристики гувернантки, школьной учительницы и хозяйки пансиона для девушек. Исследование позволяет сделать выводы о низком социальном статусе, психологическом дискомфорте и ограниченных финансовых возможностях гувернантки, тицеславии и высокомерии хозяйки пансиона для девушек, о тяжелом материальном положении и подчиненном состоянии школьной учительницы, а также о формализме женских учебных заведений, который отличал их от аналогичных заведений в других странах, в частности во Франции.*

**Ключевые слова:** *викторианство, лингвокультурологический анализ, женское образование, пансион для девушек, гувернантка.*

## **ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПЕРЕКЛАДУ**

УДК 81'255.2/821.221.18

### **ПЛЕОНАЗМИ У НАУКОВОМУ ТЕКСТІ ТА ЇХ ПЕРЕКЛАД**

**Петровський М. В.**

Кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов економічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

**Анотація.** *В останні десятиліття перекладачам наукової інформації все частіше доводиться мати справу з неякісними текстами українською, російською або англійською мовами. Вочевидь наростаюче погіршення роботи редакторського корпусу і, на жаль, ця негативна тенденція набула явно глобального характеру. Лексико-стилістичні помилки легко виявити і в шанованих академічних виданнях університету Кембриджу. В Україні науковці настільки нехтують нормативністю наукової мови, що граматико-стилістичні помилки вразили навіть самі назви недавно захищених кандидатських дисертацій. Серед таких помилок панують плеоназми, які стали непомітними через свою звичність і повсякденне використання, передусім, засобами масової інформації.*

*Розглянуто функціонально-семантичну роль плеоназмів в наукових текстах сучасних українських і англійських економічних видань. Показано, що плеоназми, як відомий потужний засіб експресивності або емоційно-оціночного забарвлення в художніх творах, є надлишковим семантико-синтаксичним елементом для текстів наукових економічних досліджень.*

*Висловлюється припущення щодо зв'язку між стрімким поширенням плеоназмів в наукових текстах з економіки і очевидним погіршенням мовної культури, яке в останні десятиріччя спостерігається в засобах масової інформації. Одним з головних розповсюджувачів плеоназмів став Інтернет, де тексти, особливо новин і корпоративних сайтів, оприлюднюються без відчутного редагування. Незважаючи на очевидну семантико-синтаксичну абсурдність плеоназмів, деякі з них через стале вживання в юридичному мовленні, або довготривалу канцелярську популяризацію, набули статусу нормативних словосполучень, які зафіксовані поважними англійськими і українськими тлумачними словниками.*

*Аналізується низка факторів, які впливають на рішення перекладача щодо відтворення у перекладах англійською мовою тих плеоназмів, які зустрічаються в текстах сучасних українських економічних досліджень. Як не дивно, але навіть віддалені мови часто мають плеонастичні відповідники у науковому мовленні. У випадку, якщо плеонастичні паралелі відсутні, то проблема перекладу конкретного плеоназму легко вирішується за рахунок використання підходящих лексико-синтаксичних компенсаторів.*

**Ключові слова:** *плеоназм, тавтологія, семантична надлишковість, науковий стиль, художній експресивний засіб, переклад, українська мова, англійська мова.*

**Постановка проблеми.** Кожен перекладач мріє мати справу виключно з розумними й ідеально відредагованими текстами. Переклад таких, навіть і складних матеріалів – за-

вжди приємна, творча робота, яка залишає відчуття вдячності до їх авторів. На жаль, протягом останніх десятиріч спостерігається невпинне погіршення мовної якості соціально-економічної наукової літератури, включаючи й визнаних «фахових» видань. Вочевидь, брак прискіпливої роботи редакторів, рецензентів й редакційних колегій. Сигналом тривоги про негаразди з мовною грамотністю в галузі економічних досліджень є помилки навіть у самому формулювання тем успішно захищених дисертацій з економіки. Важко зрозуміти, як серед багатьох десятків поважних титулованих вчених, які затверджували ці теми, обговорювали готові дисертації, писали на них відгуки, опонували, або голосували на захисті, не знайшлося жодної душі, яка би звернула увагу на недолугий синтаксис формулювань тем, наприклад, таких досліджень: Ганусич В. О. [1], Свириденко К. В. [2], Косар Н. С. [3].

Якщо проблеми з грамотністю є на рівні назв кандидатських дисертацій, то можна очікувати, що кваліфікований редактор точно знайде собі роботу в текстах самих дисертацій і в наукових публікаціях по темі дослідження.

На жаль, за останні десятиріччя помітно зросла кількість випадків, коли неідеальні тексти, що не знали редакторської правки, віддають на переклад (як правило, ще й негайний, «на вчора»). Перекладач потрапляє у складну ситуацію: перекладати чи не перекладати те, що перш доцільно було би відредагувати? Очевидно, що ідеальне рішення – це не перекладати й відправляти матеріали на редагування. Але й покращені рукописи не завжди вільні від окремих хронічних мовних хвороб. Однією з них є плеоназми.

**Мета статті** – дослідження випадків семантичної надлишковості в україномовних та англійськомовних текстах сучасних економічних видань з розглядом можливих рішень щодо її відтворення у перекладі.

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.** До плеоназмів відносять семантично немотивовані надлишкові елементи у текстовому повідомленні. Відомий британський лінгвіст Дейвід Кристал розглядає плеоназми як різновид тавтології [4, с. 371], що співпадає з більш ранніми тлумаченнями плеоназмів і тавтології [5].

У сучасних дослідженнях плеоназми поділяють на дві групи, відмінні за функціонально-семантичними характеристиками: «...1) явище мовної системи й мовлення, репрезентоване надмірною кількістю граматичного й лексичного забезпечення змісту повідомлення виявом закону мовної надмірності, яким керуються координація підмета із присудком або граматичне узгодження у флективних мовах (*ти читаєш, солодке яблуко*), дублювання просторових відношень при дієслівному керуванні, семантичне узгодження, множинне заперечення, мовна синонімія, повтори тощо. Плеоназм протиставлений еліпсису й неповноті. Плеоназм може бути обов'язковим, якщо він заданий особливостями мовної системи, і факультативним, який виявляється в мовленні. 2) Стилїстична фігура, що ґрунтується на накопиченні стилїстичних або контекстуальних синонімів (наприклад, *колена хвилина часу, у квітні місяці, уперше знайомитися*), повторенні морфем із тотожними або подібними значеннями (*стародавній, пустопорожній*). Плеонастичним є контактне сполучення займенника чи займенникового слова з їхнім вербальним антецедентом у препозиції або постпозиції з метою підкреслення й увиразнення антецедента (див. Пролепсис): *Іду туди, до рідних, до батьків; Петренко, він такий*. Плеоназм часто-густо ґрунтується на синтаксичній однорідності або редуплікації (цілком і повністю, *живий-здоровий*)» [6, с. 466].

Розрізняють лексичні плеоназми – випадки семантичного дублювання лексем: *моя автобіографія, підскочив угору, CD-диск, VIP персона* та синтаксичні плеоназми – дублювання граматичних форм: *світовий досвід реалізації інноваційної політики свідчить*

*про те, що інноваційні технології є стратегічно важливими; перший політичний крок у напрямку до ЄС.* Різновидом плеоназму вважають перисологію – надмірне пояснення того, що можна було би висловити простіше.

Прикладна спрямованість статті та обрана аудиторія дозволяють не поглиблюватись у тонкі лінгвістичні матерії щодо видів плеоназмів, особливостей перисології, або тавтології.

Відомо, що плеоназми – це потужний засіб створення образності та емоційно-оціночного забарвлення в художніх творах: *море-океан, шлях-доріженька, побачив своїми власними очима*, проте сумнівно, що цей стилістичний прийом емоційної кучерявості є доречним для тексту наукового повідомлення.

**Основні результати дослідження.** Плеонастична епідемія вирує в засобах масової інформації. Ось замальовка одного ранкового дня: у Києві чарівна телеведуча випуску погоди обіцяє «двадцять градусів **тепла** з позначкою «**плюс**» і в цей самий час в Лондоні її елегантний колега з програми *BBC Breakfast* запрошує подивитися репортаж «in ten **minutes' time**». Очевидно, що, на відміну від стилістично виправданих плеоназмів *шлях-доріженька* чи *море-океан*, оті «*тепло з позначкою плюс*» та «*minutes' time*» – є конструкції з очевидною необґрунтованою семантичною надлишковістю.

Головним розсадником плеонастичної хвороби став інтернет. Це геніальне дитя технічного прогресу виросло і живе філологічним безпритульником, який не отримав від літературних редакторів ані запобіжного щеплення проти елементарної безграмотності, ані необхідного лікування.

Для прикладу, гляньмо на першу сторінку сайту Факультету економіки та фінансів Донбаського державного технічного університету – її відкриває ось така урочиста сентенція: «Економіка є пріоритетною сферою людської життєдіяльності, без якої немислимий розвиток суспільства, його поступальний рух уперед; неможливий прогрес в інших областях застосування людського розуму» [7].

На таких же принципових позиціях непорушно стоїть і економічний факультет Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна: «Економіка є пріоритетною сферою людської життєдіяльності, без якої немислимий розвиток суспільства, його поступальний рух уперед; неможливий прогрес в інших областях застосування людського розуму» [8].

Хто з ким поділився текстом для сайту – це не тема нашої статті. Дивує інше – плеонастична насиченість речення. Науковці обох університетів вважають, що треба розтлумачити читачеві 1) в який саме напрямок відбувається *поступальний рух уперед*, бо, певно, їх поступальний рух буває не лише *уперед*, а ще й в інші боки; 2) *розвиток суспільства* не є тим самим, що його *поступальний рух уперед*, а 3) разом взятий *розвиток суспільства* і його *поступальний рух уперед* не є тим самим, що *прогрес в інших областях застосування людського розуму*. Дуже інтригує, що поняття *розвиток суспільства* семантично не охоплює ідею «*прогрес в інших областях*» і треба розуміти, що, певно, є області поза межами суспільства, де відбувається «*застосування*» *людського розуму*.

На сайті економічного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна є і переклад цих речень, на жаль, лише російською мовою: «Экономика является приоритетной сферой человеческой жизнедеятельности, без которой немислимо развитие общества, его поступательное движение вперед; невозможен прогресс в других областях применения человеческого разума. Поэтому ценность экономических знаний всегда и везде была и будет высока» [9]. Очевидно, що перекладач дуже професійно використав засоби іншої мови для байдужливого відтворення плеонастичної недолугості оригінального тексту й блискуче досяг адекватності перекладу.



Епідемія плеоназму вразила, насамперед, лінгвістично неохайних журналістів, а вже від них перекинулась і на довірливих науковців. Симптоми хвороби легко виявити майже в кожному з наукових економічних журналів, незважаючи на те, чи цей часопис входить, чи ні до славнозвісного «Переліку наукових фахових видань України».

Ось, редакція «фахового» журналу Вісник Дніпропетровського університету, серії «Економіка» у випуску за 2013 рік пропускає такий плеоназм: «Фінляндія за історично коротким *період часу* зуміла перейти від, в основному, сировинної економіки до інноваційної економіки» [10, с. 288-289]. Якщо опустити слово «часу», то легко переконатись в інформаційній надлишковості цього слова. Україномовне речення від 2013 року дзеркально повторює російський аналог цього плеоназму і речення від 2009 року, правда, іншого автора: «Финляндия за исторически коротким *период времени* сумела перейти от сырьевой в основном экономики к инновационной экономике» [11, с. 3]. Якщо українське речення 2013 року є переклад тексту від 2009 року, то це блискуче адекватний відповідник, де дбайливо збережено плеонастичну помилку оригіналу.

Ще один «фаховий» побратим авторитетно й дуже науково роз'яснює: «Підприємство не існує відірвано від інших суб'єктів господарювання та середовища, **що його оточує**, а перебуває у стані постійної взаємодії з ними» [12, с. 46].

Ач, як! Автор, досліджуючи економічні процеси, віднайшов ще й випадки, коли *середовище підприємства* може бути не тільки таким, яке його оточує, але і таким, що його НЕ оточує і тим виправдана необхідність роз'яснення про який з двох різновидів середовища йдеться.

Незадовільна мовна культура сприяє розповсюдженню плеонастичних захворювань, які стають хронічними в економічних текстах і тому не дуже помітними. Ось ще один шановний «фаховий» журнал пише:

«Подальші дослідження можна здійснювати в напрямі розробки нових емпіричних моделей з метою аналізу взаємозв'язку **між** інституціональним розвитком та інвестиційним кліматом в Україні та здійснення інноваційної діяльності, а також удосконалення методології аналізу інституціональних факторів економічного розвитку» [13, с. 268].

Сполучення *взаємозв'язок* складається з двох лексем: *зв'язок* та *взаємо*, тобто слово вже вказує на дію *проміж* суб'єктами і тому вживання прийменника напрямку дії *між* є плеоназмом.

Непомітним і повсякденним став плеонастичний монстр *процес*, який в академічному вжитку є таким же частотним, як відомі табуйовані лексеми «для зв'язку слів» у емоційному мовленні певного неакадемічного соціуму.

«Саме інновації чітко набувають статусу основного індикатора культурного, соціального й економічного **процесу** розвитку тієї чи іншої держави» [14, с. 214].

«**Процес** прийняття рішень стосовно того як найкраще використати наявні ресурси повинен базуватися на дослідженні специфічних для кожної країни вихідних умов, зокрема, економічних та політичних» [15, с. 13].

«Існує декілька поступових стадій залучення постачальника в **процес** проектування товару» [16, с. 40].

«Функціональний аспект включає вивчення як внутрішніх механізмів функціонування елементів, так і зовнішнього функціонування системи у **процесі** її взаємодії із зовнішнім середовищем» [17, с. 71].

Викиньте плеоназм «процес» з наведених речень і переконайтесь, що ані зміст, ані наукова вагомість повідомлень не втрачають від такого очищення.

Деякі плеоназми, на жаль, не вважаються помилковими, бо вони набули термінологічного статусу чи характеру стійкого словосполучення в діловій мові, наприклад: *ін-*

формаційний лист, інформаційне повідомлення, цілком і повністю, реальна дійсність, практичний досвід.

У науковому мовленні очевидна криза грамотності, а тут з'явилася вимога щодо міжнародних індексів цитування. Вітчизняні науковці, всі як один, кинулись писати англійською, додаючи до своїх хронічних плеоназмів у калькованому перекладі ще і ті, що їх закордонні колеги теж рясно сіють «для зв'язку слів» у своїх англійських доробках. Адже англійські економісти так само відвідують Інтернет, а там повно їх домашнього плеонастичного вірусу. Ось заголовок з *Investipedia* – авторитетного сайту фінансистів: **Cars That Depreciate In Value The Most** [18]. Дарма, що шанований словник Longman розтлумачує to depreciate як *to reduce the value of something over time* [19, с. 275]. Не вірте словнику, бо рядком вище він без коментарів фіксує варіант з медійним плеоназмом: to depreciate = to decrease in value or price: *New cars depreciate in value quickly* [19, с. 275].

Викладачів англійської мови українцям і перекладачів англійською не повинна заводити в оману словникова байдужість до плеоназмів. Призначення словника – фіксувати елементи мови, а от численні довідники з письмової англійської мови застерігають від уживання плеоназмів. Тим не менш, вірус не здається: плеонастичні явища зустрічаються навіть в фундаментальних академічних виданнях, що проходять потужне редагування і рецензування. Таким, наприклад, є багатотомна *The Cambridge Economic History of Modern Britain*, яка, на жаль, може розчарувати висловлюванням рівня «двадцять градусів тепла з позначкою плюс»: During the 160 years from 1681 to 1841 the English population almost trebled **in size** from 5.1 to 14.9 million [20, с. 65].

Плеоназм, як і всякий вірус, має мутаційні форми і його прояви не завжди схожі в українській і англійській мовах: «Many failed. Others **merged together** to try to stay competitive» [21, с. 101]. «The Sherman Act provides criminal penalties, which are commonly applied in price-fixing cases, that is, when groups of firms **join together** and collude to raise prices» [22, с. 307]. «Note that there is no information contained in Nash behavior if the subject does not look at MIN, so all notMIN observations will henceforth be **pooled together** into one category» [23, с. 16]. Оці безтурботні «merged, join, pooled together» (наче буває *apart*) знову таки фігурують в респектабельних економічних виданнях.

Перекладачів може втішити те, що в англійських і україномовних текстах економічних досліджень спостерігаються схожі тренди продукування плеоназмів. Ось, наприклад, шанований американський професор маркетингу вживає плеоназм *process* виключно «для зв'язку слів», саме так, як роблять його українські колеги: However, the present research also assessed both behavior affects and incentive preferences, through not only direct questioning, but also through a scenario-based survey **process** [24, с. 135].

Здається можна розглядати щонайменше три підходи до перекладу плеонастичного тексту англійською: 1) перекладач виконує адекватний переклад, тобто холоднокровно і безжалісно відтворює в англійському тексті один в один безталанне «тепло з позначкою плюс» і дивакуватий «поступальний рух уперед»; 2) перекладач має совість, шкодує українського автора і непомітно виправляє плеонастичні дрібниці, наприклад, деінде «забуває» перекладати слово-паразит «процес»; 3) перекладач рішуче відмовляється перекладати доки недолугий текст не виправить кваліфікований редактор. Останній варіант стає, на жаль, не рідкістю.

Було би несправедливим звинувачувати тільки ЗМІ з Інтернетом в інфікуванні плеонастичним захворюванням науковців. У більшості випадків, плеонастична короста з'являється через хибне бажання авторів надати текстам пихатої наукоподібності. Ось, наприклад, «фаховий» журнал *Європейський вектор економічного розвитку* поважно повчає:

«Розвиток сучасного суспільства значною мірою визначається наявністю та ефективністю інноваційних процесів, які в ньому відбуваються, що дозволяють перетворювати результати науково-дослідних робіт у нові продукти, технології, послуги, що матимуть попит» [25, с. 165-166].

Невже «ефективність інноваційних процесів» можлива без їх «наявності»? І що це за така дивна «наявність» інноваційних процесів, коли треба роз'яснювати, що вони при цьому «відбуваються»? Невже процеси бувають наявними, але не відбуваються? Чому не писати без плеоназмів просто і ясно:

«Розвиток сучасного суспільства значною мірою визначає ефективність інноваційних процесів, які дозволяють перетворювати результати науково-дослідних робіт у нові продукти, технології, послуги, що матимуть попит», що легко перекласти:

Development of modern society largely determines efficiency of innovation processes, which make possible to convert research outcomes into new products, technologies and services in demand.

**Висновки.** 1. Плеоназми є в наукових текстах з економіки обох мов.

2. Плеоназми можуть бути неприйнятними і такими, що вважаються припустимими.

3. Плеонастичні недоліки можна легко відтворити цільовою мовою перекладу.

4. Проблема плеоназмів у перекладі вимагає детальних досліджень.

5. Для навчання студентів і аспірантів економічних спеціальностей потрібні українсько-англійські списки припустимих, частково припустимих і неприпустимих плеоназмів.

6. Український економіст, який перекладає свій науковий матеріал англійською, не застрахований від лексико-граматичних помилок ще на етапі створення тексту рідною мовою, а тим більше в його англомовній інтерпретації.

7. В ідеалі рукопис має потрапляти до редактора української мови і лише тому перекладатися англійською.

8. Якщо автор упевнений в мовних навичках і відразу пише гарною англійською мовою, то і в цьому випадку професійне редагування рукопису не є зайвим, як в цьому можна було переконатися на прикладах лексико-семантичних помилок у наукових дослідженнях шанованих англійських економістів.

### Список використаної літератури

1. Ганусич В. О. Баланс та аналіз фінансової стійкості підприємства на його основі (на прикладі сільськогосподарських підприємств Закарпатської області): Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.04 / В. О. Ганусич. – Київ. нац. екон. ун-т. – К., 2005. – 20 с. – укр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r\\_81/cgiirbis\\_64.exe](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe).
2. Свириденко К. В. Грошова оцінка сільськогосподарських угідь степової зони Криму та її використання для підвищення їх економічної ефективності: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.07.02 / К. В. Свириденко. – Півд. філіал «Крим. агротехнол. ун-т» Нац. аграр. ун-ту. – Сімф., 2006. – 23 с. – укр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r\\_81/cgiirbis\\_64.exe](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe).
3. Косар Н. С. Адаптація енергопостачальних компаній до ринкових умов функціонування на засадах маркетингу: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.02 / Н. С. Косар. – Держ. ун-т «Львів. політехніка». – Л., 1999. – 19 с. – укр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r\\_81/cgiirbis\\_64.exe](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe).
4. Crystal David. A Dictionary of linguistics and phonetics. 6th Edn. / David Crystal // Oxford: Blackwell Publishing. – 2008. – P. 529.

5. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов / О. С. Ахманова. – М. : Сов. энциклопедия, 1966. – 606 с.
6. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с. 3. ДДТУ 2014.
7. Факультет економіки і фінансів ДДТУ, 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dstu.education/ua/EiF.php>.
8. Факультет економіки і фінансів ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.econom.kharkov.ua/?lang=e&lang=u>.
9. Факультет економіки і фінансів ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.econom.kharkov.ua/?lang=u&lang=r>.
10. Федулова С. О. Особливості формування та використання людського капіталу: світовий досвід. / С. О. Федулова. // Вісник Дніпропетровського університету. Серія: ЕКОНОМІКА. Дніпропетровськ. – 2013, № 4, т. 21, С. 288-289.
11. Корчагин Ю. А. Модернизация экономики России должна начинаться с модернизации человеческого капитала / Ю. А. Корчагин. – Воронеж: ЦИРЭ, 2009. – 40 с.
12. Благун І. С. Зовнішні фактори впливу на формування маркетингової стратегії інтернаціоналізації підприємств. / І. С. Благун // Економічний часопис-XXI, 2013, № 11-12. – С. 46.
13. Краус Н. М. Інституційні особливості формування та стратегічні пріоритети розвитку вітчизняної інноваційної системи. / Н. М. Краус // Економічний нобелівський вісник. – 2014, № 1. – С. 262-269.
14. Крисоватий І. А. Аналіз трактувань «Податкове регулювання інноваційної діяльності» у працях зарубіжних та вітчизняних вчених. / І. А. Крисоватий // Інноваційна економіка. – 2013, № 1. – С. 214-220.
15. Дерій Ж. В. Формування конкурентної політики держави на засадах інституційної архітектури. / Дерій Ж. В. // Регіональна бізнес-економіка та управління. – 2013, № 1. – С. 11-17.
16. Алькема В. Г. Партнерство в ланцюгу поставок як чинник системи економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності. / В. Г. Алькема // Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. Наук. журнал Серія «Економіка і менеджмент». Черкаси. – 2010, № 1. – С. 37-43.
17. Гринецька С. М. Теоретико-методологічні засади саморозвитку регіону як потенціалу сталого розвитку. / С. М. Гринецька. Економіка промисловості 2013, № 3. – С. 70-76.
18. Investipedia 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www.investipedia.com/financial-edge/1012/cars-that-depreciate-in-value-the-most.aspx](http://www.investipedia.com/financial-edge/1012/cars-that-depreciate-in-value-the-most.aspx).
19. Longman Dictionary of Contemporary English. 5th edition. Pearson. 2009. – 1230 p.
20. The Cambridge Economic History of Modern Britain, Volume I: Industrialisation, 1700-1860. Edited by Roderick Floud. London Metropolitan University and Paul Johnson London School of Economics. Cambridge University Press, 2008. – 572 p.
21. Outline of the U.S. Economy 2012. Updated Edition. Bureau of International Information Programs. United States Department of State. – 2012. – 142 p.
22. Preston McAfee. Introduction to Economic Analysis. / McAfee Preston // California Institute of Technology. – 2006. – 328 p.
23. Brocas Isabelle. Imperfect Choice or Imperfect Attention? Understanding Strategic Thinking in Private Information Games. / Isabelle Brocas // California Institute of Technology. – 2014. – 57 p.
24. Parker Stephen. Using Trade Incentives to Promote Customer Relationships in a Retail Setting. / Stephen Parker // Journal of Market-Focused Management. – 2002. 135-147 p.

25. Скороход О. Б. Проблеми інноваційного розвитку України. / Скороход О. Б., Ярмоленко Л. І. // Європейський вектор економічного розвитку. – 2013, № 1, С. 165-171.

## PLEONASMS IN A RESEARCH TEXT AND THEIR TRANSLATION

**Mykola Petrovsky**

Candidate of Sciences (Philology), Associate Professor of the Department of Foreign Languages of the Faculty of Economics of Taras Shevchenko National University of Kyiv.

**Abstract.** *In the last decades, translators of scientific information ever more have to deal with low quality texts in Ukrainian, Russian or English. There is an apparent progressive deterioration of the editorial services and, unfortunately, this negative trend has clearly taken on global character. One can easily detect lexical and stylistic inaccuracy in the esteemed academic journals of the University of Cambridge. In Ukraine, the scientists disregard normativity of scientific writing so much that grammatical and stylistic blunders have affected even titles of the newly defended candidates' theses. Pleonastic words and expressions are dominant among these errors. The pleonasm have become invisible because of their habitualness and daily use, above all, in the mass media.*

*The paper deals with the functional and semantic role of pleonasm in the texts of modern Ukrainian and English economic writing. Pleonasm as a powerful instrument of expressive coloring or emotional evaluation in works of art are shown to be a redundant semantic-syntactic element for the texts of economic research. A supposition is made as to a relation between an apparent deterioration of language culture observed in the media of last decades and a rapid spread of pleonasm in texts of economic research. One of major pleonasm promoters is the internet, where texts, especially news and corporate websites are commonly published without any appreciable proofreading and editing. Owing to a sustainable presence of pleonasm in legal documents and the obstinate bureaucratic usage of pleonasm, some of them, despite the obvious semantic and syntactic absurdity, have gained status of legal phrases that are fixed as valid in the Ukrainian or English explanatory dictionaries. The study examines a number of factors that an interpreter takes into consideration while rendering some of the Ukrainian economic pleonasm into English. Surprisingly, but even distant languages reveal their frequent pleonastic compliance in formal academic writing. Provided there are no pleonastic parallels, the problem of translation of a particular pleonasm is easily solved with appropriate lexical and syntactic compensators.*

**Key words:** *pleonasm, tautology, semantic redundancy, scientific style, creative expressive means, translation, Ukrainian, English.*

## Referances

1. Ganusych V. O. Balans ta analiz finansovoyi stijkosti pidpnyemstva na jogo osnovi (na prykladi silskogospodarskyx pidpnyemstv Zakarpatskoyi oblasti): Avtoref. dys... kand. ekon. nauk: 08.06.04 / V. O. Ganusych; Kyiv. nacz. ekon. un-t. – K., 2005. – 20 s. –ukp. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: [http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r\\_81/cgiirbis\\_64.exe](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe).
2. Svyrydenko K. V. Groshova ocinka silskogospodarskyx ugid stepovoyi zony Krymu ta yiyi vykorystannya dlya pidvyshhennya yix ekonomichnoyi efektyvnosti: Avtoref. dys... kand. ekon. nauk: 08.07.02 / K. V. Svyrydenko; Pivd. filial «Krym. agrotexnol. un-t») Nacz. agrar. un-tu. – Simf., 2006. –23 s. – ukp. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: [http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r\\_81/cgiirbis\\_64.exe](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe).
3. Kosar N. S. Adaptaciya energopostachalnyx kompanij do rynkovyx umov funkcionuvannya na zasadax marketyngu: Avtoref. dys... kand. ekon. nauk: 08.06.02 / N. S. Kosar ; Derzh. un-t «Lviv. politexnika». –L., 1999. – 19 s. – ukp. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: [http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r\\_81/cgiirbis\\_64.exe](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe).
4. Crystal David. A Dictionary of linguistics and phonetics. 6th Edn. / David Crystal // Oxford: Blackwell Publishing. – 2008. – P. 529.

5. Ahmanova O. S. Slovar lyngvystycheskyx termynov / O. S. Ahmanova. – M. : Sov. encyklopedyya, 1966. – 606 s.
6. Selivanova O. O. Suchasna lingvistyka : terminologichna encyklopediya / O. O. Selivanova. – Poltava : Dovkillya-K, 2006. – 716 s. 3. DDTU 2014.
7. Fakultet ekonomiky i finansiv DDTU, 2015. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://dstu.education/ua/EiF.php>.
8. Fakultet ekonomiky i finansiv XNU im. V. N. Karazina, 2015. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.econom.kharkov.ua/?lang=e&lang=u>.
9. Fakultet ekonomiky i finansiv XNU im. V. N. Karazina, 2015. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.econom.kharkov.ua/?lang=u&lang=r>.
10. Fedulova S. O. Osoblyvosti formuvannya ta vykorystannya lyudskogo kapitalu: svitoviy dosvid. / S. O. Fedulova. // Visnyk Dnipropetrovskogo universytetu. Seriya: EKONOMIKA. Dnipropetrovsk. – 2013, No 4, t. 21, C. 288-289.
11. Korchagin Yu. A. Modernyzacya ekonomyky Rossyy dolzhna nachynatsya s modernyzacyu chelovecheskogo kapytala / Yu. A. Korchagin. – Voronezh: CYRE, 2009. – 40 s.
12. Blagun I. S. Zovnishni faktory vplyvu na formuvannya marketyngovoyi strategiyi internacionalizaciyi pidpryyemstv. / I. S. Blagun // Ekonomichnyj chasopys-XXI, 2013, No 11-12. – S. 46.
13. Kraus N. M. Instytucijni osoblyvosti formuvannya ta strategichni priorytety rozvytku vitchyznyanoi innovacijnoyi systemy. / N. M. Kraus // Ekonomichnyj nobelivskij visnyk. – 2014, No 1. – S. 262-269.
14. Krysovatyj I. A. Analiz traktuvan «Podatkove reguluvannya innovacijnoyi diyalnosti» u pracyax zarubizhnyx ta vitchyznyanyx vchenyx. / I. A. Krysovatyj // Innovacijna ekonomika. – 2013, No 1. – S. 214-220.
15. Derij Zh. V. Formuvannya konkurentnoyi polityky derzhavy na zasadaх instytucijnoyi arhitektoniky. / Derij Zh. V. // Regionalna biznes-ekonomika ta upravlinnya. – 2013, No 1. – S. 11-17.
16. Alkema V. G. Partnerstvo v lancyugu postavok yak chynnyk systemy ekonomichnoyi bezpeky subyektiv gospodarskoyi diyalnosti. / V. G. Alkema // Visnyk Sxidnoyevropejskogo universytetu ekonomiky i menedzhmentu. Nauk. zhurnal Seriya «Ekonomika i menedzhment». – Cherkasy. – 2010, No 1. – C. 37-43.
17. Grinevska S. M. Teoretyko-metodologichni zasady samorozvytku regionu yak potencialu stalogo rozvytku. / S. M. Grinevska. Ekonomika promyslovosti 2013, No 3. – S. 70-76.
18. Investopedia 2012. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: [www.investopedia.com/financial-edge/1012/cars-that-depreciate-in-value-the-most.aspx](http://www.investopedia.com/financial-edge/1012/cars-that-depreciate-in-value-the-most.aspx).
19. Longman Dictionary of Contemporary English. 5th edition. Pearson. 2009. – 1230 p.
20. The Cambridge Economic History of Modern Britain, Volume I: Industrialisation, 1700-1860. Edited by Rodrick Floud. London Metropolitan University and Paul Johnson London School of Economics. Cambridge University Press, 2008. – 572 p.
21. Outline of the U. S. Economy 2012. Updated Edition. Bureau of International Information Programs. United States Department of State. – 2012. – 142 p.
22. Preston McAfee. Introduction to Economic Analysis. / McAfee Preston // California Institute of Technology. – 2006. – 328 p.
23. Brocas Isabelle. Imperfect Choice or Imperfect Attention? Understanding Strategic Thinking in Private Information Games. / Isabelle Brocas // California Institute of Technology. – 2014. – 57 p.
24. Parker Stephen. Using Trade Incentives to Promote Customer Relationships in a Retail Setting. / Stephen Parker // Journal of Market-Focused Management. – 2002. 135-147 p.
25. Skorohod O. B. Problemy innovacijnogo rozvytku Ukrainy. / Skorohod O. B., Yarmolenko L. I. // Yevropejskij vektor ekonomichnogo rozvytku. – 2013, No, S. 165-171.

## ПЛЕОНАЗМЫ В НАУЧНОМ ТЕКСТЕ И ИХ ПЕРЕВОД

### Петровский Н. В.

Кандидат филологических наук, доцент кафедры иностранных языков экономического факультета Киевского национального университета имени Тараса Шевченко.

**Аннотация.** *В последние десятилетия переводчикам научной информации всё чаще приходится иметь дело с некачественными текстами на украинском, русском или английском языках. Очевидно нарастающее ухудшение работы редакторского корпуса и, к сожалению, эта негативная тенденция приобрела явно глобальный характер. Лексико-стилистические ошибки не сложно обнаружить и в уважаемых академических изданиях*

университета Кембриджа. В Украине учёные настолько пренебрегают нормативностью научной речи, что грамматико-стилистические ошибки поразили даже сами названия недавно защищённых кандидатских диссертаций. Среди таких ошибок главенствуют плеоназмы, ставшими незаметными из-за своей привычности и повседневного использования, прежде всего, средствами массовой информации.

Рассмотрена функционально-семантическая роль плеоназмов в научных текстах современных украинских и английских экономических публикаций. Показано, что плеоназмы, как известное мощное средство экспрессивности или эмоционально-оценочной окрашенности в художественных произведениях, является избыточным семантико-синтаксическим элементом для текстов научных экономических исследований.

Высказывается предположение о связи между стремительным распространением плеоназмов в научных текстах по экономике и очевидным ухудшением языковой культуры, в последние десятилетия наблюдаемом в средствах массовой информации. Одним из главных распространителей плеоназмов стал интернет, где тексты, особенно новостей и корпоративных сайтов, публикуются без заметного редактирования. Несмотря на очевидную семантико-синтаксическую абсурдность плеоназмов, некоторые из них, из-за постоянного употребления в юридическом языке, или длительной канцелярской популяризации, обрели статус нормативных словосочетаний, которые зафиксированы солидными английскими и украинскими толковыми словарями.

Анализируется ряд факторов, которые влияют на решение переводчика по воссозданию в переводах на английский язык тех плеоназмов, которые встречаются в текстах современных украинских экономических исследований. Как ни удивительно, но даже удаленные языки часто имеют плеонастические соответствия в строгой научной речи. В случае, если плеонастические параллели отсутствуют, то проблема перевода конкретного плеоназма легко решается за счёт использования подходящих лексико-синтаксических компенсаторов.

**Ключевые слова:** плеоназм, тавтология, семантическая избыточность, научный стиль, художественный экспрессивное средство, перевод, украинский язык, английский язык.

УДК 811.111:81'373.45: 316.647.8

## ВІДОБРАЖЕННЯ АНГЛО-ФРАНЦУЗЬКИХ СТЕРЕОТИПІВ У СУЧАСНІЙ АНГЛОМОВНІЙ ПРЕСІ ЗА ДОПОМОГОЮ ФРАНЦУЗЬКИХ ЕТНОСПЕЦИФІЧНИХ НОМІНАЦІЙ

**Чумак Н. А.**

Кандидат філологічних наук, асистент кафедри іноземних мов Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

**Анотація.** У понятті «стереотип», яке увійшло в науковий обіг завдяки американському журналісту В. Ліппману у 1922 р., виділено дві важливі ознаки – культурну детермінованість та засіб економії когнітивних зусиль, а відтак, мовленнєвих засобів. Виділяють три теоретичні перспективи, якими пояснюється формування стереотипів: соціокультурна, мотиваційна та когнітивна. Усі ці чинники вплинули на формування стереотипів про французький етнос в англomовній спільноті, які зазвичай проявляються у негативному, ворожому, підозріливому ставленні до французів. Французькі номінації, які початково мають етноспецифічні характеристики у французькій мові, потрапивши до англomовної картини світу та концептуалізувавшись під видом етноконцептів французького походження (або етноконцептів-галліцизмів), втілюються в англomовних стереотипних уявленнях, вербалізуючи таким чином свої ціннісні складові. Негативне стереотипне ставлення англomовного етносу до французів нерідко виявляється за участю етноспецифічних номінацій у формуванні ксеноетнонімів, етнічна номінація яких відбувається за асоціаціями, перенесеними із біоморфної, соціоморфної та предметної сфер, таких як: зовнішність та одяг, типова мова, символіка, історичні факти, типові вподобання тощо. Вживаючи французькі етноспецифічні номінації у стереотипах топонімів, англomовні автори наголошують на ціннісну складову тих етноконцептів, які висвітлюють типову французьку кухню та напої, типові французькі артефакти, типові мовні характеристики та символи тощо. В загальному всі стереотипи зовнішності та характеру є негативно маркованими, а найширше в англomовній пресі представлені стереотипи англomовної спільноти щодо способу буття французького етносу.

**Ключові слова:** стереотип, етноспецифічна номінація, етноспецифічна характеристика, етноконцепт, картина світу.

**Постановка проблеми.** Поняття «стереотип» вперше увів у наукову царину американський журналіст В. Ліппман у 1922 р. Він виділив дві важливі ознаки стереотипу – культурну детермінованість та засіб економії когнітивних зусиль, а відтак, мовленнєвих засобів. Тому виділяють три теоретичні перспективи, якими пояснюється формування стереотипів: соціокультурна, мотиваційна, когнітивна [1, с. 32]. Враховуючи вищесказане, варто сказати, що певною мірою усі ці чинники вплинули на формування стереотипів про французький етнос в англomовній спільноті, які зазвичай проявляються у негативному, ворожому, підозріливому ставленні до французів: *Two-hundred years to the day after France's defeat at Trafalgar many Brits still view their cross-channel neighbours with suspicion and antipathy* [2]. Підтвердженням цьому можуть бути і різноманітні образливі назви французів, які у публіцистиці використовують англomовні автори: *Stereotyped by the Brits as garlic-loving, snail-eating, skirt-chasing, shoulder-shrugging «Frogs»*... [там само], *Frenchies, Frog-*



*eaters, Froggies [3], froggy-wog, French-lips, cheese-eating surrender monkeys* тощо. Всього у нашому матеріалі ми нарахували близько 280 стереотипних висловлювань за участю французьких етноспецифічних номінацій.

**Мета статті** полягає в тому, щоб описати відображені за допомогою етноспецифічних номінацій французького походження англо-французькі стереотипи в сучасній англomовній пресі.

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.** Поняття «стереотип» увійшло в науковий обіг завдяки американському журналісту В. Ліппману у 1922 р. Проблеми вивчення етнічних стереотипів присвячували численні праці та продовжують приділяти увагу такі науковці, як Т. Голикова, В. Зусман, Т. Кацберт [4], В. Скибіна, А. Юнацька, А. Algeo, С. Huber, F. Schauer [12].

**Основні результати дослідження.** Негативне стереотипне ставлення англomовного етносу до французів нерідко виявляється за участю французьких етноспецифічних номінацій у формуванні ксеноетнонімів, етнічна номінація яких відбувається за асоціаціями, перенесеними із біоморфної, соціоморфної та предметної сфер [4, с. 67], як от: зовнішність та одяг: *country bumpkins with our berets and a baguette in the pocket* [5]; *berets and baguettes* [там само], *berets playing boules in the village square* [6] (про французьких футболістів, націю загалом, пересічних французів відповідно); *short, squat, immensely powerful tricolore front-rowers* [7] (про французьких футбольних фанів); *beret-topped men in dusty Provençal square* [5]; *our neighbours across the channel, generally involving baguettes, moustaches, berets and outrageous accents* [8] (про французів загалом); типова діяльність: *petanque-playing French peasants* [7]; *the month-long seaside séjour of the juilletistes and the aoûtians* [3] (відомо, що у більшості французів відпустки у липні – *juillet* та серпні – *août*), типова мова, символіка, історичні факти: *privileged fleur-de-lis* (про заможних французів); *the enfants de la patrie of the Marseillaise* [там само]; *Wikipedia is a liar and writes these things simply to upset the entente cordial* [7] (про французьку націю загалом); *non-langue d'oc speakers* (береться до уваги специфіка французької мови, яка для англійців є коверканою); типові вподобання: *the French are Guerlainophiles as we are rosbifs* [5]; типова їжа: *you cannot lay your hands on a decent croque madame for love or centimes* [9] (про типову французьку кухню), *Huguenot diaspora of tatins and potages* [6]; *liberal stance of our favourite croissant-munching continentals* [8]; *we have our views about the French, from onion-sellers to champagne-swilling Casanovas* [7] (про французьку націю) тощо.

Як стверджує А. М. Приходько, аранжування етноспецифічних концептів може бути представлене цілою низкою синонімів, тематичних рядів, паремій, символів, поведінкових стереотипів, артефактів, об'єктів матеріальної та духовної культури тощо [10, с. 125]. А тому можна стверджувати, що аксіологічна або теоретична цінність тих позамовних явищ, які втілені у когнітивно-семантичній «упаковці» даних концептів спричиняє значущість таких етноконцептів для англomовного етносу. Інакше кажучи, французькі номінації, які початково мають етноспецифічні характеристики у французькій мові, потрапивши до англomовної картини світу та концептуалізувавшись під видом етноконцептів французького походження (або етноконцептів-галліцизмів), втілюються в англomовних стереотипних уявленнях, вербалізуючи таким чином свої ціннісні складові.

Щодо вербалізації французьких етноспецифічних номінацій у стереотипах топонімів, то тут англomовні автори наголошують на ціннісну складову тих етноконцептів французького походження, які висвітлюють типову французьку кухню та напої: *France, land of camembert and cancoillotte* [5]; *a few days in foie gras country* [там само]; *land of foie gras, armagnac and d'Artagnan* [6]; *home to d'Artagnan and foie gras and Armagnac* [9]; *armagnac*

country; this part of France is also «goose fat and garlic country» [3] (про провінцію Гасконь, хоча в останньому прикладі за допомогою імплікації «гусячий жир» вжито замість «фуа-гра»); *the spiritual home of the andouillette* [11] (про місто Трой, провінція Шампань); *the capital of Reblochon* [3] (про гірськолижний курорт Ле Гранд Борнанд); *France: home of the baguette, tarte tatin, Bouillabaisse* [там само]; *the land of cordon bleu* [там само]; *the land of croissants* [5] (про Францію); *типові французькі артефакти: the world capital of «bandes dessinées» or BDs* [там само]; типові мовні характеристики та символи: *ever since I read «Angélique in Love» I wanted to visit the Langue d'Oc* [3]; *it still shines out all over the place on le tricolore* [6]; *many inhabitants felt little affection for the «tricolore»* [там само]; *English clubs have won more than 35 per cent of their matches on Tricolore soil* [там само] (про Францію) тощо. Усі ці приклади свідчать про вербалізацію ціннісних складових етноконцептів французького походження у стереотипах англomовної спільноти.

Загалом англійські стереотипи щодо французького етносу та усього, що з ним пов'язане, утворюються переважно за участю етноспецифічних номінацій французького походження, вербалізованих в одних і тих же етноконцептах, що може свідчити про міцно укорінені відголоски характеристик французьких артефактів у бутті англomовного соціуму та глибоко закарбовані уявлення про цінності французької нації у свідомості англomовної спільноти. Так, стереотипи про французьку їжу та напої базуються переважно на етноконцепт-галліцизмі CAMEMBERT (creamy), BAGUETTE (crusty), COQ AU VIN (classic), CASSOULET (fatty), COUSCOUS (suspicious), ESCARGOT DE BOURGOGNE, FOIE GRAS (sophisticated), TARTE TATIN (complicated), PASTIS (national, oh-so-French aperitif) тощо.

Стереотипи про французьку мову ґрунтуються головним чином на таких етноконцептах-галліцизмах: CERVELLE DE CANUT (strange names – *which turned out not to be brains, but cheese that looked like brains* [5]); CROQUE MONSIEUR (posher names – *We have cheese on toast, they have croque-monsieur. They just have posher names* [3]); DUXELLES (complicated names – *don't ask me what that is* [5]); EPOISSES des Bourgogne (sophisticated language – *just sounds more sophisticated* [там само]); LANGUE DE CHAT (difficult language – *Est-ce que tu veux un peu de yaouaououurt? Un oeoeuf? Un peu de aiooioioli? All this maiowing and peu-ing. French is une langue du chat. The French are cats, and we are dogs!* [3]) – обіграється назва специфічного французького печива *langue de chat* – досл. укр. котячий(-а) язик / мова; ANDOUILLETTE (dainty name – *who else would dare give as dainty a name as andouillette to a malodorous cold sausage* [там само]); TAPENADE (difficult to say – *Like tapenade or mortgage repayment, it sounds strange issuing from the lips of a toddler* [там само]; *As fast as you can say sundried tomatoes and olive tapenade* [9]) тощо.

Стереотипи щодо французького(-ої) характеру, зовнішності зосереджуються на асоціаціях з французькою їжею: етноконцепт-галліцизм CALVADOS, CAMEMBERT (appreciative – *French have always appreciated the superior value that gentle ageing brings, be it Calvados or Camembert or Catherine Deneuve* [14]); CHOUCROUTE, BOUILLABAISSE (adherent to national cuisine, patriotic – *If you were to suggest to someone in Marseilles that they cook choucroute or someone in Alsace that they cook bouillabaisse, they would throw their hands up in horror* [5]); ROQUEFORT (patriotism, national character – *their Frenchness, or their Roquefortness – has become less important* [12, с. 287]); TARTE TATIN (patriotic, scrupulous – *The French ... would rather maim a human being than overturn a tarte tatin* [9]); на асоціаціях із соціально-історичними персоналіями (феноменами): HUGUENOT (arrogance, patriotism – *So, given Andre's Frenchness (and my own Huguenot-ness, too* [13]); GENDARME (clumsy – *...Stewardesses had time to flirt and mollycoddle rather than just stomp down the*

*aisles like flat-footed gendarmes* [5]); MARIANNE (very beautiful – *she is gorgeous, but not a beauty in the classic Marianne tradition* [6]); HAUTE COUTURE (*nationalist – it's like haute couture, the French want the local product* [5]). Загалом всі стереотипи зовнішності та характеру є негативно маркованими та можуть бути зведені до такого виразу: «*French stereotypes: French people are often depicted as dirty, unshaven, over sexed, curly mustached people wearing berets, striped shirts and carrying baguettes under the arm...*» [14].

Найширше, за нашими спостереженнями, в англомовній пресі представлені стереотипи англомовної спільноти щодо способу буття французького етносу, відображені за допомогою таких етноконцептів-галліцизмів та їх відношень, як от: BAGUETTE – BERET – BOULES – GAULOISE – асоціюються з невід'ємними атрибутами французів («*Cruising à la Française*»: *Would I be washing down my breakfast baguette with red wine by the end of the week? Should I stock up on Breton tops and berets?* [15]); BOULANGERIE – BAGUETTE – BOULES – асоціюються з французьким стилем життя (*Then it's across the road to the boulangerie to join the queue for baguettes* [5]; *Imagine walking down a street in France and not seeing a boulangerie* [там само]; *The rituals of French life – games of boules, daily trips to the boulangerie* [6]); PETANQUE – PASTIS асоціюються з типовим провадженням часу французами (*Insults and punches are flying in the world of pétanque, the French pastime that conjures up images of elderly men, pastis and afternoons under the plane trees of Provence* [5]); LA FRANCE PROFONDE – CALVADOS – асоціюються із усамітненим сільським стилем життя французького села, що потопає у яблуневих садках, де виготовляють яблуневу горілку кальвадос (*La France Profonde, that mystical rural idyll which every Frenchman holds so dear; hens scurried in tiny apple orchards amid signs advertising Calvados and farm cider* [там само]); PLACE DE L'ETOILE – асоціюється із найнебезпечнішим місцем для пішоходів та водіїв, оскільки, як відомо на площі зірки нерегульовани й рух у 12 напрямках (*...his name engraved on the Arc de Triomphe, which as every tourist should know is a monument to the military exploits of the diminutive Corsican-born emperor (and not to all the brave men and women who have died trying to reach it by crossing the terrifying Place de l'Etoile* [там само]); *I'd like to see the first person try to walk across the Place de l'Etoile* [16]); ARRONDISSEMENT – асоціюється із різним стилем життя французів, оскільки, як відомо у Парижі є 20 округів, кожен з яких вирізняється чимось визначальним (*looked like middle-class apartments in the 5<sup>th</sup> arrondissement* [5], *15<sup>th</sup> arrondissement... It's more like a village than part of a capital* [6], *fashionable 8th arrondissement* [3]); CHAMPS-ÉLYSÉES – асоціюється із типовим, розкішним і дорогим стилем життя французів (*Never buy coffee on the Champs-Élysées – go one street away and pay a quarter of the price* [там само]; *Promenade aux Champs Élysées were as integral a part of French café culture as red wine and Gauloises* [6]); CÔTE D'AZUR – асоціюється із заможними французами (*The Côte d'Azur... In this body-perfect society, young girls think their breasts don't look good enough* [там само]; *It's difficult to believe that, without being a close friend of a multi-millionaire, you can still find unspoilt corners of the Côte d'Azur* [3]).

**Висновки.** Іноді не лише вербальні, а й невербальні фрагменти франкомовної картини світу знаходять своє відображення в англомовній картині світу під виглядом вербалізованих етноспецифічних номінацій французького походження. Тому, будучи «культурно відміченими вербалізованими смислами» [17, с. 36], етноспецифічні номінації французького походження представляють в англомовній публіцистиці приховану апіорі у французькій мові багату палітру знакових реалізацій, що «озовнішнюючись», широко вербалізують стереотипи французького стилю життя, рис характеру і зовнішності, їжі, мови, топоніми та ксеноетноніми.

### Список використаної літератури

1. Лингвокультурный анализ языковых картин мира: динамика и сопоставление: монография / А. Х. Мерзлякова, Е. Н. Руденко, А. А. Кожина и др.; отв. ред. А. Х. Мерзлякова. – Ижевск : Удмуртский госуниверситет, 2011. – 366 с.
2. The BBC News Magazine. Les étrangers: 21 October 2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk\\_news/magazine/4353794.stm](http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/magazine/4353794.stm).
3. The Guardian [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.guardian.co.uk>.
4. Кацберт Т. Л. Національні стереотипи в англо-німецьких відносинах: лінгвокультурний аспект : дис. ... кандидата філол. наук : 10.02.04 / Тетяна Леонідівна Кацберт. – К., 2007. – 257 с.
5. The Times [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.timesonline.co.uk>.
6. The Sunday Times [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.thesunday-times.co.uk/sto/>.
7. The Independent [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.independent.co.uk>.
8. Warwick ARTiculate Blogs. Liberty: France, land of the Free: 03.11.2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://warwickarticulate.blogspot.com/2008/11/liberty-france-land-of-free.html>.
9. The Observer [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gurdian/observer.co.uk>.
10. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / Анатолій Миколайович Приходько. – Запоріжжя : Прем'єр, 2008. – 332 с.
11. The Winter wonders in Champagne [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.5sensesculinarytours.com/newsletters/Wintertime\\_Treats.html](http://www.5sensesculinarytours.com/newsletters/Wintertime_Treats.html).
12. Schauer F. Profiles, probabilities and stereotypes / Frederick F. Schauer. – First Harvard University Press paperback ed., 2006. – 359 p.
13. The Washington Post [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.washingtonpost.com>.
14. Yahoo Answers. Stereotypical..? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.answers.yahoo.com/question/index?qid=20090209092336AAdICBe>.
15. The Telegraph [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.telegraph.co.uk>.
16. The France Impressions Blog. Now you can cross the street anywhere in Paris...Ha! / 22.11.2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://franceimpressions.blogspot.com/2010\\_11\\_01\\_archive.html](http://franceimpressions.blogspot.com/2010_11_01_archive.html).
17. Воркачев С. Г. Вариативные и ассоциативные свойства телеономных линвоконцептов: монография / Сергей Григорьевич Воркачев. – Волгоград : Парадигма, 2005. – 214 с.

### REPRESENTATION OF THE ANGLO-FRENCH STEREOTYPES IN THE MODERN ENGLISH MEDIA BY THE USE OF THE LEXICAL ELEMENTS DENOTING FRENCH ETHNIC SPECIFIC ITEMS

**Nataliia Chumak**

Candidate of Sciences (Philology), Teacher of the Department of Foreign Languages of the Institute of International Relations of Taras Shevchenko National University of Kyiv.

**Abstract.** *The notion «stereotype» was mentioned in the scientific works for the first time thanks to American journalist W. Lippmann in 1922. He highlighted its two important features*

– cultural determinism and means saving cognitive effort and therefore speech means. There are three theoretical perspectives to explain the formation of stereotypes: sociocultural, cognitive and motivational. All these factors influenced the attitudes of the English-speaking community towards the French. It usually appears in the negative, hostile and suspicious treatment of the French. The negative stereotypical attitudes of the English-speaking ethnic group towards the French often involve lexical elements denoting French ethnic specific items while forming xenoethnic names. Some French lexical means having their ethnic specific characteristics in the French language are conceptualized as the French ethnic concepts in the English picture of the world. In such a way these French lexical units take root in the English stereotypes and verbalize their evaluative constituents in the English picture of the world. Their ethnic nomination occurs due to associations referred to biomorphic, sociomorphic and subject areas, such as French appearance and clothing, typical language, symbols, historical facts, typical preferences and so on. While using lexical elements denoting French ethnic specific items in the toponyms stereotypes, English authors emphasize the evaluative constituent of the ethnical concepts which elucidate typical French cuisine and drinks, artifacts, typical speech characteristics and national symbols. In general all the stereotypes of appearance and character are negatively labeled. Meanwhile English stereotypes about French lifestyle are represented the most widely in the English publicistic articles.

**Key words:** stereotype, ethnic specific lexical element, ethnic specific characteristic, ethnic concept, language picture of the world.

### References

1. Lingvokulturnyi analiz yazykovykh kartin mira: dunamika i sopostavlenie: monografia / A. Kh. Merzliakova, Ye. N. Rudenko, A. A. Kozhynova i dr.; otv. red. A. Kh. Merzliakova. – Izhevsk : Udmurtskiy gosuniversitet, 2011. – 366 s.
2. The BBC News Magazine. Les étrangers: 21 October 2005 [Electronic Resource]. – Rezhym dostupu: [http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk\\_news/magazine/4353794.stm](http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/magazine/4353794.stm)
3. The Guardian [Electronic Resource]. – Rezhym dostupu: <http://www.guardian.co.uk>.
4. Katsbert T. L. Natsionalni stereotypy v anglo-nimetskykh vidnosynah: lingvokulturnyi aspekt : dys. ... kandydata filol. nauk : 10.02.04. / Tetiana Leonidivna Katsbert. – K., 2007. – 257 s.
5. The Times [Electronic Resource]. – Rezhym dostupu: <http://www.timesonline.co.uk>.
6. The Sunday Times [Electronic Resource]. – Rezhym dostupu: <http://www.thesundaytimes.co.uk/sto>.
7. The Independent [Electronic Resource]. – Rezhym dostupu: <http://www.independent.co.uk>.
8. Warwick ARTICulate Blogs. Liberty: France, land of the Free: 03.11.2008 [Electronic Resource]. – Rezhym dostupu: <http://warwickarticulate.blogspot.com/2008/11/liberty-france-land-of-free.html>.
9. The Observer [Electronic Resource]. – Rezhym dostupu: <http://www.gurdian/observer.co.uk>.
10. Prykhodko A. M. Kontsepty i kontseptosystemy v kognityvno-dyskursyvnyy paradyhmi lingvistyky / Anatolii Mykolayovych Pryhodko. – Zaporizhzhia : Premier, 2008. – 332 s.
11. The Winter wonders in Champagne [Electronic Resource]. – Rezhym dostupu : [http://www.5sensesculinary-tours.com/newsletters/Wintertime\\_Treats.html](http://www.5sensesculinary-tours.com/newsletters/Wintertime_Treats.html).
12. Schauer F. Profiles, probabilities and stereotypes / Frederick F. Schauer. – First Harvard University Press paperback ed., 2006. – 359 p.
13. The Washington Post [Electronic Resource]. – Rezhym dostupu: <http://www.washingtonpost.com>.
14. Yahoo Answers. Stereotypical..? [Electronic Resource]. – Rezhym dostupu : <http://uk.answers.yahoo.com/question/index?qid=20090209092336AAAdICBe>.
15. The Telegraph [Electronic Resource]. – Rezhym dostupu: <http://www.telegraph.co.uk>.
16. The France Impressions Blog. Now you can cross the street anywhere in Paris...Ha! / 22.11.2010 [Electronic Resource]. – Rezhym dostupu: [http://franceimpressions.blogspot.com/2010\\_11\\_01\\_archive.html](http://franceimpressions.blogspot.com/2010_11_01_archive.html).
17. Vorkachov S. G. Variativnie i assotsiativnie svoystva teleonomnykh lingvokonceptov: monografia / Sergei Grigorievich Vorkachov. – Volgograd: Paradigma, 2005. – 214 s.

## ОТОБРАЖЕНИЕ АНГЛО-ФРАНЦУЗСКИХ СТЕРЕОТИПОВ В СОВРЕМЕННОЙ АНГЛОЯЗЫЧНОЙ ПРЕССЕ С ПОМОЩЬЮ ФРАНЦУЗСКИХ ЭТНОСПЕЦИФИЧЕСКИХ НОМИНАЦИЙ

**Чумак Н. А.**

Кандидат филологических наук, ассистент кафедры иностранных языков Института международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко.

**Аннотация.** В понятии «стереотип», вошедшем в научный оборот благодаря американскому журналисту В. Липпману в 1922 году, выделено две важные признаки – культурную детерминированность и средство экономии когнитивных усилий, а значит, речевых средств. Выделяют три теоретические перспективы, которыми объясняется формирование стереотипов: социокультурная, мотивационная и когнитивная. Все эти факторы повлияли на формирование стереотипов о французском этносе англоязычным сообществом. Французские номинации, первоначально имеющие этноспецифические характеристики во французском языке, попадая в англоязычную картину мира, концептуализируются под видом этноконцептов французского происхождения (или этноконцептов-галлицизмов) и вербализуют свои ценностные составляющие в англоязычных стереотипных знаниях. Эти стереотипы обычно проявляются в негативном, враждебном и подозрительном отношении англоязычного этноса к французам. Отрицательное стереотипное отношение англоязычного этноса к французам нередко сопровождается использованием этноспецифических номинаций французского происхождения, которые участвуют в формировании ксеноэтнонимов. Этническая номинация последних происходит посредством ассоциаций, перенесенных с биоморфной, социоморфной и предметной сфер. Это внешность и одежда, типичная речь, символика, исторические факты, предпочтения французов и др. Употребляя французские этноспецифические номинации в стереотипах топонимов, англоязычные авторы отмечают ценностную составляющую тех этноконцептов, которые освещают типичную французскую кухню и напитки, французские артефакты, речевые характеристики и символы и тому подобное. В общем, все стереотипы внешности и характера являются негативно маркированными, а широко в англоязычной прессе представлены стереотипы англоязычного сообщества об образе жизни французского этноса.

**Ключевые слова:** стереотип, этноспецифическая номинация, этноспецифическая характеристика, этноконцепт, картина мира.

УДК 341.161

**MULTILINGUAL INTERPRETATION OF EU INDIRECT TAX ACTS****Svitlana Vladyka**

Applicant of the Department of Comparative and European Law of the Institute of International Relations of Taras Shevchenko National University of Kyiv.

Scientific Adviser: Doctor of Juridical Science, Associate Professor of the Department of Comparative and European Law, Institute of International Relations of Taras Shevchenko National University of Kyiv O.M. Shpakovych.

**Abstract.** *Being a multilingual international organization, the European Union faces various difficulties in application and interpretation of its constituent instruments as well as acts of secondary legislation, especially in the field of indirect taxation. The principle of equal status for the languages of the Member States was declared when the Union was established. Legislation and documents of major public importance or interest are produced in all official languages. The language regime is often the result of difficult process aimed at achieving necessary balance between conflicting interests as well as an appropriate linguistic solution to practical difficulties. Ambiguity and vagueness may result in challenges for translation, and consequently for application as well as enforcement of tax provisions that may lead to tax avoidance and even tax evasion. The European Court of Justice plays the key role in settlement disputes arising from differing translation and interpretation of tax rules. Due to overcome tax evasion, the ECJ interprets the provisions in question in the light of the other languages and due to the context and EU legislation. Furthermore, in case of divergence the provision at issue shall be interpreted by considering its purpose and giving due consideration to the general scheme of the rules of which it forms part.*

**Ключові слова:** *multilingualism, tax law, VAT, interpretation, translation, European Union, European Court of Justice, evasion, avoidance.*

What is a moderate interpretation of the text?  
Halfway between what it really means and  
what you'd like it to mean?

*Antonin Scalia*

**Problem statement.** Plurality is a distinguishing feature of the European Union (EU), especially in the cultural, and thus also in the linguistic, sphere. One of the characteristics of the European Union is that it is multilingual. Given the equality and equivalence of all (official) languages of the Member States, there is no 'language of Europe'. Nor do the treaties provide for any jurisdiction to determine or give preferential treatment to one single language. Unique legal nature as a treaty-based organisation made up of sovereign states, unprecedented legal and institutional frameworks justify linguistic pluralism and differentiate the EU from other international organizations.

At the same time, multilingualism results in difficulties in application EU legal instruments. In particular, tax law is an area of legal study where legislators as well as translators face changing language and legal terms. Tax law is a dynamic branch of law. Though graphic signs may be stable, their semantic contents are constantly changed. Meaning extension and ambiguity or polysemy may be inevitable. The semantic application and extension of tax terms are in constant dispute [1].

**Object of the article.** The article is aimed at determining specific characteristics of interpretation of indirect tax acts in the framework of the European Union as the multilingual international organization, as well as the role of the European Court of Justice therein.

According to Abraam de Swaan, '[The EU's] multilingualism is a visible and audible manifestation of the Union's respect for the equality and autonomy of the member nations' [2, 173].

The principle of equal status for the languages of the Member States was applied when the Union was established. Currently the possibility of producing translations of the Treaties and secondary legislation in the official languages of the EU contributes to fulfilling objective of respecting Union's rich cultural and linguistic diversity is set forth in Article 3(3) of the Treaty on European Union.

In the Charter of Fundamental Rights, legally binding since its inclusion in the Lisbon Treaty, the EU declares that it respects linguistic diversity (Article 22) and prohibits discrimination on grounds of language (Article 21).

The European Court of Justice (ECJ) has stated that 'the protection of the linguistic rights and privileges of individuals is of particular importance' (Case 137/84 *Mutsch* and Case C-274/96 *Bickel and Franz*).

Legislation and documents of major public importance or interest are produced in all official languages. Texts of legal instruments in languages, in which they were adopted or translated due to enlargement, are legally equally authentic.

However, the multilingual character of the European Union law plays a role in the proceedings in the sense that one or both of the parties can use foreign language versions as part of their arguments, especially in disputes concerning indirect taxation. Thus the European Court of Justice is involved in multilingual interpretation. An interpretation of a provision of Community law thus involves a comparison of the different language versions (Case *C.I.L.F.I.T.*).

The ECJ has held in *Kik v OHIM* case that the language regime is often the result of difficult process aimed at achieving necessary balance between conflicting interests as well as an appropriate linguistic solution to practical difficulties [3].

According to George Eliot, all meanings, we know, depend on the key of interpretation. The ECJ has to use one or more foreign language versions due to some doubt in order to provide interpretation of the EU tax law provisions, overcome ambiguity, unreasonableness and vagueness of national language versions of the relevant indirect tax provisions. Marginal note 19 in the grounds for the *Milk Marketing Board* judgment reads: 'As the Court stated in its judgment of 5 December 1967 in Case 19/67 *Sociale Verzekeringsbank v Van tier Vecht* (1967) ECR 345, the need for a uniform interpretation of Community regulations means that a particular provision should not be considered in isolation but in cases of doubt should be interpreted and applied in the light of the other languages'.

It must also be borne in mind, even where the different language versions are entirely in accord with one another, that Community law uses terminology which is peculiar to it. Furthermore, it must be emphasized that legal concepts do not necessarily have the same meaning in Community law and in the law of the various member states.

The idiom goes: '*Vox significant mediantibus conceptis*' (a word can only refer through a concept). Thus, to provide coherency a translator shall understand nature of legal concept. The terminology of tax law is so intertwined with national legal and linguistic traditions that any translation of tax terms will necessarily refer to tax and legal background of a translator. Tax terms are not clear in themselves. Taken out of context tax terms and concepts are ambiguous. According to Black's Law Dictionary ambiguity can be defined as 'doubtfulness; doubleness of meaning; indistinctness or uncertainty of meaning of an expression used in a written instrument'



[4]. It may result in challenges for translation, and consequently for application as well as enforcement of provisions of legal instruments. Thus, due to the difficulty in using different language versions it is reasonable to go directly to the context and purpose of the legal instrument (Case *Blackland Park*), as well as due to the provisions of Community law as a whole, with regard to the objectives thereof and to its state of evolution at the date on which the provision in question is to be applied (Case *C.I.L.F.I.T.*).

In the *Fonden Marselisborg Lystbadehavn case* (concerning determining scope of VAT exemptions under the Sixth Directive) the Court delivered its judgment on the basis of the purpose and aims of the Sixth Directive. The ECJ has reiterated its well-established position that in case of divergence the provision at issue shall be interpreted by considering its purpose and giving due consideration to the general scheme of the rules of which it forms part. In *Lietuvos geležinkeliai case* (the Court was asked to define term ‘motorized vehicle’ for the purposes of determining the scope of exemptions from import duties and VAT) in the framework of multilingualism the Court applies language versions as raw material from which it construes a meaning that takes legal as well as political and social context into account. In linguistic terms, the ECJ in fact resolved a meaning conflict — within its ‘linguistic jurisdiction’ — between the parties and ‘overruled’ the existing differences in meaning found in different language versions. In both cases the meaning conflict is related to inter-lingual uncertainty [5]. Thus, there is no apparent linguistic uncertainty in one language version, but once it is compared with other language versions, linguistic uncertainty emerges.

Vague translation of tax terms may invoke different perceptions, create private benefits and subsequently may lead to underpayment of estimated taxes. Almost every person has to deal with taxes at some point in life. Taxpayers have a persistent interest in using language of legal instruments inaccurately with the view of profiting. Hence, the need for less uncertainty in this field is stronger than in any other. Different tax terms can partially overlap and taxpayers are willing to use tax terms with more favorable tax consequences. Thus, they avoid the semantic cores of undesirable tax concepts. In case a translator analyses a source text incorrectly, tax evasion is possible [6].

Translation of the Italian term ‘*elusione*’ is a good example thereof. Article 11 of Directive 90/434 of 23 July 1990 and Directive 90/435 allow single States free to choose the possibility to ban advantages of the application of Directives when that produces avoidance. The French corresponding term is ‘*évasion fiscale*’, which cannot be translated into Italian with ‘*evasione*’ but by ‘*elusione*’ (as in the English ‘*tax avoidance*’). The Italian ‘*evasions*’ is in French ‘*fraude fiscale*’ (in English, ‘*tax evasion*’) [7, 175]. In Italian translations there had been a terminological incorrectness but one with huge consequences, considering that tax evasion is a tort while tax avoidance is not (but it is opposed by domestic orders in order to conserve the taxable base).

Thus, the phenomenon can be explained considering that the ECJ interpretation cannot be referred explicitly to the tax avoidance concept but to another (different) juridical concept, that of the ‘*abuse of law*’ [8, 76].

According to Denis Healey, the difference between tax avoidance and tax evasion is the thickness of a prison wall. The dividing line between illegal tax evasion and legal tax avoidance is blurry. The conceptual distinction between tax evasion and tax avoidance hinges on the legality of the taxpayer’s actions. Tax evasion is a violation of the law. Tax avoidance, on the other hand, is within the legal framework of the tax law. It consists in exploiting loopholes in the tax law in order to reduce one’s tax liability. In engaging in tax avoidance, the taxpayer has no reason to worry about possible detection; quite the contrary, it is often imperative that he makes a detailed statement about his transactions in order to ensure that he gets the tax reduction that he desires.

A simplistic definition of tax avoidance is one that focuses on the lawmakers' intention and says that avoidance is a type of action that is an unintended although legal consequence of tax policy [9].

Moreover, ambiguities are quite often in international tax agreements creating barriers for further fruitful cooperation between states. In cases of lack of agreement between the parties a 'neutral language' is added (usually English or French) to be the decisive version in the event of diverging texts. Most recently, states began to conclude tax treaties only in English, even where English is not the official language of any of the contracting states [10].

**Conclusions.** Indeed, no definite way for determining notions of particular concepts and their scope exists and, being interpreted separately, indirect tax acts suffer linguistic (semantic) uncertainty caused by ambiguity and vagueness. Indeterminacy and vagueness of translation are a negative phenomenon in tax law, hinder proper function thereof and are source of avoidance, cause interpretation and application difficulties and disputes, lead to loopholes in legal system, provide 'grey zone' for tax evasion. The European Court of Justice interprets the provisions in question in the light of the other languages and due to the context and EU legislation.

### References

1. Pasternak M., Rico Ch. Tax Interpretation, Planning, and Avoidance // Akron Tax Journal / M. Pasternak, Ch. Rico. – 1/7/2008. – P. 33-79.
2. Abram De Swaan. Words of the World: The Global Language System / De Swaan Abram. – Cambridge : Polity, 2001. – 272 p.
3. Elina Paunio. Legal certainty in multilingual EU law : language, discourse and reasoning at the European Court of Justice / Paunio Elina. – Ashgate, 2013.
4. Black's Law Dictionary // <http://thelawdictionary.org/ambiguity>.
5. Mattias Derlen. Multilingual interpretation of European Union law / Derlen Mattias. – Kluwer Law International, 2009.
6. Vasconcellos R. P. Vague Concepts and Uncertainty in Tax Law : The Case of Comparative Tax Judicial Review / R. P. Vasconcellos. Available at: <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/WBI/EXTWBISFP/EXTJJWBGSP/0,,contentMDK:20810400~menuPK:563056~pagePK:64168445~piPK:64168309~theSitePK:551644,00.html>.
7. Pistone P. Abuso del dmtto ed elusione fiscal / P. Pistone. – Padova, 1995.
8. Guglielmo Maisto. Multilingual Texts and Interpretation of Tax Treaties and EC Tax Law / Maisto Guglielmo. – IBFD, 2005. – 344 p.
9. Agnar Sandmo. The theory of tax evasion: A retrospective view / Sandmo Agnar. Available at: <http://users.iit.demokritos.gr/~vgeorgiou/Sandmo.pdf>.
10. Final Report for the 'Study on Language and Translation in International Law and EU law' // European Commision. – 2012. – No. 6.

## БАГАТОМОВНЕ ТЛУМАЧЕННЯ АКТИВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У СФЕРІ НЕПРЯМИХ ПОДАТКІВ

**Владика С. А.**

Здобувач кафедри порівняльної та європейського права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, доцент кафедри порівняльного і європейського права, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка О.М. Шпакович.

**Abstract.** Як у багатомовній міжнародній організації в Європейському Союзі виникають труднощі із застосуванням і тлумаченням як установчих документів, так і актів вторинного законодавства, особливо в сфері непрямого оподаткування. Надання рівного

статусу мовам держав-членів ЄС було оголошено із заснуванням Союзу. Акти, що мають важливе значення або інтерес, перекладаються мовами усіх держав-членів. Запровадження такого мовного режиму є результатом складного процесу, спрямованого на досягнення необхідного балансу між конфліктуючими інтересами, а також вирішення труднощів, що виникають в практиці застосування положень права ЄС. Неоднозначність і невизначеність може призвести до проблем для перекладу, а відтак і для застосування й виконання податкових положень, що може призвести до уникнення сплати податків і навіть до ухилення від податків. Суд ЄС відіграє ключову роль у вирішенні спорів, що виникають через відмінності перекладу та тлумачення податкових норм. З метою вирішення проблеми ухилення від сплати податків Суд ЄС тлумачить положення щодо непрямого оподаткування з урахуванням перекладів текстів актів мовами інших держав-членів ЄС, контексту самого акта і законодавства ЄС в цілому. Крім того, у разі розбіжностей положення повинно тлумачитися з урахуванням його мети.

**Key words:** багатомовність, податкове право, ПДВ, тлумачення, переклад, Європейський Союз, Суд ЄС, уникнення, ухилення.

### Список використаної літератури

1. Pasternak M., Rico Ch. Tax Interpretation, Planning, and Avoidance // Akron Tax Journal / M. Pasternak, Ch. Rico. – 1/7/2008. – P. 33-79.
2. Abram De Swaan. Words of the World: The Global Language System / De Swaan Abram. – Cambridge : Polity, 2001. – 272 p.
3. Elina Paunio. Legal certainty in multilingual EU law : language, discourse and reasoning at the European Court of Justice / Paunio Elina. – Ashgate, 2013.
4. Black's Law Dictionary // <http://thelawdictionary.org/ambiguity/>.
5. Mattias Derlen. Multilingual interpretation of European Union law / Derlen Mattias. – Kluwer Law International, 2009.
6. Vasconcellos R. P. Vague Concepts and Uncertainty in Tax Law : The Case of Comparative Tax Judicial Review / R. P. Vasconcellos. Available at: <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/WBI/EXTWBISFP/EXTJJWBGSP/0,,contentMDK:20810400~menuPK:563056~pagePK:64168445~piPK:64168309~theSitePK:551644,00.html>.
7. Pistone P. Abuso del dmtto ed elusione fiscal / P. Pistone. – Padova, 1995.
8. Guglielmo Maisto. Multilingual Texts and Interpretation of Tax Treaties and EC Tax Law / Maisto Guglielmo. – IBFD, 2005. – 344 p.
9. Agnar Sandmo. The theory of tax evasion : A retrospective view / Sandmo Agnar. Available at : <http://users.iit.demokritos.gr/~vgeorgiou/Sandmo.pdf>.
10. Final Report for the 'Study on Language and Translation in International Law and EU law' // European Commission. – 2012. – No. 6.

## МНОГОЯЗЫЧНОЕ ТОЛКОВАНИЯ АКТОВ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА В СФЕРЕ КОСВЕННЫХ НАЛОГОВ

**Владыка С. А.**

Соискатель кафедры сравнительного и европейского права Института международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко.

Научный руководитель: доктор юридических наук, доцент кафедры сравнительного и европейского права, Институт международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко О.Н. Шпакович.

**Аннотация.** Как в многоязычной международной организации в Европейском Союзе возникают трудности с применением и толкованием как учредительных документов, так и актов вторичного законодательства, особенно в сфере косвенного налогообложения. Предоставление равного статуса языкам государств-членов ЕС было объявлено с образованием Союза. Акты, имеющие важное значение или интерес, переводятся на

языки всех государств-членов. Введение такого языкового режима является результатом сложного процесса, направленного на достижение необходимого баланса между конфликтующими интересами, а также решение проблем, возникающих в практике применения положений права ЕС. Неоднозначность и неопределенность может привести к проблемам перевода, применения и исполнения налоговых положений, что ведет к избежанию и даже уклонению от налогов. Суд ЕС играет ключевую роль в решении споров, возникающих из-за различий перевода и толкования налоговых норм. С целью решения проблемы уклонения от уплаты налогов Суд ЕС толкует положения по косвенному налогообложению с учетом переводов текстов актов на языки других государств-членов ЕС, контекста самого акта и законодательства ЕС в целом. Кроме того, в случае разногласий положение должно толковаться с учетом его цели.

**Ключевые слова:** *многоязычие, налоговое право, НДС, толкование, перевод, Европейский Союз, Суд ЕС, избежание, уклонение.*

## ІНОЗЕМНІ МОВИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ

УДК: 811.11-2

### **ОГЛЯД ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ПСИХОЛОГО-ЛІНГВІСТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ**

**Кузнєцова О. О.**

Кандидат психологічних наук, доцент кафедри іноземних мов факультетів психології та соціології Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

**Анотація.** Зроблено огляд наукових досліджень з методики формування усномовленої комунікативної компетентності студентів з врахуванням вікових характеристик, що доведено лабораторними та аудиторними дослідженнями; також надано огляд досліджень взаємодії першої (рідної) мови з другою (іноземною) мовою з урахуванням психолого-типологічних особливостей дорослого студента; досліджено основні психологічні чинники, що впливають на оптимізацію вивчення іноземної

Студентський вік є найбільш плідним для удосконалення психічних функцій людини, – відбувається перебудова внутрішніх функціональних й міжфункціональних структур, що приводить до зміни показників, які характеризують розвиток психічних функцій.

Проблема впливу вікових особливостей на темп просування в іноземній мові досліджена недостатньо, й, майже зовсім не дослідженою є практика викладачів вузів, що здійснюють процес навчання на неспеціальних факультетах.

Психологічні експерименти доводять, що оволодіння іноземною мовою ускладнюється втручанням в даний процес так званого «внутрішнього» перекладу, мовноінтелектуальна діяльність здійснюється, спочатку, на більш вдосконаленому засобі рідною мовою, а надалі, – пошуком лексико-граматичних елементів іноземною мовою.

Необхідність залучення рідної мови, як посередника, на різних етапах навчання не є однаковою, що може стати показником рівня володіння іноземною мовою. Оскільки необхідною характеристикою сенсорних та розумових операцій людини є час, то про ступінь участі рідної мови у процесі іноземного мовлення можна судити по часових показниках мововиробництва іноземною мовою та рідною.

Досліди та результати якісно-кількісних характеристик в експериментах не розкривають характер дії тих психологічних механізмів, результатом впливу яких є специфічні особливості розвитку на різних вікових етапах під час навчання у вищому закладі освіти, психологічне пояснення даного експерименту є необхідним.

**Ключові слова:** вербальний інтелект, мотивація і цілі навчання, когнітивні чинники (фонологічні здатності обробки), довгостроковий об'єм пам'яті дорослого, базові комунікативні знання студента з іноземної мови для спеціальних/фахових цілей.

**Постановка проблеми.** В історії навчання іноземної мови (другої після рідної) основними об'єктами навчання виступали або сама система іноземної мови, або мовні дії, мовна практика, й, нарешті, мова (домінуючий об'єкт навчання).

Засвоєння другої мови дорослими істотно відрізняється від процесу формування ранньої двомовності. Різниця в умовах розвитку психіки й інтелекту в цілому, досліджені у різні періоди, впливають на ефективність засвоєння іноземної мови як другої. Знання й облік прояву цього можуть виявитись корисними для організації навчання.

**Мета статті.** В дослідженні наданих експериментальних методик поставлено мету: визначити особливості процесу оволодіння іноземною мовою з фаху студентами неспеціального факультету та запропонувати рекомендації з організації процесу засвоєння другої (іноземної) мови, враховуючи вікові особливості студентів.

**Основні результати дослідження.** Іноземна мова засвоюється студентами як новий засіб спілкування і тому виявлення деяких дидактичних принципів під час навчання характеризується довічною своєрідністю.

Незважаючи на актуальність даної проблеми, кількість робіт, присвячених їй розгляду, є незначною. У дослідженнях М. У. Захаревича [3], що вивчав мову репатріантів другою мовою, виявлений тісний зв'язок її вимовних та лексико-граматичних особливостей із віком репатріантів під час зміни мовного середовища.

На думку деяких дослідників у галузі нейрофізіології таке припущення не може бути основою для психологічних висновків про існування найбільш благодіючого періоду для засвоєння другої мови, вік не робить суттєвого впливу на розвиток другої мови, оскільки кожному віковому періоду властиві свої переваги й недоліки.

Існує думка, що студенти, для досягнення вищого рівня володіння іноземними мовами, витрачають в кілька разів менше часу, ніж ті, хто володіє рідною мовою з дитинства; більше того Б. А. Бенедиктов [2], зокрема, стверджував, що, не дивлячись на наявність інтерференції, навички рідної мови радше сприяють, аніж протидіють засвоєнню іноземної мови.

Студентський вік є найбільш плідним для удосконалення психічних функцій людини. Відбувається перебудова внутрішніх функціональних й міжфункціональних структур, що приводить до зміни показників, які характеризують розвиток психічних функцій [7].

Дослідження процесу оволодіння студентами іноземної мови як другої свідчить про наявність істотних відмінностей у розвитку іноземної контекстної та ситуативної мовної діяльності: розвиток контекстної мови випереджає розвиток ситуативної мови – граматичні структури й словниковий запас є обмежені та елементарні. В контекстній мові граматичні структури не поступаються за складністю рідній мові.

Можна дійти висновку про те, що проблема впливу вікових особливостей на темп просування в іноземній мові досліджена недостатньо, й, майже зовсім не дослідженою є практика викладачів вузів, що здійснюють процес навчання на неспеціальних факультетах.

Основна частина студентів неспеціальних факультетів розпочинає вивчати іноземну мову «з нуля», однак, загальномовний рівень знань студентів, перевага мимовільної уваги, схильність до аналізу й перекладу рідною мовою сприяють тому, що студенти з самого початку можуть засвоїти відносно складні граматичні структури й дослідити їх у мові.

Вікові особливості при навчанні студентів іноземних мов проявляються по-різному, залежно від відповідності чи невідповідності їм методів та умов спілкування, які можуть акцентувати або маскувати виявлення вікових особливостей. Дане твердження може бути доведено експериментально.

Разом із тим, є потреба приділити увагу й головній фігурі навчального процесу – викладачеві. Слід згадати, що викладач іноземної мови, часто молодий випускник факультету іноземних мов, не завжди проходить курс навчання із спеціальної підготовки, в результаті, – викладач, в більшості випадків, є наче «запрограмованим» на єдину, відому

лише йому систему навчання. Складається враження, що ніби й не змінилися вимоги навчальної програми, зміст підручників, навчальні посібники, умови навчання.

У структурному відношенні контекстне мовлення, в порівнянні із ситуативним, характеризується більшою кількістю лінгвістичного коду, що пов'язано з відсутністю зовнішньої (часової) стимуляції під час її виробництва. Саме тому в контекстному спілкуванні іноземною мовою від студентів можна чекати збільшення кількості використаних граматичних структур та лексичних одиниць.

Розвиток непідготовленої мови знаходиться на нижчому рівні. Майже всі вислови включають переважно ті фрази, які найбільш часто опрацьовуються на заняттях з іноземною мовою. Використаний словниковий запас є обмежений, а тому неправильне вживання слів зустрічається рідко. Найбільші труднощі в першокурсників відзначаються під час співбесіди. Не всі відразу розуміють запитання/звернення до них, а у відповідях часто спостерігаються тривалі паузи й деякі відступи від граматики (невірне вживання часових форм дієслова, випускаються прийменники та артиклі, тощо). Граматичні узгодження, як у підготовленому мовленні, так і непідготовленому, виражаються переважно лише порядком їх слідування, скопійованим із рідної мови. Зв'язок висловів забезпечується загальним поняттям. Однак, наприкінці першого курсу студенти вже можуть здійснювати як підготовлений, так і непідготовлений вислів на запропоновану тему. Вони розуміють співрозмовника і відповідають на його запитання. У підготовленому мовленні часто вживаються стійкі словосполучення, а також фрази із текстів, що вивчалися раніше. Спостерігається бажання студентів використовувати відразу кілька часових форм, але навички їх утворення ще не є достатньо сформованими.

На другому курсі спостерігається деякий прогрес у розвитку контекстного мовлення – майже всі студенти можуть здійснити як підготовлений, так і непідготовлений вислів. Структура висловів являє собою складне речення, що складається з кількох речень. У непідготовленому мовленні переважають трикомпонентні структури суб'єкт – предикат – об'єкт. Якісна відмінність між підготовленим і непідготовленим мовленням наприкінці другого курсу майже стирається.

Іншомовне контекстне мовлення студентів третього курсу майже завжди відповідає нормам граматики. На основі ґрунтовних експериментальних даних психологів встановлено, що кількість мовного матеріалу у складі непідготовленого студентами вислову, а також у непідготовленому мовленні є приблизно однаковою.

Матеріали психологічних досліджень [2; 4] доводять, що оволодіння іноземною мовою ускладнюється втручанням в даний процес так званого «внутрішнього» перекладу, суть якого полягає в тому, що мовноінтелектуальна діяльність здійснюється, спочатку, на більш вдосконаленому засобі, тобто, рідною мовою, а, надалі, – пошуком лексико-граматичних елементів іноземною мовою. Разом із тим, необхідність залучення рідної мови, як посередника, на різних етапах навчання не є однаковою, що може стати показником рівня володіння іноземною мовою. Оскільки необхідною характеристикою сенсорних та розумових операцій людини є час, то про ступінь участі рідної мови у процесі іноземного мовлення можна судити по часових показниках мововиробництва іноземною мовою та рідною.

Відповідно до даних наукових спостережень протягом часу частково-перекладне володіння мовою переважає на всіх етапах навчання; на етапі від першого до третього курсів кількість неперекладних висловлювань проявляє тенденцію до підвищення, а перекладних – до зниження. Таким чином, стає помітним збільшення кількості мовного матеріалу, яким студенти володіють без перекладу, що відбувається, приблизно, після п'ятьох-шести семестрів навчання в аудиторії та самостійно.

Не менш важливим критерієм володіння мовою, що базується на часових характеристиках мови, є показник плинності мови, встановлений експериментально, що визначається відношенням темпу мовлення під час обговорення ситуації іноземною мовою до темпу мовлення під час обговорення тієї ж ситуації рідною мовою. Показники плинності є низькими, що вказує безпосереднє втручання «внутрішнього перекладу» під час спілкування іноземною мовою, або вказує на недостатньо високий рівень сформованості мовних навичок іноземною мовою, тобто, можна стверджувати, що, майже на всіх етапах навчання переважають частково-перекладні показники.

Зростання плинності мови відзначається при всіх різновидах називання (в серії експериментів). Найбільше підвищення за семестр відбувається у першокурсників; на другому-третьому курсах воно стає менш значним. Варто відзначити, що в умовах експерименту можливість появи пауз, як правило, не є значною.

Як вже згадувалось, основним критерієм розвитку контекстного мовлення є показник плинності, що визначається відношенням темпу мовлення під час (підготовленої, непідготовленої) співбесіди іноземною мовою до темпу мови, відповідно, рідною мовою; у більшості дорослих студентів найшвидший темп мови спостерігається у діалозі, такий процес відбувається й іноземною мовою.

Дуже часто показник плинності у студентів в контекстному мовленні залишається на рівні першого курсу. Показник плинності непідготовленого мовлення є помітно нижчий, аніж підготовлений; на третьому курсі, – вже відзначається дискретно, іноді спостерігається спад.

Таким чином, якісні й кількісні характеристики розвитку контекстного мовлення у студентів посилюються наприкінці першого курсу, на другому курсі зрівнюються, на третьому курсі – зникають.

Досліди та результати якісно-кількісних характеристик в експериментах не розкривають характер дії тих психологічних механізмів, результатом впливу яких є специфічні особливості розвитку на різних вікових етапах під час навчання у вищому закладі освіти, – психологічне пояснення даного експерименту є необхідним.

Складна психологічна природа процесу називання відрізняється багатьма дослідниками [5; 6]. Виявлений їй тісний зв'язок з процесом пізнання і, перш за все, з виділенням характерних ознак об'єкта. Повноцінне володіння іноземною мовою передбачає встановлення міцних зв'язків з іноземним словом – називанням.

У студентів немовного факультету кількість правильних називань предметів залишається практично на тому ж рівні, який був досягнуто наприкінці першого семестру. Міцність зв'язку між об'єктом (образом об'єкта) та його іншомовним називанням зростає лише на третьому курсі, вочевидь, є результатом тривалої мовної практики. Оволодіння структурою фрази не обмежується такими вузькими обмеженнями, як це спостерігається на початку першого курсу, бо тут відзначається здатність породжувати нові фрази.

Зволікання дорослих студентів висловлювати складні думки, не рахуючись з обмеженими можливостями спілкування, може мати й позитивну сторону.

Під час проведення експериментів науковцями враховувались й інші методи аналізу, як спостереження, самозвіт. Свідома оцінка методів і прийомів здійснення власної діяльності в експерименті є характерною для більшості студентів.

В результаті проведеного аналізу лабораторних досліджень були вивчені особливості розвитку ситуативної мови у студентів після третього семестру; був визначений обсяг матеріалу, який переходить на рівень володіння, але були досліджені характеристики, що спричиняють повільний темп оволодіння структурою фрази.



В більшості експериментів результати вказують на наступне – успіх вивчення іноземної мови залежить від двох факторів: а) умов і методів навчання; б) індивідуальних особливостей дорослого студента. Припущення того, що уповільнені темпи формування іншомовних навичок студентів обумовлені тими обмеженнями, які накладаються особливостями їх психіки, не можна визнати обґрунтованими. Це заперечують дані, отримані під час спостереження оволодіння ними іноземних мов в умовах природної двомовності.

Слід зазначити, що відмінна від інших навчальних предметів мета навчання – надання студентам нового, додаткового до рідної мови, засобу спілкування, передбачає своєрідне застосування деяких дидактичних принципів і, в першу чергу, принципу свідомості. Безумовно, не можна залишити без аналізу методи і умови навчання. Звертає на себе увагу той факт, що кількість тижневих занять з іноземної мови на другому курсі на одну навчальну годину менше, ніж на першому курсі, що впливає на практику розвитку ситуативного мовлення. Поряд із збільшенням можливостей уваги й пам'яті студентів ця обставина може бути пов'язана із появою нового курсу, скажімо, вивчення спеціальної/фахової літератури, що створює додатковий інтелектуальний смисл навчання в цілому.

Насправді, після численних вправ, діалогів, переказів на першому курсі студенти отримують можливість реального використання отриманих знань – можливість відбору цікавих для них додаткових інформацій за фахом.

В результаті стимулювання пізнавальної діяльності студентів продуктивність запам'ятовування іншомовних слів помітно зростає [10].

На четвертому курсі студенти складають іспит з іноземної мови, що є додатковим часовим стимулом у навчальному процесі, формування іншомовних навичок у студентів стає інтенсивним, відбувається помітне зростання всіх показників розвитку ситуативної мови вже до третього курсу, вдосконалюється володіння структурою іншомовної фрази.

**Висновки.** Експериментальні дані свідчать про те, що психолого-педагогічний зміст контекстного оволодіння іноземною мовою є одним із засобів підвищення ефективності навчальної діяльності через реалізацію додаткових можливостей в процесі навчання, оскільки навчання іноземної мови є навчання іншомовному мисленню. Для мислення оперування поняттями, які виражаються словами мови, є характерним, то й основним в навчанні іноземної мови є навчання лексики, оскільки слова іноземної мови не завжди виражають поняття, що співпадають з поняттями рідної мови. Поняття (суб'єктивна) сторона мислення іноземною мовою набуває специфічних особливостей, в той час як формально-динамічні особливості мислення і його об'єктивний зміст не змінюються.

Комунікативна активність нерідної мови передбачає відкритий ланцюг внутрішніх цілісних перетворень суб'єкта навчання, які відображають й зберігають як внутрішні, так і зовнішні компоненти засвоєної мовленнєвої активності.

### Список використаної літератури

1. Артемов В. А. Эксперимент в психологии и методике обучения иностранным языкам. – Сб. : Вопросы психологии и методики обучения иностранным языкам (ред. В. А. Артемова) / В. А. Артемов. – М., 1974.
2. Бенедиктов Б. А. Психология овладения иностранным языком / Б. А. Бенедиктов. – Минск, 1974.
3. Захаревич М. У. Архітектура французькою мовою. – Посібник для розвитку навичок усного мовлення / М. У. Захаревич. – Мінськ, 1977.
4. Ительсон Е. И. Внутренний перевод и его роль в обучении устной речи. – Сб. : Иностранные языки в школе / Е. И. Ительсон, 1954.

5. Лурия А. Р. Высшие корковые функции человека и их нарушение при локальных поражениях мозга / А. Р. Лурия. – М., 1969.
6. Шехтер М. С. Психологические проблемы узнавания / Шехтер М. С. – М., 1967.
7. Развитие психофизиологических функций взрослых людей. – М., 1972.
8. Burt M. K. Error Analysis in the Adult EFL Classroom / TESOL Quarterly. – V. 9. 1975.
9. Cook, V. J. Experimental Approaches Applied to Two Areas of Second Language Learning Research: Age and Listening-based Teaching Methods. – Chapter 2. – Experimental Approaches. – Pergamon, 1986.
10. Stern, H. H. Optimal Age; Myth or Reality? / The Canadian Modern Review. – V. 32, 1976.

## SURVEY OF EXPERIMENTAL APPROACHES APPLIED TO SECOND LANGUAGE ACQUISITION TO ADULT STUDENTS

**Olga Kuznetsova**

Candidate of Sciences (Psychology), Associate Professor of the Department of Foreign Languages of the Institute of Philology of Taras Shevchenko National University of Kyiv.

**Abstract.** *The experimental work on teaching foreign languages to adult students, taking into account their psychological and typological characteristics in ESP classes is analyzed; a neuro-linguistic approach in psychological analysis of forming speaking activities of students when teaching foreign languages found cognitive factors, such as verbal intelligence, phonological processing ability, long-term memory that affect the ability to learn the second language; main principles of expressing a thought are examined.*

*Methods for teaching second languages were bolstered with ideas from contemporary language learning theories usually derived from general psychological theories such as Skinner rather than those specifically about either second language learning or language acquisition in general. In the 60-70s these interests from psychology, linguistics and language teaching came together to found a specific discipline of SLA research.*

*For some fifty years this has set itself up as an independent discipline with its own theories and issues. This has not, however, stopped people in other disciplines from researching second language acquisition with little or no reference to the discipline of SLA research itself, whether neurolinguists, psychologists, or others.*

*Regardless of which view seems more compelling it is virtually beyond dispute that certain cognitive factors such as verbal intelligence, phonological processing ability, and long-term memory capacity strongly influence the university student's ability to learn a second language.*

*Since an individual's identity is developed within a context of communication and interaction, for example, with class peers, and since language plays a salient role in interpersonal relations, language becomes central to the sense of self.*

**Key words:** *the second language acquisition; individual and typological differences of adult students personality; an individual's identity; cognitive factors: verbal intelligence, phonological processing ability and long-term memory of the adult student; age-related differences in foreign language learning.*

### Referances

1. Artyomov V. A. Experiment v psichologii i metodike obuchenia inostrannym iazykam. – Sb. : Voprosy psichologii i metodiki obuchenia inostrannym iazykam / V. A. Artyomov. – М., 1974.
2. Benedictov B. A. Psichologia ovladenia inostrannym iazykom / B. A. Benedictov. – Minsk, 1974.
3. Zaharevich M. U. Arhitectura frantsuzskoj movoju. Posibnic dla rozvytku navychok usnogo movlennia / M. U. Zaharevich. – Minsk, 1977.
4. Itelson E.I. Vnutrennij perevod i ego rol v obuchenii ustnoi rechi. – Sb. : Inostrannyye iazyki v shkole / E. I. Itelson, 1954.

5. Luria A. R. Vyschye corcovyie functsii cheloveka i ich narushenie pri localnych porazhenijach / Luria A. R. – М., 1969.
6. Shechter M. S. Psihologicheskie problemy uznavaia / Shechter M. S. – М., 1967.
7. Razvitije psycho-fiziologicheskych functsij vzroslych ludiej. – М., 1972.
8. Burt M. K. Error Analysis in the Adult EFL Classroom. // TESOL Quarterly, V. 9, 1975.
9. Cook, V. J. Experimental Approaches Applied to Two Areas of Second Language Learning Research: Age and Listening-based Teaching Methods, Chapter 2, Experimental Approaches, Pergamon, 1986.
10. Stern, H. H. Optimal Age; Myth or Reality? The Canadian Modern Review, V. 32, 1976.

## **ОБЗОР ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНЫХ ПСИХОЛОГО-ЛИНГВИСТИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ**

**Кузнецова О. О.**

Кандидат психологических наук, доцент кафедры иностранных языков факультетов психологии и социологии Института филологии Киевского национального университета имени Тараса Шевченко.

**Аннотация.** *В статье рассматриваются экспериментальные данные и новые направления в технологии обучения иностранному языку взрослых (студентов), в частности, процесс развития контекстного и ситуативного общения в период обучения на неспециальных факультетах; иностранный язык рассматривается как дополнительное средство получения специальной (профессиональной) информации в условиях двухстороннего партнерского общения; экспериментальные данные и новые направления в технологии обучения иностранному языку взрослых (студентов), в частности, процесс развития контекстного и ситуативного общения в период обучения на неспециальных факультетах; иностранный язык рассматривается как дополнительное средство получения специальной (профессиональной) информации в условиях двухстороннего партнерского общения.*

**Ключевые слова:** *вербальный интеллект, мотивация и цели обучения, когнитивные характеристики (фонологические способности обработки), долгосрочный объем памяти взрослого, базовые коммуникативные знания студента для специальных целей.*

УДК 378.14:004

## **СПЕЦИФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ ЗА ЕЛЕКТРОННИМИ НАВЧАЛЬНИМИ КУРСАМИ У ВНЗ УКРАЇНИ (НА МАТЕРІАЛІ СЕРТИФІКОВАНОГО ЕНК «КРАЇНОЗНАВСТВО: НІМЕЦЬКА МОВА»)**

**Шапочкіна О. В.**

Кандидат педагогічних наук, доцент кафедри романо-германських та східних мов Гуманітарного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка.

**Анотація.** У статті досліджуються специфічні особливості дистанційної освіти за електронними навчальними курсами у вищих навчальних закладах України (на матеріалі сертифікованого ЕНК «Країнознавство: німецька мова»). Автором встановлено, що дистанційна університетська освіта України реалізується шляхом залучення студентів до навчання за електронними навчальними курсами з різних нормативних або додаткових дисциплін у межах формальної освіти. Аналіз останніх публікацій змушує переконатися в тому, що вже достатньо тривалий час в університетах України професорсько-викладацький склад створює електронні навчальні курси з різних дисциплін, які втілюють основні ідеї дистанційної освіти. У межах дослідження виявлено проблеми формального підходу викладачів до створення електронних навчальних курсів, і, як наслідок, заниженої мотивації студентів стосовно дистанційного навчання. Автором було поставлено мету: виявити взаємозв'язок та взаємозалежність між структурними компонентами ЕНК та стійкою мотивацією студентів до навчання за ЕНК. У статті окреслено структурні елементи авторського електронного курсу «Країнознавство: німецька мова» та обґрунтовано взаємозв'язок між змістовим наповненням презентованого електронного навчального курсу і стійкою мотивацією студентів до здійснення дистанційної університетської освіти.

Зокрема виявлено, що для системного впровадження дистанційного навчання та ефективного його функціонування в університетах України необхідно запроваджувати низку заходів: з боку професорсько-викладацького складу – постійно діючі семінари з формування ІКТ-компетенцій викладачів, бар-кемпи з удосконалення і поглиблення навичок інтеграції інформаційних та педагогічних технологій у діяльність викладача, тренінги зі створення ЕНК, конкурси на кращі складові ЕНК, індивідуальне консультування викладачів; з боку студентів – систематичне удосконалення інформаційних компетентностей студентів у межах формальної університетської освіти та самоосвіти, залучення студентів до створення елементів ЕНК у тандемі із викладачами університету, анкетування студентів щодо якості ЕНК.

**Ключові слова:** дистанційна освіта, дистанційна університетська освіта, електронний навчальний курс, мотивація, компетентність, формальна університетська освіта, структурний елемент електронного навчального курсу.

**Постановка проблеми.** Дистанційна освіта є актуальною навчальною альтернативою сьогодення. Рівноправно існуючи паралельно із формальною освітою, дистанційна освіта відкриває безмежні шляхи освіти і навчання студентів та розширює професійні компетенції викладачів ВНЗ України. Дистанційна освіта може охоплювати весь спектр на-

вчальних дисциплін, характеризуватися розмаїттям форм навчання, різноплановими методами та підходами, ефективно реалізовувати наукові й освітні цілі та завдання. Здебільшого дистанційна університетська освіта України реалізується шляхом залучення студентів до навчання за електронними навчальними курсами з різних нормативних або додаткових дисциплін у межах формальної освіти.

Електронний навчальний курс (далі ЕНК) – це курс, який поєднує властивості навчальних курсів для очної форми навчання з можливостями, що їх забезпечує використання засобів комп'ютерних і мережних технологій. Як результат, електронні курси дозволяють скоротити обсяг часу аудиторних занять, або ж дозволяють використати його ефективніше [4].

**Мета статті.** Полягає у виявленні взаємозв'язку та взаємозалежності між структурними компонентами ЕНК (на матеріалах сертифікованого ЕНК «Країнознавство: німецька мова») та стійкою мотивацією студентів до навчання за ЕНК.

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.** Проблема розвитку дистанційної освіти та впровадженню електронних навчальних курсів в освітній процес університетів України займалися такі автори: С. В. Василенко (підготовка викладачів до створення електронних курсів), І. О. Зайцева (дидактичні можливості дистанційної освіти), І. С. Лапшина (технологічні етапи створення електронних курсів), В.В. Любченко (проекування електронного навчального курсу), Т. П. Макаровська (переваги та недоліки дистанційної освіти), С. М. Мигович (сучасний стан дистанційного навчання в Україні), Н. В. Морзе (критерії якості електронних навчальних курсів) та інші.

Аналіз останніх публікацій змушує переконатися в тому, що вже достатньо тривалий час в університетах України професорсько-викладацький склад створює електронні навчальні курси з різних дисциплін, які втілюють основні ідеї дистанційної університетської освіти. Однак на цьому шляху існує ціла низка проблем, а саме: переважно бідна нормативна база, яка розкриває окремі аспекти впровадження ЕНК у освітній процес університетів України, неузгоджені між собою форми підготовки викладачів щодо створення ЕНК, недостатній рівень інформаційної компетенції викладачів ВНЗ України, брак часу у викладача для розробки ЕНК, полеміка про авторські права на електронний навчальний курс, відкрите питання щодо структури та наповнення ЕНК, якість сертифікованих ЕНК, занижена навчальна мотивація студентів (з різних об'єктивних та необ'єктивних причин), небажання студентів поєднувати формальну освіту із навчанням за електронними навчальними курсами, недостатньо опрацьований механізм залучення студентів до навчання за ЕНК тощо.

Зазначену низку проблем можна було б і продовжити, проте нас зацікавило питання щодо структурного наповнення ЕНК та дослідження мотивації студентів до навчання за ЕНК. На нашу думку ці проблеми взаємозалежні, оскільки виключно від структурного наповнення ЕНК залежить той чи інший ступінь мотивації студентів до навчання за електронними курсами.

**Основні результати дослідження.** Вимоги до структурних компонентів ЕНК з будь-якої навчальної дисципліни, яка викладається у ВНЗ України прописані у Положеннях про електронний навчальний курс [8; 9], що є в наявності у кожному університеті України, який втілює ідеї дистанційної освіти. Проте виникає дещо формальне ставлення викладачів до створення ЕНК, тому спостерігається наявність сухих, нецікавих, або навіть непрацюючих курсів. І, як наслідок, такі ЕНК є лише баластом у навчанні й не користуються популярністю серед студентів [1].

Для того щоб подолати вищезазначену проблему необхідно докорінно змінити ставлення викладачів до своїх предметів, організувати навчальний матеріал у абсолютно новій

формі, переорієнтувати педагогічну діяльність з передачі базових знань на формування у студентів навичок XXI століття; персонально розвивати науково-педагогічних працівників, формувати у них прагнення до самовдосконалення, залучати студентів до відкритого обговорення змістового наповнення ЕНК університету [1].

Працюючи над створенням власного ЕНК «Країнознавство: німецька мова» для студентів-філологів другого курсу денної форми навчання Гуманітарного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка ми спробували досягти гармонії між змістовим наповненням ЕНК та рівнем зацікавленості студентів у навчанні за цим електронним курсом. Мета створеного нами електронного курсу полягала в ознайомленні студентів із характерними особливостями матеріального, духовного, інтелектуального та мистецького життя Німеччини; збагаченні й поглибленні знань про минуле і сучасне становище країни, фізичну та економічну географію Німеччини, її природні багатства, державний та адміністративний устрій, культурну спадщину, суспільно-політичні організації; формуванні соціокультурної компетенції студентів, яка базується на блоці знань, умінь та навичок, що обумовлюють розуміння лінгвокраїнознавчих реалій; здійсненні інтегрованого дистанційного навчання мови та культури Німеччини шляхом діалогу рідної та іноземної культур.

ЕНК «Країнознавство: німецька мова» був покликаний ознайомити учасників курсу із базовою інформацією про країну, німецькі федеральні країни, історію Німеччини, її політичну систему, структуру суспільства Німеччини, стилі житла у Німеччині та можливості роботи; надати інформацію про спортивні досягнення країни, її релігію, діалектне розмаїття, дуальну систему освіти, досягнення у науковій сфері та у сфері економіки та зовнішньої політики; презентувати реалії про екологічний стан у країні, туристичні можливості країни, її культурне надбання: свята, традиції, кухня, архітектура, музика, мистецтво, література, кіно.

На кінець проходження електронного курсу студенти повинні знати базову інформацію про країну, німецькі федеральні країни, історію Німеччини, її політичну систему, структуру суспільства Німеччини, стилі житла у Німеччині та можливості роботи; опанувати інформацію про спортивні досягнення країни, її релігію, діалектне розмаїття, дуальну систему освіти, досягнення у науковій сфері та у сфері економіки та зовнішньої політики; про екологічний стан у країні, туристичні можливості країни, її культурне надбання: свята, традиції, кухня, архітектура, музика, мистецтво, література, кіно та вміти повідомляти або вести бесіду про минуле і сучасне становище країни, фізичну та економічну географію Німеччини, її природні багатства, державний та адміністративний устрій, культурну спадщину, суспільно-політичні організації країни тощо; продуктивно опрацювати інтернет-джерела із зазначеної тематики; здійснювати аналіз та синтез навчального матеріалу; здійснювати пошукову та творчу роботу, а саме: створювати презентації, відеороліки, фотоколажи за обраною краєзнавчою тематикою під час виконання індивідуальних та самостійних завдань.

ЕНК «Країнознавство: німецька мова» складається із багатьох взаємопов'язаних елементів: нормативних документів, електронних матеріалів до модулів та різних форм контролю. *Пакет нормативних документів до курсу* містить авторську робочу навчальну програму, тематичний план, потижневе тематичне планування, критерії оцінювання, друковані та інтернет-джерела, глосарій курсу, новини курсу. Путівник з курсу являє собою презентацію курсу, інтелект-карту і форум – власне обговорення курсу його учасниками. Електронні матеріали до модулів складаються із *путівників*, в яких є методичні рекомендації, інтелект-карти модулів та форуми. Теоретичний навчальний матеріал розподілено на *лекції*, які у свою чергу складаються із мультимедійних матеріалів: презентацій у фор-

маті РРТ, електронних конспектів лекцій та навчальних аудіо- та відеоматеріалів. Практичний навчальний матеріал презентовано у вигляді *семінарських завдань*, які мають зміст, *методичні вказівки з їх виконання та власне семінарські завдання і завдань для самостійної роботи*, які містять додаткові теоретичні матеріали для модулів, методичні вказівки з їх виконання та самі завдання. Кожен модуль завершується списком індивідуальних завдань та тестом для самоперевірки. В електронному навчальному курсі передбачено обов'язковий *модульний контроль*, який містить контрольні запитання, тест для самоконтролю, контрольний тест та опитувальник. ЕНК завершується *підсумковою атестацією*, яка складається із контрольних запитань та загального тесту з дисципліни «Країнознавство: німецька мова».

Яким же чином ми встановили оптимальне співвідношення «змістове наповнення елементів ЕНК – стійка мотивація студентів до дистанційного навчання»? Кожен компонент електронного курсу «Країнознавство: німецька мова» спрямований на активізацію мотивації студентів до залучення у дистанційну університетську освіту. Так, наприклад, до кожного структурного компоненту курсу передбачено так звані «Путівники по курсу», де прописано методичні вказівки, рекомендації та презентовано інтелект-карти, які полегшують сприйняття навчального матеріалу і спрямовують студента на вірний шлях у навчальному процесі.

Теоретичний навчальний матеріал не є класично лекційно-семінарським. Його створено у мультимедійному форматі, який передбачає різні види та форми подання навчального матеріалу, а саме: текст лекцій у форматі «Урок» презентовано логічно дозованими невеликими текстами, які поєднуються із проміжними запитаннями за змістом лекцій; навчальне відео й аудіо-матеріали мають на меті поглибити краєзнавчі та мовні компетенції студентів; презентації скороченого варіанту лекції у форматі РРТ покликані систематизувати отримані знання; розгорнуті електронні конспекти лекцій слугують для закріплення набутих компетенції учасників курсу.

Практичний навчальний матеріал побудовано за принципом складності: семінарські заняття мають менший ступінь складності та поступово готують студента до виконання завдань із самостійної та індивідуальної роботи. Кожне семінарське заняття альтернативне: студентам на вибір пропонується ціла низка семінарських завдань із різним рівнем складності та диференційованою системою оцінювання за кредитно-модульною системою навчання. Семінарські завдання виконуються студентом індивідуально. Кожен семінар побудовано за планом, який містить певну кількість завдань, які необхідно виконати. У межах дистанційного курсу запропоновано різні форми подання результатів виконаної семінарської роботи, а саме: написання коротких повідомлень, створення презентацій, фотогалерей, вивчення монологів напам'ять, укладання есе, перегляд навчального відео із наступним обговоренням на форумі, робота з електронним підручником тощо.

Завдання для самостійної та індивідуальної роботи є різноманітними, носять прогресивний характер та розвивають навички колективного та індивідуального дистанційного університетського навчання, а саме: студентам пропонується створювати слайд-шоу, проекти, монологи та полілоги; складати хронологічні або порівняльні таблиці; записувати відео-репортажі або відео-ролики; брати інтерв'ю; писати повідомлення, доповіді, реферати; здійснювати пошукову роботу тощо. Результати виконаного семінарського завдання або самостійної роботи можна надсилати викладачеві в електронній формі до навчального порталу, подавати у паперовому вигляді або усно.

Передбачається перевірка рівня засвоєння теоретичних відомостей у формі тестування у межах модуля. Після перевірки та оцінювання виконаних завдань викладач виставляє

бали до електронного журналу ЕНК. Система оцінювання набутих знань студентів толерантна: кожен модуль завершується питаннями та завданнями для самоконтролю. Це надає можливість студенту перед модульною або підсумковою атестацією перевірити якість засвоєних знань з курсу, і, якщо він недостатній, є можливість повторного курсу навчання без впливу на загальну оцінку.

Всі структурні елементи ЕНК «Країнознавство: німецька мова» логічно пов'язані один із одним і створюють цілісну систему, яка реалізує мету дистанційної освіти в університеті; враховано індивідуально-психологічні особливості студентів; завдання диференціюються за принципом складності; у ЕНК задекларовано лояльну систему оцінювання. Вищезазначені показники і є важливим регулятором стійкої мотивації студентів до дистанційного навчання за електронними навчальними курсами у межах формальної університетської освіти.

**Висновки.** Враховуючи вищезазначене, електронному навчальному курсу, який дійсно буде корисним і цікавим для його учасників та підсилить мотивацію до навчання та самонавчання мають бути притаманні характерні якості, а саме: науковість, доступність, проблемність, оптимальна візуалізація, свідомість, систематичність, послідовність, адаптивність, інтерактивність, довершеність, достовірність тощо. Таким чином, для системного впровадження дистанційного навчання та ефективного його функціонування в університетах України необхідно запроваджувати низку заходів: з боку професорсько-викладацького складу – постійно діючі семінари з формування ІКТ-компетенцій викладачів, бар-кемпи з удосконалення і поглиблення навичок інтеграції інформаційних та педагогічних технологій у діяльності викладача, тренінги зі створення ЕНК, конкурси на кращі складові ЕНК, індивідуальне консультування викладачів; періодично удосконалювати вже створені сертифіковані ЕНК; з боку студентів – систематичне удосконалення інформаційних компетентностей студентів у межах формальної університетської освіти та самоосвіти шляхом залучення студентів до створення елементів ЕНК у тандемі із викладачами університету, анкетування студентів щодо якості наявних ЕНК.

Враховуючи вищезазначене, у цьому напрямку відкриваються широкі перспективи для подальших розвідок, а саме: система підготовки викладачів ВНЗ України щодо створення ЕНК; якість знань студентів, які навчалися за сертифікованими ЕНК; проблема поєднання формальної та дистанційної університетської освіти в Україні; різні шляхи підвищення мотивації студентів до навчання за ЕНК тощо.

### Список використаної літератури

1. Василенко С. В. Підготовка викладачів до впровадження дистанційного навчання як складової електронного освітнього простору сучасного університету / С. В. Василенко: [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://www.newlearning.org.ua/sites/default/files/praci/Tezy2014/Vasylenko\\_SvitLana\\_2014.pdf](http://www.newlearning.org.ua/sites/default/files/praci/Tezy2014/Vasylenko_SvitLana_2014.pdf).
2. Дистанційне навчання: психологічні засади : монографія / М. Л. Смульсон, Ю. І. Машбиць, М. І. Жалдак та ін.; за ред. М. Л. Смульсон. – Кіровоград : Імекс-ЛТД. 2012. – 240 с.
3. Електронне навчально-наукове середовище сучасного університету: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://moodle.kmpu.edu.ua/dn/course/category.php?id=24>.
4. Любченко В. В. Три рівні проектування електронного начального курсу/ В. В. Любченко: [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://storage.library.opu.ua/online/periodic/kms\\_2012\\_6/069-072.pdf](http://storage.library.opu.ua/online/periodic/kms_2012_6/069-072.pdf).



5. Морзе Н. В., Глазунова О. Г. Моделі ефективного використання інформаційно-комунікаційних та дистанційних технологій навчання у вищому навчальному закладі / Н. В. Морзе, О. Г. Глазунова: [Електронний ресурс] Інформаційні технології і засоби навчання. – 2008. – № 2 (6). – Режим доступу: <http://www.ime.eduua.net/em6/content/08mnvshi.htm>.
6. Морзе Н. В., Глазунова О. Г. Формування й оцінювання ІК-компетентностей науково-педагогічних працівників в умовах впровадження дистанційних технологій [Електронний ресурс] / Н. В. Морзе, О. Г. Глазунова // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2012. – № 6 (32). – Режим доступу: [http://archive.nbuv.gov.ua/ejournals/ITZN/2012\\_6/758-2499-1-ED.pdf](http://archive.nbuv.gov.ua/ejournals/ITZN/2012_6/758-2499-1-ED.pdf).
7. Морзе Н. В. Методика навчання інформатики: Навч. посіб.: У 4 ч. Ч. 1: Загальна методика навчання інформатики / Н. В. Морзе. – К. : Навчальна книга, 2003. – 254 с.
8. Положення про сертифікацію електронного навчального курсу: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://garmonia.nubip.edu.ua/polojennia.pdf>.
9. Положення про атестацію електронного навчального курсу на рівні ВНЗ та МОН України: [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://mon.gov.ua/images/gr/obg/2010/08\\_06\\_10.pdf](http://mon.gov.ua/images/gr/obg/2010/08_06_10.pdf).

**SPECIFIC FEATURES OF THE CONTROLLED FROM DISTANCE EDUCATION ARE AFTER ELECTRONIC EDUCATIONAL COURSES IN THE INSTITUTE OF HIGHER OF UKRAINE (ON MATERIAL OF CERTIFICATED ENK «SCIENCE ABOUT A COUNTRY: GERMAN LANGUAGE»)**

**Olga Shapochkina**

Candidate of Sciences (Pedagogy), Associate Professor of the Department of Roman and German and Oriental Languages of the Humanitarian Institute of Boris Grinchenko University of Kyiv.

**Abstract.** *In the article the specific features of the distance education are probed after electronic educational courses in higher educational establishments of Ukraine (on materials of certificated electronic educational course «Science about a country: German language». It is set an author, that the controlled from distance university formation of Ukraine will be realized by bringing in of students to the studies after electronic educational courses from different normative or additional disciplines within the limits of formal education. The analysis of the last publications forces to make sure in that already long time enough in the universities of Ukraine collective of creates electronic educational courses from different disciplines, which incarnate the basic ideas of the controlled from distance education. Within the limits of research found out the problems of formal approach of teachers to creation of electronic educational courses, and, as a result, understated motivation, froze in relation to the controlled from distance studies. The aim of the article: to find out intercommunication and interdependence between the structural components of electronic educational course and proof motivation of students to the studies after electronic educational course. In the article outlined structural elements of author electronic course «Science about a country: German language» and grounded intercommunication between the semantic filling of the presented electronic educational course and proof motivation froze to realization of the controlled from distance university education.*

*It is in particular discovered that for system introduction of the distance studies and it's effective functioning in the universities of Ukraine it is necessary to inculcate the row of measures: from the side of collective of teachers constantly operating seminars on forming of IKT-jurisdictions of teachers, bar-kempi from an improvement and deepening of skills of integration of information and pedagogical technologies in activity of teacher, trainings from creation of elec-*

*tronic educational course, competitions on the best constituents of electronic educational course, individual advising of teachers; from the side of students is a systematic improvement of informative kompetentnostey students within the limits of formal university education and self-education, bringing in of students to creation of elements of electronic educational course in a tandem with the teachers of university, questionnaire of students, in relation to quality of electronic educational course.*

**Key words:** *distance education, controlled from distance university education, electronic educational course, motivation, competence, formal university education, structural element of electronic educational course.*

### Referances

1. Vasylenko S. V. Pidgotovka vykladachiv do vprovadzhennya dy'stancijnogo navchannya yak skladovoyi elektronnoho osvith'ogo prostoru suchasnogo universy'tetu / S.V. Vasylenko: [Elektronny'j resurs] – Rezhy'm dostupu: [http://www.newlearning.org.ua/sites/default/files/praci/Tezy2014/Vasylenko\\_SvitLana\\_2014.pdf](http://www.newlearning.org.ua/sites/default/files/praci/Tezy2014/Vasylenko_SvitLana_2014.pdf).
2. Dy'stancijne navchannya: psy'xologichni zasady' : monografiya / M. L. Smul'son, Yu. I. Mashby'cz', M. I. Zhaldak ta in.; za red. M. L. Smul'son. – Kirovograd : Imeks-LTD. 2012. – 240 s.
3. Elektronne navchal'no-naukove seredovy'shhe suchasnogo universy'tetu: [Elektronny'j resurs] – Rezhy'm dostupu: <http://moodle.kmpu.edu.ua/dn/course/category.php?id=24>.
4. Lyubchenko V. V. Try' rivni proektuvannya elektronnoho nachal'nogo kursu / V. V. Lyubchenko : [Elektronny'j resurs] – Rezhy'm dostupu: [http://storage.library.opu.ua/online/periodic/kms\\_2012\\_6/069-072.pdf](http://storage.library.opu.ua/online/periodic/kms_2012_6/069-072.pdf).
5. Morze N. V., Glazunova O. G. Modeli efekty'vnogo vy'kory'stannya informacijno-komunikacijny'x ta dy'stancijny'x tehnologij navchannya u vy'shhomu navchal'nomu zakladi [Elektronny'j resurs] / N. V. Morze, O. G. Glazunova // Informacijni tehnologiyi i zasoby' navchannya. – 2008. – № 2 (6). – Rezhy'm dostupu: <http://www.ime.edu.ua/net/em6/content/08mnvshi.htm>.
6. Morze N. V., Glazunova O. G. Formuvannya j ocinyuvannya IK-kompetentnostej naukovo-pedagogichny'x pracivny'kiv v umovax vprovadzhennya dy'stancijny'x tehnologij [Elektronny'j resurs] / N. V. Morze, O. G. Glazunova // Informacijni tehnologiyi i zasoby' navchannya. – 2012. – № 6 (32). – Rezhy'm dostupu: [http://archive.nbuv.gov.ua/ejournals/ITZN/2012\\_6/758-2499-1-ED.pdf](http://archive.nbuv.gov.ua/ejournals/ITZN/2012_6/758-2499-1-ED.pdf).
7. Morze N. V. Metody'ka navchannya informaty'ky': Navch. posib.: U 4 ch. Ch. 1: Zagal'na metody'ka navchannya informaty'ky' / N. V. Morze. – K. : Navchal'na kny'ga, 2003. – 254 s.
8. Polozhennya pro serty'fikaciyu elektronnoho navchal'nogo kursu: [Elektronny'j resurs] – Rezhy'm dostupu: <http://garmonia.nubip.edu.ua/polojennia.pdf>.
9. Polozhennya pro atestaciyu elektronnoho navchal'nogo kursu na rivni VNZ ta MON Ukrainy': [Elektronny'j resurs] – Rezhy'm dostupu: [http://mon.gov.ua/images/gr/obg/2010/08\\_06\\_10.pdf](http://mon.gov.ua/images/gr/obg/2010/08_06_10.pdf).

## СПЕЦИФИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ДИСТАНЦИОННОГО ОБРАЗОВАНИЯ ПО ЭЛЕКТРОННЫМ УЧЕБНЫМ КУРСАМ В ВУЗАХ УКРАИНЫ (НА МАТЕРИАЛЕ СЕРТИФИЦИРОВАННОГО ЭНК «СТРАНОВЕДЕНИЕ: НЕМЕЦКИЙ ЯЗЫК»)

**Шапочкина О. В.**

Кандидат педагогических наук, доцент кафедры романо-германских и восточных языков Гуманитарного института Киевского университета имени Бориса Гринченко.

**Аннотация.** *В статье исследуются специфические особенности дистанционного образования за электронными учебными курсами в высших учебных заведениях Украины (на материалах сертифицированного электронного курса «Страноведение: немецкий язык». Автором установлено, что дистанционное университетское образование Украины реализуется путем привлечения студентов к учебе за электронными учебными курсами из разных нормативных или дополнительных дисциплин в рамках формального образования. Анализ последних публикаций вынуждает убедиться в том, что уже достаточно длительное время в университетах Украины профессорско-преподавательский состав создает электронные учебные курсы из разных дисциплин, которые воплощают основные*

идеи дистанционного образования. В пределах исследования обнаружены проблемы формального подхода преподавателей к созданию электронных учебных курсов, и, как следствие, заниженной мотивации, студентов относительно дистанционного образования. Автором была поставлена цель: обнаружить взаимосвязь и взаимозависимость между структурными компонентами электронного курса и стойкой мотивацией студентов к обучению по электронному курсу. В статье очерчено структурные элементы авторского электронного курса «Страноведение: немецкий язык» и обоснованно взаимосвязь между смысловым наполнением презентowanego электронного учебного курса и стойкой мотивацией студентов к осуществлению дистанционного университетского образования.

В частности обнаружено, что для системного внедрения дистанционного обучения и эффективного его функционирования в университетах Украины необходимо внедрять ряд мероприятий: со стороны профессорско-преподавательского состава – постоянно действующие семинары по формированию ИКТ-компетенций преподавателей, бар-кемпи из усовершенствования и углубления навыков интеграции информационных и педагогических технологий в деятельности преподавателя, тренинги по созданию электронного курса, конкурсы на лучшие составляющие электронного курса, индивидуальное консультирование преподавателей; со стороны студентов – систематическое усовершенствование информационных компетентностей студентов в пределах формального университетского образования и самообразования, привлечение студентов к созданию элементов электронного курса в тандеме с преподавателями университета, анкетирование студентов, относительно качества электронных курсов.

**Ключевые слова:** дистанционное образование, дистанционное университетское образование, электронный учебный курс, мотивация, компетентность, формальное университетское образование, структурный элемент электронного учебного курса.

УДК: 811.11-2

## PSYCHOLOGICAL NATURE OF THE SECOND LANGUAGE ACQUISITION TO ADULT STUDENTS

**Olga Kuznetsova**

Candidate of Sciences (Psychology), Associate Professor of the Department of Foreign Languages of the Institute of Philology of Taras Shevchenko National University of Kyiv.

**Abstract.** *The comparative analysis of current psychological theories and concepts that underlie modern linguodidactics and learning both impact / interaction of the first (native) language with the second (foreign) language, taking into account psychological and typological characteristics of the adult student; the basic psychological factors that influence the optimization of learning a foreign language as the second one (after the first, native); found some cognitive factors, such as verbal intelligence, phonological processing ability, long-term memory of the adult student that affect the ability to learn the second language; concluded that the majority of students primarily interested in learning basic communication knowledge of the second (foreign) language for special purposes.*

*Cognitive differences between school and university students which could account for some of the difficulties university students encounter in mastering a second language.*

*Certain cognitive factors such as verbal intelligence, phonological processing ability, and long-term memory capacity strongly influence the adult learners' ability to learn a second language.*

*The second language adult students are developing an «interlanguage» of their own that draws not only on the first language they already know and on the second language they are learning but also on other elements such as the language provided by their teachers and their own language learning strategies.*

*There are psychological variables in second language acquisition which may either help or discourage the adult learners of a foreign language; it results into the psychological difficulties that oppose the traditional «foreign language-only» approach to working with non-native speakers in the classroom.*

**Ключові слова:** *the second language acquisition, personality factors, an individual's identity, the psychological difficulties, cognitive factors: verbal intelligence, phonological processing ability and long-term memory of the adult student, individually-typological differences of adult students.*

**Statement of the problem.** The diversity of psychological researches and concepts underlying modern linguodidactics is not limited to only a few; hence, from time to time, the necessity of generalizing those that optimize learning a foreign language (as the second one) arises.

**The purpose of the article.** The purpose of this article is an overview of the main psychological theories and concepts that underlie modern didactics; learning both impact / interaction of the first (native) language with the second (foreign) language taking into consideration psychological variety of typological characteristics of an adult student.

**Analysis of recent research and publications.** There have always been those with a broad interest in how adults acquire the second language [1] and why it is so difficult for adults to acquire the second language [7] and what types of classroom teaching practices can be used to promote the development of students' second language communication skills.

With the advent of academic psychology and linguistics, there came a certain amount of curiosity about the second language acquisition (SLA): some linguists kept diaries of bilingual language acquisition; others were interested in multilingualism and bilingualism. A number of scholars have often stated out that children in any culture manage to achieve communicative competence in their *first (native)* languages (unless they have a specific language processing problem or have been restricted to a developmental environment deficient in language stimuli). After years of working with the language in use within the home and community school students then become increasingly more fluent in their command of the *first (native)* tongue. Subsequent work within a school setting with the addition of written as well as oral use of language further strengthens their communicative competence.

Hence, it might seem logical that an academically well-prepared adult (university) student who makes *the second* language an object of serious study could likewise achieve proficiency in that language. But, as any educator of an adult learner of English will attest, a seamless course is rarely the pattern for second language acquisition within a university setting.

And there are many reasons explaining the phenomenon.

There are enormous cognitive differences between school and university students which could account for some of the difficulties university students encounter in mastering a second language. Some educators (Eric Lenneberg [8] and others) subscribe to the view that there is *a biological timetable for optimal language learning* which stymies the efforts of adolescents to acquire language. Some theoreticians (Judith Strozer [12]) have applied this line of reasoning to second language acquisition and would predict a more difficult course for second language acquisition in adults, as compared to school students, due to differences in brain plasticity.

An opposing group of linguists downplay the role of the biological clock (Catherine Snow [11]) and argue that adult students, if studied systematically, actually can be shown to be the fastest language learners in all language. A possible explanation is that adults can make use of their better-developed abilities for abstract logical reasoning – what Piaget would call «formal operations» – to achieve an analytical understanding of the new language being studied.

Adolescents can add a child-like willingness to experiment and play with language to this capacity for metalinguistic awareness, and so they become the speediest second language learners.

Regardless of which view of the «biological timetable» issue seems more compelling to us, it is virtually beyond dispute that *certain cognitive factors such as verbal intelligence, phonological processing ability, and long-term memory capacity strongly influence the adult learners' ability* to learn a second language.

There is no straight answer to the dispute so far as the best time for learning a foreign language depends on two important factors: *the goals and expectations of an instructional program* and *the context* in which the instruction occurs.

If the goal for learning a foreign language is to obtain the highest level of second language skills, the level at which a second language speaker is indistinguishable from a native speaker, there is support for the first pack of researchers and is based on the claim that biological and maturational factors constrain language learning beyond a certain age.

But, to support the opposing researchers, one can say that the goals in foreign language acquisition for university students are different as they are interested in a basic communicative ability for special purposes. In cases such as these, it may be more efficient to begin foreign language learning later.

However, there are important facilitating factors as well as roadblocks to second language learning that have little to do with cognition or capacity for conceptual understanding.

Stephen Krashen [7], the second language acquisition researcher developed the construct of an affective filter, consisting of the variables of anxiety, motivation, and self-confidence when these psychological variables may strongly enhance or inhibit second language acquisition by playing a critical mediating role between the linguistic input available in the educational setting and the student's ability to learn. In order for students to fully engage their innate capacity to acquire language, they should ideally be relaxed, motivated, and self-confident.

And, very often, this is far from typical in the case of the university students of English, who may often feel discouraged and embarrassed within the classroom setting that impedes second language learning.

Some researches focuses *on personality factors* in second language acquisition and hold that second language learning in all of its aspects demands that the individual, to a certain extent, take on a new identity. Since an individual's identity is developed within a context of communication and interaction, for example, with class peers, and since language plays a salient role in interpersonal relations, language becomes central to the sense of self.

Changing that basic sense of who you are can be difficult, to say the least, particularly where the individual's sense of self-efficacy or confidence in her/his key abilities is challenged in the process.

Competence in communicating with others is just such a key ability central to the individual's self esteem. Facing that stripping away of language competence which occurs when adult students try to communicate in a second language requires tremendous ego strength, an ability to retain a sense of self esteem even when exposing and exploring an area of real weakness. For these reasons, *bolstering the student's sense of self-esteem is the key to working with adult students* of English in the university context.

John Schumann [10], second language acquisition researcher, explores the concept of «*language shock*», a fear of appearing comical or making a fool of oneself when attempting to communicate in a second language. The student's desire to avoid injury, in combination with his/her social inhibitions and fear of criticism, may function to decrease his/her motivation to learn English as a second language and to master special courses expressed in English. Disorientation that university students from province face in entering a metropolitan culture, *so called «culture shock»* can further complicate the learning process for some students. If the lecturer notices that a student is reticent to speak up in class discussion that is somewhat terse, he/she needs to be aware of the possibility that the student is facing the frustrations of language and culture shock. From the very beginning these students need to be helped to become full participants in the educational process that is taking place in the classroom, rather than acquiesce and become passive audience members. Again, bolstering students' self-esteem by showing a willingness to work nonjudgmental to help them develop better communicative capacities in English could help increase their motivation and achievement.

And sure, in considering the range of psychological variables which may either facilitate or inhibit the efforts of university students in English, we should not overlook *the issue of power*. English may well be perceived by the some student as the language of a prosperous and powerful society, which might lead to low self esteem of a student. This perceived differential between the power and respectability of the native language and that of English could be expected to aggravate *the psychological difficulties* which interfere with language learning: anxiety, low self-esteem and motivation, identity conflict, language shock and culture shock.

As one way of easing the student's identification with the English language and culture, these issues could be explicitly addressed by incorporating them into the class activity. The opportunity to design classroom activities (such as student round-table conversations) which ad-

dress issues of sharing personal experience would seem particularly fitted to course areas like behavioural science (psychology), social science and the others.

Within this context, some scholars suggest reciprocal interaction model of education, which sees a network of meaningful oral and written communication among students and lecturers as the matrix of learning. Student-directed projects, presentations and classroom discussions supplement and even begin to supplant the traditional lecture format. In this way, validation of minority students' cultural experiences becomes a powerful tool for actively involving new speakers of English in the learning experiences happening within the classroom. This clearly implies that minority students' first language should be valued within the classroom and its development encouraged. This attitude stands in opposition to the traditional «English-only» approach to working with non-native speakers of English in the classroom.

Transmission models of pedagogy, as they explain, exclude and suppress the students' experiences from the classroom in the interest of establishing a one-way flow of information from the teacher to the students. In this too-familiar pedagogical approach, the teacher passively transmits, the students passively receive and the university authorities wield exclusive control of the learning process while minimizing the participatory involvement of students. The most basic function of language, meaningful communication, tends to get lost. Interactive or experiential pedagogy, by contrast, would seek to incorporate the students' expression of cultural and language experiences in the classroom in order to validate students' linguistic and cultural backgrounds as well as to stimulate their active participation in classroom learning. The challenge for university educators is to find ways of inviting and structuring such participation within the learning community so that second language students achieve the fullest possible benefits.

The second language adult students are developing an «interlanguage» of their own that draws not only on the first language they already know and on the second language they are learning but also on other elements such as the language provided by their teachers and their own language learning strategies. It has unique qualities of its own rather than being a deficient version of the target language.

As an example of interlanguage was the discovery of *a basic stage of grammar common to university students* [6]. Regardless of which first and second languages are involved, the second language learners share a simple grammar with three grammatical rules, suggesting that a sentence may consist of: a Noun Phrase followed by a Verb, optionally followed by another Noun Phrase (*dad read paper...*); a Noun Phrase followed by a copula and another Noun Phrase or an adjective (*it's paper...*); a Verb followed by a Noun Phrase (*reading its...*).

So, an adult student creates an interlanguage with its own distinctive characteristics, resembling neither the target nor the first language.

So, which psychological mechanism is used to acquire the second language vocabulary/terminology? The acquisition of professional terminology/vocabulary is a difficult area to research: it is possible to describe the nature of the vocabulary that people have to learn in a first or a second language or how many words people know in a language; it is far harder to say *how adult students actually acquire them*. These ideas are developed in Cook research [2, 3]. Most psychologists assume that a word has a single distinct meaning that bridges the world and the concept in the human mind, the relationship called reference. In English a real word refers to the thing. The relationship always involves the human mind, whether wanting to talk about *a certain thing* («book») and saying *the word* («book») or hearing *the word* («book») and working out what it means.

But most words in English have more than one meaning. Many words have the number of distinct meanings. Learning a language means far more than learning one meaning per word. It

involves learning a variety of information about a word. Discrete objects in the world are only one type of word meaning. Many words refer to abstractions (*people*), to things we can't see (*stress, truth*), or to things that don't exist (*unicorns*). Nouns are only one type of word and we also need lexical words like verbs, adverbs, adjectives, as well as structure words - prepositions and articles that have primarily grammatical meanings.

For most educators the crucial thing is not the word in isolation as studied in psychology experiments but the relationships that words have with each other in the mind. *Dad* is not *Mom*, i.e. the two words reflect a categorization of objects in the world and are antonyms: words contrast with other words. *Dad* is a 'basic' level term included in the 'super ordinate' level term parent and itself including 'subordinate' level terms *grandma, grandpa / or sister, brother*, - words are structured into levels of categorization. *Dad* is associated with other words in the minds, such as *gift, order, reprimand, et cetera*.

So what happens in a second language? *Dad* connects to the second language word *papa* (Fr.) as well as to the first language word *dad*; the words link in turn to the same concept of 'dad'. De Groot [4] would call the first language and the second language words *dad* and *papa* the lexical level, the concept of '*dad*' the conceptual level. The size of vocabulary in the second language adult users is more than doubled. A great number of words with many meanings in the first language are added the vast numbers of the second language words via direct or the indirect links to the concepts. The second language adult user has to learn all the other attributes of words, some of which may be similar, some quite different.

People continue to be amazed by the sheer size and complexity of the learning task for vocabulary when the number of words that university students acquire is multiplied by the number of meanings, relationships, associations that go along with every word they know. Learning vocabulary is a baffling problem. The problem with learning how words go with things is sorting out which aspects of what we see are important, which are irrelevant.

A main approach to the second language acquisition of vocabulary in recent years has been to look at the strategies that the second language learners apply to the task. Suppose the university students at the faculty of psychology, who encountered the phrase/term *psychoanalysis* and didn't know what it meant. They will adopt the next strategies:

- *guess from the context*: obviously, analysis means that some activity toward people is involved;
- *use a dictionary*: a) method of healing mental illnesses by tracing them through interviews, to events into patient's early life, and brining those events to light; b) body of doctrine based on this method concerned with the investigation and treatment of emotional disturbances;
- *make deductions* from the word form (*analysis* means that research/investigation is exercised).

On the other hand, suppose that they want to learn *psychoanalysis* as a new word/ term, their strategies will be:

- *repetition and rote learning*: to repeat *psychoanalysis* over and over;
- *organizing words in the mind*: this involves putting *psychoanalysis* into the set of words such as *psychology, science, studies*;
- *linking to existing knowledge*: tying the word *psychoanalysis* into something else one knows; «*psycho*» in many languages means a person with mental derangement and *analysis* means method, activities, studies.

These are all conscious ways of tackling new words. Undoubtedly, as in the first language acquisition most the second language words are picked up unconsciously as adults use the language.



**The main results of the study.** Many researches indeed argue that it is possible to switch the first (native) language off while you use the second one (foreign); for example, some research tested people's eye-movements as they processed pictures of objects, showing they never switched off either language. There are psychological variables in second language acquisition which may either help or discourage the adult learners of a foreign language; it results into the psychological difficulties that oppose the traditional «foreign language-only» approach to working with non-native speakers in the classroom.

**Conclusions.** Hence, it is possible to state that achieving native-like mastery of a foreign language is not a goal for university students of non-special faculties in all contexts. In fact, most second language students are primarily interested in obtaining a basic communicative ability in the foreign language *for special purposes* because their native language will remain the primary language.

### Список використаної літератури

1. Ellis, Rod. *Understanding Second Language Acquisition* / Ellis Rod. – New York: Oxford University Press, 1985.
2. Cook, V. J. *Multilingual Universal Grammar as the norm* (in I. Leung (ed.). *Third Language Acquisition and Universal Grammar*, Bristol : Multilingual Matters, 2009.
3. Cook, V. J. The relationship between first and second language acquisition revisited in E. Macaro (ed.) *The Continuum Companion to Second Language Acquisition*, Continuum, 2010.
4. De Groot, A. Lexical representation and lexical processing in the L2 user (in V. J. Cook (ed.), *Portraits of the L2 User*, Clevedon: Multilingual Matters, 2002.
5. Fabbro, F. *The Neurolinguistics of Bilingualism: An Introduction*, Aylesbury: Psychology Press, 1999.
6. Klein, W. & Perdue, C. The basic variety (or: couldn't natural languages be much simpler?), *Second Language Research*, 1997.
7. Krashen, Stephen. *Principles and Practice in Second Language Acquisition*. Oxford : Pergammon Press, 1982.
8. Lenneberg, Eric. *The Biological Foundations of Language*. New York : John Wiley & Sons, 1967.
9. Munoz, C. Age-related differences in foreign language learning. *International Review of Applied Linguistics*, 2008.
10. Schumann, John. Research on the Acculturation Model for Second Language Acquisition. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 1986.
11. Snow, Catherine and M. Hoefnagel-Höhle. «Age Differences in Second Language Acquisition.» *Second Language Acquisition*. Rowley, Mass. : Newbury House, 1978.
12. Strozer, Judith. *Language Acquisition after Puberty* / Judith Strozer. – Washington, D. C. : Georgetown University Books, 1994.

## ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ОПТИМІЗАЦІЮ ВИВЧЕННЯ ДРУГОЇ МОВИ СТУДЕНТАМИ

**Кузнєцова О. О.**

Кандидат психологічних наук, доцент кафедри іноземних мов факультетів психології та соціології Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

**Анотація.** Зроблено порівняльний аналіз сучасних психологічних теорій й концепцій, що лежать в основі сучасної лінгводидактики, а також огляд досліджень впливу/взаємодії першої (рідної) мови з другою (іноземною) мовою з урахуванням психолого-типоло-

гічних особливостей дорослого студента; вивчено основні психологічні чинники, що впливають на оптимізацію вивчення іноземної мови як другої після першої (рідної); озвучено проблему щодо необхідності узагальнення сучасних теорій, які оптимізують вивчення іноземної мови (як другої); виявлено певні когнітивні чинники, такі як вербальний інтелект, фонологічні здатності обробки, довгостроковий об'єм пам'яті дорослого студента, що впливають на здатність вивчати другу мову; зроблено висновок, що успіхи студентів, в першу чергу, залежать від мотивації і цілей навчання, – є зацікавленість в отриманні базових комунікативних знань з іноземної мови для спеціальних/фахових цілей.

Студентський вік є найбільш плідним для удосконалення психічних функцій людини. Відбувається перебудова внутрішніх функціональних й міжфункціональних структур, що приводить до зміни показників, які характеризують розвиток психічних функцій.

Дослідження процесу оволодіння студентами іноземної мови як другої свідчить про наявність істотних відмінностей у розвитку іноземної контекстної та ситуативної мовної діяльності: розвиток контекстної мови випереджає розвиток ситуативної мови – граматичні структури й словниковий запас є обмежені та елементарні. В контекстній мові граматичні структури не поступаються за складністю рідній мові.

Поняттєва (суб'єктивна) сторона мислення іноземною мовою набуває специфічних особливостей, в той час як формально-динамічні особливості мислення і його об'єктивний зміст не змінюються.

**Ключові слова:** оволодіння другою (іноземною) мовою, особистісні характеристики, психологічні труднощі, ідентичність індивіда, когнітивні чинники, психолого-типологічні особливості/відмінності дорослих студентів, когнітивні чинники: вербальний інтелект, фонологічні здатності обробки, довгостроковий об'єм пам'яті.

### Список використаної літератури

1. Ellis, Rod. Understanding Second Language Acquisition / Ellis Rod – New York: Oxford University Press, 1985.
2. Cook, V. J. Multilingual Universal Grammar as the norm (in I. Leung (ed.). Third Language Acquisition and Universal Grammar, Bristol Multilingual Matters, 2009.
3. Cook, V. J. The relationship between first and second language acquisition revisited in E. Macaro (ed.) The Continuum Companion to Second Language Acquisition, Continuum, 2010.
4. De Groot, A. Lexical representation and lexical processing in the L2 user (in V. J. Cook (ed.), Portraits of the L2 User, Clevedon : Multilingual Matters, 2002.
5. Fabbro, F. The Neurolinguistics of Bilingualism: An Introduction, Aylesbury : Psychology Press, 1999.
6. Klein, W. & Perdue, C. The basic variety (or: couldn't natural languages be much simpler?), Second Language Research, 1997.
7. Krashen, Stephen. Principles and Practice in Second Language Acquisition. Oxford : Pergammon Press, 1982.
8. Lenneberg, Eric. The Biological Foundations of Language. New York : John Wiley & Sons, 1967.
9. Munoz, C. Age-related differences in foreign language learning. International Review of Applied Linguistics, 2008.
10. Schumann, John. Research on the Acculturation Model for Second Language Acquisition. Journal of Multilingual and Multicultural Development, 1986.
11. Snow, Catherine and M. Hoefnagel-Höhle. «Age Differences in Second Language Acquisition». Second Language Acquisition. Rowley, Mass. : Newbury House, 1978.
12. Strozer, Judith. Language Acquisition after Puberty / Judith Strozer. – Washington, D. C. : Georgetown University Books, 1994.

## ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ФАКТОРЫ, ВЛИЯЮЩИЕ НА ОПТИМИЗАЦИЮ ИЗУЧЕНИЯ ВТОРОГО ЯЗЫКА

**Кузнецова О. А.**

Кандидат психологических наук, доцент кафедры иностранных языков факультетов психологии и социологии Института филологии Киевского национального университета имени Тараса Шевченко.

**Аннотация.** *Сделан сравнительный анализ современных психологических теорий и концепций, лежащих в основе современной лингводидактики, а также обзор исследований по влиянию / взаимодействию первого (родного) языка со вторым (иностранном) языком с учетом психолого-типологических особенностей взрослого студента; изучены основные психологические факторы, влияющие на оптимизацию овладения вторым (иностранном) языком после первого (родного); озвучено проблему о необходимости обобщения современных теорий, которые оптимизируют изучение иностранного языка (как второго); обозначены определенные когнитивные факторы, такие как вербальный интеллект, фонологические способности обработки, долгосрочный объем памяти взрослого студента, влияющие на способность изучать второй язык; сделан вывод, что большинство студентов, в первую очередь, заинтересованы в получении базовых коммуникативных знаний по второму (иностранному) языку для специальных (профессиональных) целей.*

**Ключевые слова:** *овладение вторым (иностранном) языком, личностные факторы, идентичность индивида, психологические трудности, когнитивные факторы, вербальный интеллект, фонологические способности обработки, долгосрочный объем памяти взрослого студента, индивидуально-типологические различия взрослых студентов.*

УДК 811.133.1

## BELGIAN VARIANT OF FRENCH AS AN OBJECT OF DIDACTICS

**Iryna Oliinyk**

Candidate of Sciences (Philology), Associate Professor of the Department of Foreign Languages of the Faculty of Economics of Taras Shevchenko National University of Kyiv.

**Abstract.** *In the article the basic differences of the Belgian variant of French from normative French in France at the level of vocabulary are examined. The main word-formation models adopted from different languages, and also some archaisms that no longer exist in French of France, are presented. Examples of word-formation models by means of affixation, compound words, and also semantic derivation are given. Archaisms that mainly correspond to the field of law, and also to some extent to the common language are considered. In Belgian French an important number of words, formed with help of affixes, used in French of France, can be found. The difference is that words of modern coinage that we get in this way, don't exist in French of France. It is shown, that in everyday language of Brussels some diminutival elements of Flemish origin are used. There exist a lot of words, that have different meanings in Belgian French and in French of France, i.e. semantic Belgicisms. It is proved that borrowings in Belgian French are conditioned by geographical situation and administrative arrangement of Belgium, and also by the fact that Belgium was under the governance of Spain and Austria for a long time. Different examples of Flemish and English borrowings are given, as well as the reasons for their appearance. The multitude of dialectal and sociological variants, that specificate Belgian French, establish a framework for deeper studies of French, as it has multifaceted character. It is concluded that in French language studies the existence of different norms of French should be considered, that are conditioned by the existence of different variants of French in different French-speaking countries.*

**Key words:** *linguistic norm, vocabulary, word formation, borrowings, archaisms, didactics.*

**The main problem.** As a result of colonial expansion French language is used on five continents, as a consequence it suffered the fate of all widespread languages: change and variety. The problem is that the fact that all languages are affected by change should be explained by teachers to the students and we should justify the existence of differences in every particular case. From all the variants of French we can distinguish the French of Switzerland, which is characterized by a number of Roman and German elements, the French of Canada with a lot of archaisms and Anglicisms and The French of Belgium, characterized by local Brussels' elements and Wallonian terms, including a number of Belgicisms.

**The aim of the paper** is to define the peculiarities of Belgian French at the level of vocabulary. As a matter of fact, we will call such elements Belgicisms and we will understand by Belgicisms all expressions used in common French of Belgium, that are not used in French of France. This is owing to lexical Belgicisms, that we can recognize a Belgian talker whose mother tongue is French.

**Analysis of main research and scientific papers.** The peculiarities of Belgian French have been considered by a lot of international scientists. First of all the books of French scientists.

F. Larousi et S. Babault [3], H. Walter [8] and G. Lebouc [4] should be mentioned. All of them highlight geographical differences in the use of Belgicisms, Wallonian and Flemish ele-

ments in Belgian French. It is also necessary to mention Belgian philologists who devoted their research to English influences on Belgian French these are M. Lenoble-Pinson [5] and A. Goosse [1]. At last the papers of two international scientists J. Kadlec [2] and L. Milickova [6,7] are of great importance and consider different aspects of Belgian French.

**Main results of the research.** First of all formation of new lexical units in Belgian French was considered. We can find an important number of words, formed with help of affixes, used in French of France. The difference is that words of modern coinage that we get in this way, don't exist in French of France. As for suffixes we can encounter, these are *legumier* (the one who sells vegetables), *seniorie* (a home for the aged), *pigeonniste* (pigeonneer), *siroperie* (a factory where syrup is produced), *legistique* (the action of drafting legislation), *jeteuse* (card reader), *aidant* (the one who helps), *laverie* (laundry), *amitieux* (friendly), *exemplatif* (related to the example), *subsidiable* (that can be subsidized), *subsidier* (subsidize). Prefixes help produce nouns *decumul* (fiscal division of income of a married couple), *meconduite* (bad behavior), verbs *adire* (convince), *decumuler* (divide from fiscal point of view), *se meconduire* (misbehave), *prepensionner* (warn people they are preretired). Very often the Flemish prefix *ver-* is used to form new words. For example *veroublier* (forget), *verexpliquer* (explain). In everyday language of Brussels some diminutival elements of Flemish origin are used: these are *le petit manneke pis* (garçon – a statue of a little boy in Brussels). In Belgian French there exist some verbs, Which have the same roots that in French of France, but having some additional prefixes: *s'abaisser* (in the meaning of *baisser*), *acconduire* (in the meaning of *conduire*), *soulever un lievre* (in the meaning of *lever le lievre*). Sometimes different affixes are used in Belgian French and French of France. These are *rabattre les oreilles* (*rebattre les oreilles* in France), *affiler* (*enfiler* in France), *chamoisette* (*chamoisine* in France), *rancuneux* (*rancunier* in France).

Among compound words that differ from those of French of France we can invoke *acrocroche-pied* (*croche-pied*), *apres-quatres-heures* (part of the day between afternoon tea and dinner), *avant-plan* (up front), *bel-etage* (high ground floor), *brise-vue* (a kind of curtain), *carte-vue* (post card), *court-vite* (quickly), *demi-doux* (a simpleton), *frotte-manche* (a flatterer), *chef-garde* (a collector), *chemin-de-ferriste* (railman), *leche-plat* (a scrubber), *mele-tout* (someone who meddles into everything), *porte-paquet* (porter), *tapis-plein* (a fitted carpet).

There exist a lot of words, that have different meanings in Belgian French and in French of France. In this case we should speak about semantic Belgicisms: *banlieu* (a slow train), *bouger a* (touch to), *calepin* (a school backpack), *cour* (WC), *doubleur* (repeater), *farde* (a shirt), *griffe* (scratch), *lycee* (a secondary school for girls), *mallette* (briefcase), *pantoufle* (gym shoes), *pistolet* (small round bread), *place* (dwelling), *prefet* (lyceum principal), *provisieur* (deputy lyceum principal), *quartier* (small apartment), *torchon* (floorcloth).

We should also mention a number of archaisms that exist in Belgian French. As a matter of fact, if a country is isolated from parent state, a lot of archaisms can be expected. Among them we can invoke the next ones: the nouns *clignoteur* (turn indicator instead of *clignotant* in French of France), *aubette* (stand), *gazette* (a newspaper), *lessiveuse* (washing machine), *malle* (a ship), *minerval* (the right to study in some schools), *nonnette* (a monk), *roulage* (traffic), a adjective *cru* (cold and humid weather) or some verbs *epastrouiller* (startle), *courtiser* (to be the smb's groom). In the same way the use of names of meals *dejeuner*, *diner* et *souper* can also be considered as archaic.

We should also say a few words about the vocabulary of law in Belgian French. It has emerged that it is even more archaic than the one of France. Instead of the verb *enqueter* (enquire) the verb *indaguer* is used, instead of the expression *il resulte* (it appears), they use in Belgium *il conste* and instead of the noun *pertinence* (relevance) and the adjective *pertinent* (relevant)

we can meet relevance (les faits sans relevance dans notre affaire) et relevant (faits relevant). Other archaisms in this field can also be mentioned, for example the noun *prescrit* (something prescribed by the law) or the verb *comminer* (Il peut comminer des peines contre les infractions) (award judgement).

As for linguistic borrowings, we should underline that Belgian French has been under the influence of German and Flemish for a long time, on the other hand Spanish Habsbourgs' governance also left an imprint on everyday French of Belgium. We shouldn't forget some borrowings from English and also from regional languages Walloon and Picard, that have the same origin that French (language of oil). Belgian French borrowed from regional languages a lot of words, that are used by the majority of French speaking population of Belgium: nouns *archelle* (whatnot), *cacaille* (a useless thing), *cumulet* (somerset), *escabelle* (stepladder), *flatte* (a cap of some groups of students), *gosette* (a sock with fruits), *place* (lodging), *rawette* (a supplement given for free), the verbs *ravoir* (get back own) and *se ravoir* (recollect oneself), the expression *prendre le cafe* (to eat by 4 p. m.). The use of other words is geographically limited: *raccuser* (snitch), *grandiveux* (arrogant), *ne pas faire de bien* (to feel uneasy), *avoir bien le temps* (be wealthy), *aller se faire enrager* (go to Bath).

As for Spanish borrowings, they appeared on the territory of modern Belgium in XVIIe et XVIIIe centuries. The majority of such borrowings were used only occasionnaly apart from such words as *amigo* (prison), *caracole* (snail), *escaveche* (fish in aspic), that are used in Belgium even now. Among more recent borrowings we can invoke the noun (beer stand), considered in Belgium as obsolete. In general, it should be mentioned that the number of borrowings from Spanish in Belgian French is restricted and leur importance is overestimated.

The influence of German on Belgian French is limited enough. We can give such examples as *frwbel* (nursery), *ring* (ring road), *maitrank* (a drink from white wine with cognac and flowers of rockweed). On the other hand there exist to Flemish borrowings in Belgium. These are the fact that the population of Belgium is partly bilingual and there are tight connections between French speaking Belgians and Flemish speaking ones. Among Flemish borrowings we should distinguish the ones that are close to Flemish by their form and used only in Brussels and other ones, used on all the territory of Belgium. In the first groupe we can give the next examples: *bastring* (kippered herring), *broil* (disorder), *broubeler* (murmur), *kapstok* (coat-hanger), *kakebak* (pancake), *krotje* (a girlfriend), *platekees* (farmer cheese), *snul* (fool), *sukkeleer* (poor fellow), *zwanze* (a kind of humour in Brussels), *en stamelings* (in hugger-mugger), *avoir des ruses avec quelqu'un* (faire des ruses a quelqu'un) (to be in a mess), *faire de son nez* (make it hot for sms), *ne pas savoir de chemin avec quelqu'un* (to be at odds), *tirer son plan* (turn the corner). The following words belong to the second group : *bourgmestre* (mayor)», *couque* (a cookie), *crolle* (chip), *dringuelle* (a tip, pocket money), *cour* (WC) and *ecole gardienne* (nursery).

Belgian French is also under the influence of English. As a matter of fact, French of France is not so subject to English borrowings as Belgian French, as it is a monolingual country. As a multilingual country Belgium doesn't resist to the influence of English, sometimes English is used here as a bridge between the Flemish and French speaking Belgians. There exist an important difference between France and Belgium in the frequency of use of English borrowings. To speak about football players the French use the words *gardien*, *arriere*, *milieu* and not *keeper*, *back*, *half*; at the same time they are usually used in Belgian French. There are differences even in pronunciation of English borrowings. The Belgians pronounce [aj] at the beginning of the word *iceberg*, at the same time in France pronunciation [aj] and [i] is adopted. The word *steward* is pronounced in Belgium in the same way as in English but the French pronounce it in gen-

eral [stiwaRt]. There exist similar differences in military terminology, especially in aviation navy. Belgian navy uses the word midship, and at the same time the French prefer to use nouns aspirant and enseigne. In Belgian aviation, on they often use the word wing but the French prefer escadre. In Belgium the use of English elements is a lot less restricted than in France by administrative measures. That is why it is possible to met in Belgian shops such Anglicisms as after-shave (apres – rasage in the French of France) or body-milk (lait de beaute in the French of France). Belgian travel agencies offer minitrip (a short organized trip). Among other Anglicisms, that are usually used in Belgium, can be mentioned the next ones: home (usual address), full time (part time) (mi-temps), caddie (a trolley), panty (tights).

**Conclusion.** A language is a set of dialectal and sociological variants, that are connected between each other linguistically and dominated by a set of standard elements, recognized as pre-scripted ones. But one shouldn't forget about the existence of universal French, that includes geographical norms of France, Belgium, Canada, Switzerland, Africa etc. Thus, studies of French, that take into consideration the existence of multitude of norms play an important role in didactics and perception of cultural and linguistic diversity of French.

### References

1. Goosse Andre. Influences de l'anglais sur le francais de Belgique. / Andre Goosse // Cahiers de l'Institut linguistique de Louvain. – 1984. № 9, P. 1.
2. Kadlec Jaromir. Particularites lexicales du Français de Belgique. /Jaromir Kadlec // Echo des etudes romanes. – 2005. Vol.1, p. 15-25.
3. Larousi Foued, Babault Sophie. Variations et dynamisme du français. / Foued Larousi, Sophie Babault. – Paris : Éditions L'Harmattan, 2001. – 232 p.
4. Lebouc George. Le belge dans tous ses etats (dictionnaire de belgicisms, grammaire et prononciation). / George Lebouc. – Paris, Bonneton. – 1998. – 453 p.
5. Lenoble-Pinson Michele. Anglicismes et substituts francais. / Michele Lenoble-Pinson. – Louvain-la-Neuve : Duculot, 1991. – 211p.
6. Milickova Ladislava. Le parler francais de Belgique I. / Ladislava Milickova // Sbornik prati Filozoficke fakulty brnenske univerzity. – 1996, L 17, P. 7-15.
7. Milickova Ladislava Le parler franfais de Belgique II. // Ladislava Milickova // Sbornic prac Filozoficke fakulty brnenske univerzity. – 1997, L 18, P. 53-60.
8. WALTER Henriette. Le Français d'ici, de là, de là-bas. // Henriette WALTER. – Paris : Éditions Jean-Claude Lattès, 2007. – 278 p.

## БЕЛЬГІЙСЬКИЙ ВАРІАНТ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ ЯК ОБ'ЄКТ ДИДАКТИКИ

### Олійник І. В.

Кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов економічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

**Анотація.** У статті розглядаються основні відмінності бельгійського варіанту французької мови від нормативної французької, що нею розмовляють у Франції, на рівні вокабуляру. Представлені основні словотворчі моделі, запозичення з різних мов, а також деякі архаїзми, що більше не існують у нормативній французькій. Наведено приклади утворення нових слів за допомогою афіксації, утворення складних слів, а також семантична деривація. У бельгійській французькій розповсюдженим є афіксальне словоутворення, причому за допомогою суфіксів, що використовуються у Франції. Але у французькій Франції не існує новоутворень, подібних до вищезгаданих. Наведено словотворчі моделі, притаманні Фламандській мові, зокрема діминутивні елементи, за рахунок яких виникають

нові лексичні елементи. Підкреслюється, що важливе місце серед новоутворень займають семантичні Бельжицизми, тобто ті слова, які мають однакове звучання у двох варіантах французької, але є різними за значенням. Розглянуто архаїзми, що здебільшого відносяться до сфери юриспруденції, та деякою мірою з загальновоживаної мови. Доведено, що запозичення у бельгійській французькій обумовлені географічним положенням та адміністративним устроєм Бельгії, а також тим фактом, що довгий час Бельгія знаходилася під управлінням Іспанії і Австрії. Бельгія є плурлінгвістичною країною, саме тому вона знаходиться під більшим впливом запозичень з англійської, ніж монолінгвістична Франція. Англійська часто виступає своєрідним мостом, що об'єднує французькомовне і фламандськомовне населення країни. Підкреслюється, що навчання французької мови повинно проходити в контексті плурінормалізму, коли регіональні відмінності беруться до уваги як елементи «живої» французької мови.

**Ключові слова:** лінгвістична норма, вокабуляр, словотвір, запозичення, архаїзми, дидактика.

### Список використаної літератури

1. Goosse Andre. Influences de l'anglais sur le français de Belgique. / Andre Goosse // Cahiers de l'Institut linguistique de Louvain. – 1984. № 9, P. 1
2. Kadlec Jaromir. Particularites lexicales du Français de Belgique. /Jaromir Kadlec // Echo des etudes romanes. – 2005. Vol. 1, p. 15-25.
3. Larousi Foued, Babault Sophie. Variations et dynamisme du français. / Foued Larousi, Sophie Babault. – Paris : Éditions L'Harmattan, 2001. – 232 p.
4. Lebouc George. Le belge dans tous ses etats (dictionnaire de belgicisms, grammaire et prononciation). / George Lebouc. – Paris, Bonneton. – 1998. – 453 p.
5. Lenoble-Pinson Michele. Anglicismes et substituts français. / Michele Lenoble-Pinson. – Louvain-la-Neuve : Duculot, 1991. – 211 p.
6. Milickova Ladislava. Le parler français de Belgique I. / Ladislava Milickova // Sbornik praci Filozoficke fakulty brnenske univerzity. – 1996, L 17, P. 7-15.
7. Milickova Ladislava. Le parler français de Belgique II. // Ladislava Milickova // Sbornik prac Filozoficke fakulty brnenske univerzity. – 1997, L 18, P. 53-60.
8. WALTER Henriette. Le Français d'ici, de là, de là-bas. // Henriette WALTER. – Paris : Éditions Jean-Claude Lattès, 2007. – 278 p.

## БЕЛЬГИЙСКИЙ ВАРИАНТ ФРАНЦУЗСКОГО ЯЗЫКА КАК ОБЪЕКТ ДИДАКТИКИ

**Олийнык И. В.**

Кандидат филологических наук, доцент кафедры иностранных языков экономического факультета Киевского национального университета имени Тараса Шевченко.

**Аннотация.** В статье рассматриваются основные отличия бельгийского варианта французского языка от нормативного французского во Франции на уровне вокабуляра. Представлены основные словообразовательные модели, заимствованные из разных языков, а также некоторые архаизмы, которые больше не существуют во французском Франции. Приведены примеры образования новых слов с помощью аффиксации, образования сложных слов, а также семантической деривации. В бельгийском варианте французского распространенным является аффиксальное словообразование, причем с помощью суффиксов, которые используются во Франции. С той лишь разницей, что во французском Франции не существует новообразований, подобных вышеупомянутым. Приведены словообразовательные модели, присущие Фламандскому языку, в частности диминутивные элементы, за счет которых возникают новые лексические элементы. Подчеркивается, что важное место среди новообразований занимают семантические Бель-



жицизмы, то есть те слова, которые имеют одинаковое звучание в двух вариантах французского языка, но являются разными по значению. Рассмотрены архаизмы, которые большей частью относятся к сфере юриспруденции, и, в некоторой степени, общеупотребительному языку. Доказано, что заимствования в бельгийской французском обусловлены географическим положением и административным укладом Бельгии, а также тем фактом, что долгое время Бельгия находилась под управлением Испании и Австрии. Бельгия является плюрилингвистической страной, именно поэтому она находится под большим влиянием заимствований из английского языка, чем монолингвистическая Франция. Английский язык часто выступает своеобразным мостом, который объединяет французскоязычное и фламандскоязычное население страны. Подчеркивается, что изучение французского языка должно проходить в контексте плюринормализма, когда региональные отличия принимаются во внимание как элементы «живого» французского языка.

**Ключевые слова:** лингвистическая норма, вокабуляр, словообразование, заимствование, архаизмы, дидактика.

УДК 378.016:811.111

## РОЛЬ МОТИВАЦІЇ У ФОРМУВАННІ АНГЛОМОВНОЇ ДИСКУРСИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

**Войтанік І. В.**

Викладач кафедри іноземних мов Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

**Анотація.** У статті розглядається значення мотивації до навчання як умови формування англомовної дискурсивної компетентності. У наш час, коли Україна стоїть на шляху до Європейської інтеграції, особливого значення для фахівців у різних галузях науки та техніки набуває володіння іноземною мовою. Інтеграція особистості у світовий процес передбачає володіння іноземною комунікативною компетентністю, вагомим компонентом якої є дискурсивна компетентність. Під дискурсивною компетентністю ми розуміємо сукупність знань, умінь, навиків, а також способів діяльності, пов'язаних з побудовою і ситуативним розумінням дискурсів як об'єктів реальної дійсності в процесі здійснення професійної діяльності. Вона є діагностичним інструментом рівня розвитку мовної особистості, її мотиваційно-прагматичного компоненту. А це, у свою чергу, викликає необхідність пошук ефективної мотивації студентів до вивчення іноземної мови.

Мотивація визначається система мотивів, або стимулів, яка спонукає людину до конкретних форм діяльності або поведінки. Основними критеріями її формування вважають наявність пізнавальних мотивів і цілей, наявність позитивних емоцій, які викликає процес навчання, уміння і бажання вчитися, вміння і можливості застосовувати здобуті знання на практиці. Розрізняють зовнішню та внутрішню мотивації. Внутрішня залежить від внутрішнього середовища (викладач, навчальна група, оточення). Зовнішня мотивація обумовлена значущістю інформації про країну, мовою якої вивчається, її культуру та історію, усвідомленням важливості мови для реалізації потреб. Слід зазначити, що серед дослідників існують розбіжності в поглядах щодо пріоритетності тих чи тих видів мотивів для успішності навчальної діяльності. Найбільш адекватними навчальній діяльності окремі дослідники вважають пізнавальні мотиви (широкі пізнавальні, навчально-пізнавальні, мотиви самоосвіти). У процесі формування англомовної дискурсивної компетентності викладачу важливо знати потреби, якими керуються студенти, він повинен постійно підтримувати мотивацію навчання на високому рівні.

**Ключові слова:** дискурсивна компетентність, мотивація, зовнішня мотивація, внутрішня мотивація.

**Постановка проблеми.** Соціально-економічні трансформації, перехід до інноваційної моделі розвитку і входження України до європейського освітнього простору зумовлюють зростання необхідності підвищення якості професійної підготовки спеціалістів. Основна мета професійної освіти полягає у підготовці кваліфікованого спеціаліста які могли б діяти в інтелектуальній, суспільно-політичній, комунікаційній, інформаційній та інших сферах діяльності. У зв'язку з цим однією з цілей підвищення професійного рівня спеціалістів стає знання іноземної мови як інструменту професійного спілкування.

Викладання іноземних мов чітко орієнтоване на формування у студентів іншомовних комунікативних компетентностей які дають їм можливість виконувати певні завдання у

певних умовах, специфічному оточенні та в окремій сфері діяльності і, завдяки реалізації комунікативних мовленнєвих компетентностей, досягати бажаного результату [1].

Комунікативна компетентність це складне наукове яке має багатокомпонентний склад і визначається як знання, що забезпечує індивідові досягнення успіху в комунікації в середовищі іномовної культури. Однією з найбільш значущих та комунікативно релевантних є дискурсивна компетентність, яка передбачає високий рівень сформованості навичок та умінь організації мовлення, його логічної та послідовної побудови з метою вирішення певного комунікативного завдання та досягнення комунікативної мети. Окрім високого рівня комунікативних умінь, дискурсивна компетентність представляє собою сукупність знань про екстралінгвістичні фактори, які впливають на хід та результат спілкування, таких як: мета висловлювання обох партнерів з комунікації, психологічний стан того, хто говорить і того, хто слухає, відношення до теми розмови того, хто говорить і того, хто слухає [2]. Дискурсивна компетентність включає володіння прийомами організації текстової інформації, засобами спілкування і жанрово-структурними елементами мови, є діагностичним інструментом рівня розвитку мовної особистості, її мотиваційно-прагматичного компоненту. Її особливе значення в розвитку мовної особистості зумовлене поглядом на дискурс як на реалізацію в мові особових значень, що відображають особистісну потребу самовираження і забезпечують необхідну мотивацію спілкування. Тому ефективна організація педагогічного процесу неможлива без урахування спонукальних причин, які визначають діяльність студента, тобто, аналіз та модернізація методики навчального процесу потребує дослідження проблеми мотивації як умови формування англomовної дискурсивної компетентності.

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.** Традиційно успішність в учбовій діяльності перш за все пов'язується з рівнем інтелектуального розвитку особистості. Проте залишається відкритим питання ролі мотивації, яка є механізмом запуску будь-якої діяльності, чи то праця, спілкування чи пізнання. Інакше кажучи, мотивація – це «уточнена потреба», проте предмети потреби можуть бути різними [3].

Питання мотивації навчання вивчаються і обговорюються у наукових колах у сфері освіти як у вітчизняній науці, так і за кордоном. Провідні дослідження з цього напрямку опубліковані авторами: А. О. Реан, А. Н. Леонтьєв, А. К. Маркова, М. П. Якобсон, Р. С. Гарднер та інші.

Незважаючи на зростання інтересу вчених до проблем мотивації студентів до пізнавальної діяльності в процесі навчання у вищих навчальних закладах проблеми значення мотивації для формування дискурсивної компетентності залишається поза увагою дослідників. Отже, **мета** статті полягає у виявленні ролі мотивації на формування англomовної дискурсивної компетентності.

**Основні результати дослідження.** Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що значне поліпшення знань неможливе без відповідної мотивації. Саме мотивація впливає на рівень пізнавальної активності учасників навчального процесу, зацікавленість студентів у самоосвіті, прагнення до постійного самовдосконалення, інтерес у результатах власної роботи. А також на їх бажання зайнятися самоосвітою з метою більш швидкого та ґрунтовного оволодіння іноземною мовою.

Мотив – це спонукання до діяльності, пов'язані із задоволенням потреби суб'єкта. Мотив – це також причина, що є підґрунтям для обрання певних дій і вчинків, сукупність зовнішніх і внутрішніх умов, що активізують суб'єкта. У контексті формування мотивів у процесі навчання студентів неодмінно виникає питання про те, які саме мотиви слід формувати. Це не просто питання пошуку та відбору того чи іншого окремо взятого мотиву з метою його формування, а визначення оптимальної структури мотиваційної сфери

студента [9]. Термін «мотивація» є ширшим поняттям, аніж «мотив». Сутність поняття «мотивація» відображає її залежність від потреб, оскільки є рушійною силою людської поведінки і початком процесу засвоєння, який завжди пов'язаний з потребою як однією з умов розвитку особистості. В свою чергу потреби – це необхідність для людини таких умов, що забезпечують її існування і самозабезпечення [10]. А. К. Маркова підкреслює, що «навчальна мотивація складається з низки спонукань (потреби і смисл навчання, його мотиви, цілі, емоції, інтереси), які постійно змінюються і вступають у нові зв'язки один з одним. Тому становлення мотивації – не просте зростання позитивного або послаблення негативного ставлення до навчання, а ускладнення структури мотиваційної сфери, спонукань, які входять до неї, поява нових, більш зрілих, інколи суперечливих відношень між ними» [6, с. 14]. Аналіз мотивації у процесі формування англомовної дискурсивної компетентності вимагає не лише визначення домінуючого мотиву, але й врахування всієї структури мотиваційної сфери студента. При цьому слід враховувати ієрархічність її будови.

Науковці розділяють мотиви студентів до навчання за: змістом; джерелом виникнення; видами діяльності; часом прояву; ступенем установки; наступною поведінкою. Слід зазначити, що на сьогодні мотиви навчання об'єднують в чотири групи:

- професійні (наприклад, бажання стати висококласним спеціалістом);
- пізнавальні;
- соціальної ідентифікації (наприклад, отримати соціальне схвалення з боку однокурсників);
- утилітарні (одержати стипендію).

За інтенсивністю впливу на успішність навчання студентів на першому місці знаходяться професійні мотиви, потім – пізнавальні, утилітарні і на останньому місці – мотиви соціальної ідентифікації.

П. М. Якобсон визначає три типи мотивації навчання. По-перше, на його переконання, існує мотивація, яка може бути названа «негативною», під якою він розуміє спонуку студента, спричинену усвідомленням певних незручностей і неприємностей, які можуть виникнути, якщо він не буде навчатися (дорікання з боку батьків, викладачів та однокурсників). По-друге, позитивна мотивація. Ця мотивація виступає у двох формах. В одному випадку вона визначається вагомими для особистості соціальними прагненнями, у зв'язку з чим навчання розглядається як шлях до здійснення свого призначення у житті. Третя форма мотивації визначається вузькоособистими мотивами студента: схвалення людей з його оточення, шлях до власного благополуччя, тощо [7].

Мотивацію поділяють також на: внутрішню (суспільна значущість навчання, професійні мотиви, що відображають значення навчальної діяльності для оволодіння майбутньою професією, пізнавальні, пов'язані з потребою в нових знаннях). Її підвидом є мотивація успішності. І зовнішню, яка орієнтується на цінності, що лежать поза навчальною діяльністю. Зовнішня мотивація існує у двох різновидах: як широка соціальна і вузькоособистісна мотивація [6].

Для студентів майбутніх економістів-міжнародників дуже важливою є внутрішня мотивація, яка передбачає здійснення «самосуб'єктивного впливу» або само мотивацію. Це залежить від таких вольових якостей особистості як наполегливість, старанність, сумлінність, вміння прикладати зусилля, долати перешкоди. Доцільно відмітити, що внутрішня мотивація поділяється на три типи: комунікативну, лінгвопоказну; інструментальну:

- комунікативний різновид внутрішньої мотивації прийнято вважати за основний (отримання нових знань, які би дозволили вести вільну, змістовну та ефективну комунікацію з представниками інших культур);

- лінгвопізнавальна, яка полягає в позитивному ставленні студентів до самої мови, до вивчення основних якостей мовних знаків. Можливі два шляхи її формування: опосередкований, тобто через комунікативну мотивацію, і безпосередній, шляхом стимулювання пошукової діяльності студентів у мовному матеріалі;

- інструментальна мотивація, тобто мотивація, яка впливає з позитивного ставлення студентів до певних видів роботи [11].

У контексті формування англомовної дискурсивної компетентності слід зазначити, що зовнішня мотивація виконує стратегічну роль, а внутрішня – тактичну (розвиває процес оволодіння новими навичками).

Мотиви, що спонукають до учіння у кожного студента поєднуються по-різному та знаходяться у динамічному зв'язку. Наприклад, при вивченні англійської мови в одного студента як предмет потреби виступає знання професійної лексики, іншомовні знання, а в іншого – високий рейтинг з дисципліни, стипендія. У першому випадку мотив – внутрішній, у другому ж по відношенню до особи – внутрішній, а по відношенню до діяльності – зовнішній. Слід відзначити, що мотивація не вичерпується спонуканням особистості до пізнавальної діяльності, а включає, на думку П. І. Підласистого й О. Б. Тищенко, соціально-психологічні, соціально-економічні, морально-етичні та інші зв'язки та відносини. Викладачу важливо знати потреби, якими керуються студенти, він повинен постійно підтримувати мотивацію навчання на високому рівні [12, с. 161-162].

На думку Н. Д. Гальської і Н. І. Гез, мовна особистість становить собою багатошаровий набір мовних здібностей, навичок, умінь до здійснення мовленнєвих вчинків різного ступеня складності, вчинків, які виявляють та характеризують мотиви і цілі, що визначають розвиток особистості, її поведінку, а також управляють її вміннями створювати тексти різної складності і, врешті-решт, у підсумку визначають ієрархію розуміння і значущості в мові. Звідси впливає, що процес навчання іноземній мові повинен створювати умови, які забезпечують студенту можливість:

- вільно виявляти всі розумові операції та дії;
- використовувати мовні засоби для реалізації особистих потреб;
- долати так звані мовні бар'єри і перешкоди.

Крім цього, дослідники наполягають на тому, що навчання іноземній мові повинно стимулювати високу особистісну мотивацію студентів у спілкуванні цією мовою та у її вивченні. Вільне використання мовних засобів не є повним засвоєнням цих засобів. Не кількість останніх, а їх якість дозволяють людині успішно здійснювати спілкування [13, с. 151].

**Висновки.** Зі всього вище згаданого ми можемо зробити висновок, що контексті формування англомовної дискурсивної компетентності мотивація є структурним компонентом професійної підготовки як певного виду діяльності. У психолого-педагогічній літературі існує думка про те, що якість виконання діяльності та її результат залежать, передусім, від понукання і потреб окремого індивіда, його мотивації. Саме мотивація викликає цілеспрямовану активність людини, яка визначає вибір засобів і прийомів, їх впорядкування з метою досягнення цілей. Мотиви вивчення іноземної мови можуть бути як зовнішніми так і внутрішніми. Характеризуючи ці дві групи мотивів, дослідники (С. Занюк, Л. Копець, А. Маркова, П. Якобсон та ін.) зауважують, що саме внутрішні мотиви безпосередньо пов'язані з процесом навчальної діяльності. Мотивація навчання складається із багатьох аспектів, які змінюються й вступають в нові співвідношення (суспільні ідеали, сенс навчання для учня, його мотиви, цілі, емоції, інтереси, рівень навчальних досягнень, когнітивні можливості). Тому становлення мотивації є не просте зростання позитивного або

негативного відношення до навчання, а утворення складних структур мотиваційної сфери. Ці окремі структури мотиваційної сфери (й складні, діалектичні відношення між ними) слід брати до уваги у процесі формування англомовної дискурсивної компетентності.

### Список використаної літератури

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. – К. : Ленвіт, 2003. – 213 с.
2. Соколова Е. Н. Методика обучения иностранным языкам / Е. Н. Соколова. – М. : Просвещение, 2005. – 239 с.
3. Леонтьев А. Н. Избранные психологические произведения: В 2 т. – М. : Педагогика. – Т. 2. – 1983. – 320 с.
4. Ryan R. M., Deci E. L. Intrinsic and extrinsic motivations: Classic definitions and new directions // Contemporary educational psychology. – 2000. – Т. 25. – №. 1. – С. 54-67.
5. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. / А. Н. Леонтьев. – М. : Смысл; Академия, 2004. – 346 с.
6. Маркова А. К. Формирование мотивации учения: [книга для учит.] / А. К. Маркова, Т. А. Матис, А. Б. Орлов. – М. : Просвещение, 1990.
7. Якобсон П. М. Психологические проблемы мотивации в поведении человека. – М. : Просвещение. – 1969. – 317 с.
8. Gardner R.C. Social Psychology and Second Language Learning: The Role of Attitudes and Motivation / Gardner R. C. – London: Edward Arnold, 1985. – 355 p.
9. Красногорова І. Б. Формування мотивів учіння студентів у процесі викладання англійської мови : дис. ... канд. пед. наук / І. Б. Красногорова. – К., 1999. – 178 с.
10. Потреба // Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Потреба>.
11. Рогова Г. В. Методика обучения иностранным языкам в средней школе / Рогова Г. В., Рабинович Ф. М., Сахарова Т. Е. – М. : Просвещение, 1991. – 287 с.
12. Щукин А. Н. Обучение иностранным языкам: Теория и практика. – М. : Филоматис. – 2004. – С. 161-162.
13. Гальскова Н. Д., Гез Н. И. Теория обучения иностранным языкам: Лингводидактика и методика. – М. : Издат. центр «Академия». – 2004. – С. 151.

## THE ROLE OF MOTIVATION IN THE DISCOURSE COMPETENCE DEVELOPING

**Iryna Voitaniuk**

Teacher of the Department of Foreign Languages of the Institute of International Relations of Taras Shevchenko National University of Kyiv.

**Abstract.** *The paper focuses on the key aspects of motivation and its role in the discourse competence developing. It highlights the results of the research of the essence of the notions «motivation» and different approaches to classification of the motives.*

*Considering the growth of international relations between Ukraine and other nations and the extended interest towards today's growing technology and science throughout the world, learning English language as an international language has found a greater importance. Thus especially sharply problem of forming the discourse competence at future translators which must become a coherent link between Ukraine and international concord. During enough long period of development of method as science, to discursive jurisdiction was not spared sufficient attention. Discourse competence, that includes ways of organization the text information, meth-*

*ods of communication and genre-structural elements of language, is the diagnostic instrument of the development level of linguistic person. Its special value in development of linguistic person is conditioned by the look on discourse as on realization in the language of the personal values, that represent the personal necessity of self-expression and provide necessary motivation of intercourse. Motivation has been widely accepted by both teachers and researchers as one of the key factors that influence the rate and success of second/foreign language learning. The original impetus in second language motivation research comes from the social psychology since learning the language of another community simply cannot be separated from the learners' social dispositions towards the speech community in question.*

*Motivation refers to the intensity of one's impetus to learn. An integrative orientation simply means the learner is pursuing a second language for social and/or cultural purposes, and within that purpose, a learner could be driven by a high level of motivation or a low level. Likewise, in an instrumental orientation, learners are studying a language in order to further a career or academic goal. The intensity or motivation of a learner to attain that goal could be high or low. Motivation is conceptualized to subsume three components, motivational intensity, desire to learn the language, and an attitude towards the act of learning the language. Motivation is hypothesized to have a direct effect on second language achievement and is itself purportedly influenced by a number of other social-psychological variables. Educational psychology has identified two basic classifications of motivation – intrinsic and extrinsic. Intrinsic motivation arises from a desire to learn a topic due to its inherent interests, for self-fulfillment, enjoyment and to achieve a mastery of the subject. On the other hand, extrinsic motivation is motivation to perform and succeed for the sake of accomplishing a specific result or outcome. Students who are very grade-oriented are extrinsically motivated, whereas students who seem to truly embrace their work and take a genuine interest in it are intrinsically motivated. Furthermore, it was also found that students' attitudes towards learning and motivation, and the design of learning situations, are key factors in the attainment of desirable higher educational goals such as the ability to judge, use, and develop knowledge.*

**Key words:** *discourse competence, motivation, intrinsic motivation, extrinsic motivation.*

### References

1. Zagalnoevropeiski recomendatsii z movnoi osvity: vyvchennia, vykladania, otsinuvania. – K : Lenvit, 2003. – 213 c.
2. Sokolova E. N. Metodika obuchenia inostrannym iazykam / E. N. Sokolova. – M. : Prosvestienie, 2005. – 239 c.
3. Leontiev A.N. Izbrannye psihologicheskie proizvedenia: V 2t. – M. : Pedagogika. – T. 2. – 1983. – 320 c.
4. Ryan R. M., Deci E. L. Intrinsic and extrinsic motivations: Classic definitions and new directions // Contemporary educational psychology. – 2000. – T. 25. – №. 1. – C. 54-67.
5. Leontiev A.N. Deiatelnost. Soznanie. Lichnost. / A. N. Leontiev. – M. : Smycl; Akademia, 2004. – 346 c.
6. Markova A. K. Formirovanie motivatsii ychenia: [kniga dlia ychit.] / A. K. Markova, T. A. Maric, A. B. Orlov. – M. : Prosvestchenie, 1990. – 345 c.
7. Iakobson P. M. Psihologicheskie problemy motivatsii s povedenii cheloveka. – M. : Prosvestchenie. – 1969. – 317 c.
8. Gardner R.C. Social Psychology and Second Language Learning: The Role of Attitudes and Motivation / R.C. Gardner. – London: Edward Arnold, 1985. – 355 p.
9. Krasnogolova I.B. Formuvannia motyviv ychninnia studentiv u protsesi vykladannia angliyskoi movy: dys. ... kand. Ped. Nayk / I. B. Krasnogolova. – K., 1999. – 178 c.
10. Potreba // Material z Vikipedii – vilnoi entsyklopedii [elektronnyi resyrs]. – Rezhym dostupu: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Potreba>.
11. Rogova G. V. Metodika obuchenia inostrannym iazykam v srednei shkole / G. V. Rogova, F. M. Rabinovitch, T. E. Saharova – M. : Prosvestchenie, 1991. – 287c.

12. Stchykin A. N. Obychenie inostrannym iazykam: Teoria i praktika / A. N. Stchykin. – М. : Fillomatis. – 2004. – С. 161-162.
13. Galckova N. D., Gez N. I. Teoria obuchenia unostrannym iazykam: Lingvodidaktika i metodika / N. D. Galckova., N. I. Gez. – М.: Izdat. Tsentr Akademia. – 2004. – С. 151.

## **РОЛЬ МОТИВАЦИИ В ФОРМИРОВАНИИ АНГЛОЯЗЫЧНОЙ ДИСКУРСИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ**

**Войтаник И. В.**

Преподаватель кафедры иностранных языков Института международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко.

**Аннотация.** *В статье рассматривается значение мотивации в обучении, как условия формирования англоязычной дискурсивной компетентности. В наше время, когда Украина стоит на пути к Европейской интеграции, особого значения для специалистов в различных сферах науки и техники приобретает владение иностранным языком. Интеграция личности во всемирный процесс предусматривает владение иноязычной коммуникативной компетентностью, весомым компонентом которой является дискурсивная компетентность. Под дискурсивной компетентностью мы понимаем совокупность знаний, умений, навыков, а также способов деятельности, связанных с построением и ситуативным пониманием дискурсов, как объектов реальной действительности в процессе осуществления профессиональной деятельности. Она является диагностическим инструментом уровня развития языковой личности, ее мотивационно-прагматического компонента. А это, в свою очередь, вызывает необходимость поиска эффективной мотивации студентов к изучению иностранного языка.*

*Мотивация определяется как система мотивов, или стимулов, которая побуждает человека к конкретным формам деятельности или поведения. Основными критериями ее формирования считают наличие познавательных мотивов и целей, наличие позитивных эмоций, которые вызывает процесс обучения, умения и желания учиться, умения и возможности использовать полученные знания на практике. Различают внешнюю и внутреннюю мотивации. Внутренняя зависит от внутренней среды (преподаватель, учебная группа, окружение). Внешняя мотивация обусловлена значимостью информации о стране, язык которой изучается, ее культурой и историей, пониманием значимости языка для реализации нужд. Нужно отметить, что среди исследователей существуют различия во взглядах по поводу приоритетности тех или иных видов мотивов для успешной учебной деятельности. Наиболее адекватными учебной деятельности отдельные исследователи считают познавательный мотивы (широкие познавательный, учебно-познавательный, мотивы самообразования). В процессе формирования англоязычной дискурсивной компетентности для преподавателя важно знать те нужды, которыми руководятся студенты, он должен постоянно поддерживать мотивацию к обучению на высоком уровне.*

**Ключевые слова:** *дискурсивная компетентность, мотивация, внешняя мотивация, внутренняя мотивация.*



УДК 811.11+811.13

## COMPUTER GAMES AND ELT: A PROSPECT OF A METHODOLOGY

**Mykhailo Noshchenko**

Teacher of the Department of Foreign Languages of the Institute of International Relations of Taras Shevchenko National University of Kyiv.

**Abstract.** *Continuous diversification of the language-intense media, specific to our recent timeframe, has engendered a positive outburst of unorthodox ELL as well as ELT (which is also true for all the foreign languages' learning and teaching, of course) methods. In order to keep up with the pace of the discourses at hand it is considered an issue of a paramount importance to present a fledgling undertaking of teaching English language via computer games.*

*The article argues about the importance of computer (video) games for ELT as a teaching material, its ultimate purpose being accumulating a substantial background for utilizing computer (video) games as an ELT (or other language teaching) material.*

*The secondary goal is to get as much traction as possible in order to foster further development of the idea of using video games in ELT and to engender the discussion about its relevance in Ukrainian ELT professional circles.*

*It provides different insights into its practical application already implemented and the possibility for the usage in further ELT endeavours, mostly presented in a brief bullet-point manner.*

*The article also provides a plan of an extracurricular lesson on Translation Studies for advanced level students based on a computer (video) game series – The Elder Scrolls by Bethesda Softworks (disclaimer – no promotion intended) – with personal lesson plan, self-evaluation and an appendix containing the feedback of a student who was present at the lesson via Skype. The lesson plan also includes a text sample of in-game reading material with bookmarks made by the author in order to highlight the exact parts of text, which were given the most attention during the lesson.*

**Key words:** *English language teaching, foreign language teaching, computer games, video games, translation studies, literary translation, game localization, extracurricular activity, extracurricular seminar.*

At International Association of Teachers of English as Foreign Language (IATEFL) 2011 annual conference in Brighton I announced my dedication to outlining possibilities for creating virtual English-speaking environment in non-native-speaking countries via various media like TV-shows and computer games. At IATEFL 2013 in Liverpool, MGIMO University 2013 conference «The Magic of Innovation: New Techniques and Technologies in Teaching Foreign Languages» in Moscow and IATEFL 2014 in Harrogate I took a liberty to expose my design (ever in progress) based on an outstanding work of my students who volunteered for an extracurricular practice of playing a computer game in order to develop their language skills through gaming experience.

It is the idea of sharing all of those developments and ideas with my colleagues in my *alma mater* that is the primary goal of this article. The secondary goal is to get as much traction as possible in order to foster further development of the idea of using video games in ELT and to engender the discussion about its relevance in Ukrainian ELT professional circles [4].

Nowadays computer games have evolved into something more than just a tool for wasting time. I dare say that they are developing into a new form of art.

As with literature and cinematography, there are certain pieces to consider and certain pieces to discard. That is why I feel compelled to share my ideas about how we should perceive computer games regarding ELT. Yet, in order to be concise and relevant prior to elaborating on a lesson plan of the abovementioned extracurricular endeavour, I believe I should provide a brief bullet-point overview of my initial ideas I presented at the IATEFL conferences and at the MGIMO conference.

Why computer games? [3].

- Literature and cinematography are both well-known for their educative capacity, but computer games are not so much. Which is a shame;

- Modern computer games are much more advanced in terms of their content (lexis, plot devices, thought-provoking potential of their narrative etc.) than the games of the past few decades;

- Therefore computer games provide something more than just language – they provide immersion.

- Game genres I would recommend for ELT:

- Role-playing games (RPG);

- Turn-based strategies (TBS).

- Underlying ELT reasoning:

- Extensive vocabulary and perfect semantic and pragmatic language training material;

- Virtual simulation of immersive environment for learning English;

- Possibility for CLIL and LA synergy.

- Game genres I would not recommend for ELT:

- Massively multiplayer online role-playing games (MMORPG);

- Real-time strategies (RTS);

- First-person shooters (FPS).

- Underlying ELT reasoning:

- Very addictive nature of these games, which requires time as well as money to play;

- Poor lexis used in communication between players (Internet slang at the very least);

- Harmful for students' studying process.

That being outlined, I would like you to look at a brief list of ELT methods based on computer games I have been practicing so far as well as of the ones pending introduction or improvement:

- Tutorials (practiced);

- Gaming sessions followed by discussions (pending introduction);

- Separate discussion groups (practiced/pending improvement);

- Students' individual vocabulary construction (practiced);

- Critical analysis presented via creative writing (practiced/pending improvement);

- Discussions on metacognition aspects: metacomprehension and self-regulation (practiced).

The problematic aspects of introducing video games as an ELT material are few, yet substantial. They are as follows:

- Dependence on an advanced hardware and software;

- Dubious financial issues – who should fund the gaming material, i.e. educational institutions or students?

- Ousting the «Gaming over Learning Conundrum»;

- Parental control issues.

I should elaborate a bit on the term invented by myself – «Gaming over Learning Conundrum». It describes a relatively common dichotomy – education and/or entertainment – within the framework of videogaming. The obvious problem is – «When do I stop playing games just for fun and start learning from them?» But yet again, this is a matter of individual perception and personal choice. No teacher can coerce a student to learn from a book or a film. A teacher can only suggest a potentially beneficial learning material. By «ousting» the Conundrum I understand precisely that – suggesting the ways of using entertainment for educational purposes by shifting the arms of the balance towards the Learning.

However, I do believe that the main body of this article should be about the extracurricular lessons and how I actually practice what I preach.

I have been undertaking a personal project (endorsed by the Chair of Foreign Languages of our Institute) of an extracurricular weekly seminar based on computer games. The seminar is dedicated to translation studies, more specifically – literary translation and game localization.

This is a plan of one of the lessons (plus extra details):

### LESSON PLAN [3]

**Date:** 18.04.15

**Number of students:** 8 (7 – students of the fifth year of studies, 1 – a student of the third year of studies).

**Length of the lesson:** 120 minutes.

**Setting:** informal – a cafe near the Institute (separate room, no distractions).

**Lesson topic:** Translation (localization) of an in-game text from the game series «*The Elder Scrolls*» – *Brief History of the Empire v. 3*.

The translation material is an in-game history book, volume 3. The full text thereof is provided hereunder:

**The translation material** (words, word combinations and phrases in bold made bold by the teacher for further study and translation-specific discussions, the underlined words, proper names and word combinations – hyper-references intended for game-specific background knowledge acquisition) [2]:

*«The first volume of this series told in brief the story of the succession of the first eight Emperors of the Septim Dynasty, from Tiber I to Kintyra II. The second volume described the War of the Red Diamond and the six Emperors that followed its aftermath, from Uriel III to Cassynder I. At the end of that volume, it was described how the Emperor Cassynder's **half-brother Uriel IV** assumed the throne of the Empire of Tamriel.*

***It will be recalled** that Uriel IV was not a Septim by birth. His mother, though she reigned as Empress for many years, was a Dark Elf married to a true Septim Emperor, Pelagius III. Uriel's father was actually Katariah I's consort after Pelagius' death, a Breton nobleman named Gallivere Lariat. Before taking the throne of Empire, Cassynder I had ruled the kingdom of Wayrest, but poor health had forced him **to retire**. Cassynder had no children, so he **legally adopted** his half-brother Uriel and **abdicated the kingdom**. Seven years later, Cassynder inherited the Empire at the death of his mother. Three years after that, Uriel once again **found himself the recipient of Cassynder's inheritance**.*

*Uriel IV's reign was a long and difficult one. Despite being a legally **adopted member of the Septim Family**, and despite the Lariat Family's high position – indeed, they were distant cousins of the Septims – few of the Elder Council could be persuaded to accept him fully as a blood descendant of Tiber. The Council had assumed much responsibility during Katariah I's long reign and Cassynder I's short one, **and a strong-willed «alien» monarch like Uriel IV found it impossible to command their unswerving fealty**. Time and again the Council and Emperor were*

at odds, and time and again the Council won the battles. Since the days of Pelagius II, the Elder Council had consisted of the wealthiest men and women in the Empire, and the power they wielded was conclusive.

The Council's last **victory** over Uriel IV **was posthumous**. Andorak, Uriel IV's son, **was disinherited by vote of Council**, and a cousin more closely related to the original Septim line was proclaimed Cephorus II in 3E 247. For the first nine years of Cephorus II's reign, those loyal to Andorak battled the Imperial forces. In an act that the Sage Eraintine called «**Tiber Septim's heart beating no more**», the Council granted Andorak the High Rock kingdom of Shornhelm to end the war, and Andorak's descendants still rule there.

**By and large**, Cephorus II had foes that demanded more of his attention than Andorak. «**From out of a cimmerician nightmare**», in the words of Eraintine, a man who called himself the Camoran Usurper led an army of Daedra and undead warriors on a rampage through Valenwood, conquering kingdom after kingdom. **Few could resist his onslaughts**, and as month turned to bloody month in the year 3E249, even fewer tried. Cephorus II sent more and more mercenaries into Hammerfell to stop the Usurper's northward march, but they were bribed or slaughtered and raised as undead.

**The story of the Camoran Usurper deserves a book of its own. (It is recommended that the reader find Palaux Illthre's «The Fall of the Usurper» for more detail).** In short, however, the destruction of the forces of the Usurper had little to do with the efforts of the Emperor. **The result was a great regional victory and an increase in hostility toward the seemingly inefficacious Empire.**

Uriel V, Cephorus II's son and successor, swivelled opinion back toward the latent power of the Empire. Turning the attention of Tamriel away from internal strife, Uriel V embarked on a series of invasions beginning almost from the moment he took the throne in 3E268. Uriel V conquered Roscrea in 271, Cathnoquey in 276, Yneslea in 279, and Esroneit in 284. In 3E288, he embarked on his **most ambitious enterprise**, the invasion of the continent kingdom of Akavir. **This ultimately proved a failure**, for two years later Uriel V was killed in Akavir on the battlefield of Ionith. Nevertheless, Uriel V holds a reputation second only to Tiber as one of the two great Warrior Emperors of Tamriel.

The last four Emperors, beginning with Uriel V's infant son, are described in the fourth and final volume of this series.

#### **Main aims:**

1. Students will have obtained certain skills in literary translation/localization;
2. Based on the in-game content, students will have learnt the difference between the articles «a» and «the» [1, 5];
3. Students will have learnt the lexis in bold and have practiced it in real-life context (e.g. political, legal or economic discourse) by extrapolating it on the current news;
4. Students will have practiced their speaking skills while discussing their versions and renditions of translation.

#### **Subsidiary aims:**

1. To test the possibility of conducting a two-hour lesson while a student is present digitally via Skype (one of the students who attend the extracurricular seminars is now studying in Norway, yet expressed his desire to be virtually present at the lesson in Kyiv).

#### **Technical support:**

1. 2 laptops (teacher-provided)
2. Smartphones and tablets (optional)

## PERSONAL EVALUATION

### Positive aspects:

1. Students demonstrated great literary translation skills while working as a team on the translation (for instance, the phrase «**From out of a cimmerian nightmare**» was translated as «З непроглядного мороку» (ukr. «Out of the darkest gloom») with explanations as to why the noun «Cimmerian» is related to the adjective «dark» relating both semantics and pragmatics of the word taken from Ukrainian history, OED and Merriam-Webster dictionary);
2. Students learnt the way how the same word differs in meaning given a new context (like in «Catholic/catholic/universal»);
3. Students learnt the difference between the articles «a» and «the» and the additional meanings behind a capital letter through the abovementioned examples and other examples, related more closely to the real-life political contexts (*i.e.* «a holocaust» and «The Holocaust» translated into Ukrainian as «катастрофа, що призвела до загибелі великої кількості людей» (ukr. «a catastrophe that lead to the death of many people») and «Холокост») [1, 5];
4. Students were highly motivated to demonstrate the results of their *independent* (emphasis added on purpose) work. They never tried to shy away from answering, even if there were considerable faults in their versions. This enabled a very productive peer-correction and general discussions;
5. Even given the fact that the seminar took place on Saturday, students were enthusiastic to spare 2 hours of their time for an extracurricular event, which in no way effects the evaluation of their academic achievements;
6. The on-line distance learning experiment with using Skype for connecting a student in Norway proved to be as success – notwithstanding the distance he was an active part of the group (his own feedback on how it felt on the other side of the display is provided as the appendix hereto);
7. The informal setting of the seminar encouraged the students to use more creative approaches to literary translation and game localization.

### Issues for improvement:

1. Sometimes it was problematic to comment on the translation of the student in Norway due to occasional malfunctions of the soundsystem of my laptop;
2. The limited space in which we were conducting the seminar provided some problems with visual representation via Skype;
3. Along with the informal setting it would be very beneficial to have the ability to conduct such lessons in an academic setting – namely in the classrooms fully equipped with a decent IT. The gaming-related topics and its obvious informal charms should well be balanced with a certain academic component, even given all the benefits of informal and communicational approaches;
4. The teacher should optimize time-management in order to provide balanced timing for all the tasks at hand. In this case – very little time was spent on discussing the use of the in-game lexis given the modern political context.

**Conclusion.** Yet again, I strongly believe that a bullet-point presentation is the most relevant one. Hence, the conclusions are as follows:

1. Computer (or video) games are surely a valid resource for ELT since they provide very educational and aesthetically appealing material despite the common myth of it being just a waste of time;
2. Game localization is obviously a very lucrative and creative industry for literary translators to be engaged in;

3. Using computer games as a material for ELT is problematic since it requires certain technological savvy as well as software and hardware of both – the teacher and the student;

4. It is imperative for the ELT community (especially in Ukraine) to pay more attention to this field in order to keep up with the flow of the modern English language and its applications. Even more so – in order to keep up with the interests of the-now young generation utilizing it.

#### **Appendix.**

Student's feedback on the abovementioned on-line lesson. Original text by Oleksandr Isaenko (The Institute of International Relations, Taras Shevchenko National University of Kyiv, International Business, fifth year of studies):

*This was the first time I have ever attended classes via Skype. Frankly, I was slightly nervous in the beginning: I hadn't seen the other students for 4 months and now I was going to meet them all at the same time, sitting on one side of the screen, watching and talking to me. We were going to dispute, make jokes and speak all at a time! It required real digital presence, I would say. I did feel like an outsider a bit and, hence, feared that bad audio and video, in addition to constant disconnections, would spoil the thing, and we would never achieve that full-scale integration we were seeking.*

*But! Surprisingly, everything went just fine. My colleagues found a good Wi-Fi spot and the connection never broke. Moreover, I guess, I could see at least 6 people all the time (others had to move closer to the camera for me to see them, that's true) and hear 2-3 people speaking simultaneously, making out what they said. It was very good even without headphones. They tried to speak one after another (more than usually) and those, who were sitting at the far end of the table, spoke up for me to clearly hear them. This helped a lot; however, I don't know how much inconvenience it caused to them. Apart from this, I think, they acted quite naturally and the whole meeting went the way I remembered. Of course, they must have felt a bit strange. Sometimes I caught curious glimpses and smiles. Still I can't say that someone of them felt uneasy in the way it could hamper the class. It was just... unusual.*

*I felt quite okay too. Not odd one out, but one of the company. When I attracted their attention, they would listen to my variants of translation, my objections and even jokes. Yes, here I should mention a difficulty I experienced: sometimes it was not that easy to attract their attention. Raising your hand did not help all the time, because from time to time everyone had his or her nose in the writings. Speaking wasn't heard all the time either. Because when a dispute happened and I tried to join it, my voice was weaker than the other ones. Hence, I couldn't get in a word and get across an idea when I wanted to. I had to wait for the appropriate time because only then could I express my thought. This really made me feel a bit disadvantaged. But how disciplined I was!*

*My friends were polite and helpful, which is also important in this regard. When they saw that I was trying to say something, they allowed me to speak first, encouraging my participation. When they say that I had become distracted, they called me, involving me in the discussion. I think we would achieve nothing but for their assistance.*

*To sum up, this Skype class was a very nice experience. Except for some drawbacks, it provided for a very good interaction between my group of 7-8 people and me. I managed to follow all the things they discussed and, what is more important, participate with them. Skype is really handy when it comes to classes in such format: when students sit around a table and speak to each other. Then adding one more participant through Skype is easy and he can enjoy the meeting himself. I look forward to further meetings like this. It seems to be the only good way to participate in the classes when I am absent, so I am truly happy we have discovered it.*

### References

1. Buler Carl. Teoriya yazyka. Reprezentativnaya funkcyya yazyka: Per. s nem. / Obshch. red. I komment. T.V. Buldyginoy, vstup. st. T. V. Bulgyginoy i A. A. Leontieva / Carl Buler. – M. : Izdatelskaya gruppa «Progress». – 2001. – 278 s.
2. Miram G. E., Daineko V. V., Taranukha L. A., Gryshchenko M. V., Gon O. M. Basic Translation/ G. E. Miram, V. V. Daineko, L. A. Taranukha, M. V. Gryshchenko, O. M. Gon. – K.: Elga-Nika Centr, 2002. – 124 s.
3. Retsker Y. I. Teoriya perevoda i perevodcheskaya praktika. Ocherki lingvisticheskoy teorii perevoda / Dopolneniya i kommentarii D. I. Ermolovicha. – 3-e izd., stereotip / Y. I. Retsker – M. : «R. Valent», 2007. – S. 69-80.
4. Walker Aisha, White Goodith. Technology Enhanced Language Learning. Connecting theory and practice/ Aisha Walker, Goodith White – Oxford University Press: 2013. – P. 137-147.
5. Yule, George. Explaining English Grammar / George Yule – Oxford University Press: 2014. – P. 38-45.

### КОМП'ЮТЕРНІ ІГРИ ТА ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ: ПЕРСПЕКТИВИ МЕТОДОЛОГІЇ

**Нощенко М. О.**

Викладач кафедри іноземних мов Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

**Анотація.** *Постійний швидкий розвиток та урізноманітнення сучасних носіїв інформації та якості мови, що ними використовується, є однією з визначних рис нинішнього етапу новітньої історії світу. Саме це призвело до розквіту нестандартних методів як викладання, так і вивчення англійської (та й загалом будь-якої іноземної) мови. Відповідаючи цим вимогам сучасності, автор вважає за необхідне продемонструвати власні дослідження у викладанні англійської мови за допомогою комп'ютерних ігор, хоч вони, безумовно, є лише початком довгого академічного шляху.*

*Головною метою цієї статті є надання комплексної аргументації стосовно значущості комп'ютерних (або відео) ігор як дидактичних матеріалів у викладанні англійської та інших іноземних мов.*

*Іншою метою цієї статті є звернення якомога більшої уваги на це питання задля стимулювання подальшого розвитку ідеї застосування комп'ютерних (або відео) ігор у викладанні англійської мови та заохочення виникнення академічних дискусій стосовно важливості цієї теми в українських професійних колах викладачів англійської мови.*

*У статті подається лаконічне наведенням окремих прикладів практичного застосування комп'ютерних (або відео) ігор у навчанні англійської мови та думок щодо перспективи їх застосування в педагогічних цілях в інших форматах.*

*У статті також наведено план заняття-факультативу з дисципліни «Теорія та практика перекладу» для студентів старших курсів, заснованого на матеріалах серії комп'ютерних ігор (а саме – *The Elder Scrolls*, розроблена Bethesda Softworks. Слід зазначити, що стаття не має на меті рекламу цього програмного продукту). До плану додається власна оцінка проведеного заняття, відгук студента, що відвідував заняття дистанційно через *Skype* та зразок ігрового тексту з виділеними частинами тексту, яким приділялася особлива увага протягом заняття, з окремими поясненнями стосовно того, як саме розглядалися ті чи інші такі проблемні чи цікаві моменти.*

**Ключові слова:** Викладання англійської мови, викладання іноземної мови, комп'ютерні ігри, відео ігри, теорія та практика перекладу, літературний переклад, локалізація, позааудиторні заняття, факультатив.

### Список використаної літератури

1. Бюлер Карл. Теория языка. Репрезентативная функция языка: Пер. с нем. / Общ. ред. и коммент. Т. В. Булыгиной, вступ. ст. Т. В. Булыгиной и А. А. Леонтьева / Карл Бюлер. – М. : Издательская группа «Прогресс», 2001. – 278 с.
2. Мірам Г. Е., Дайнеко В. В., Тарануха Л. А., Грищенко М. В., Гон О. М. Основи перекладу / Г. Е. Мірам, В. В. Дайнеко, Л. А. Тарануха, М. В. Грищенко, О. М. Гон. – К. : Ельга Ніка-Центр, 2002. – 124 с.
3. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика. Очерки лингвистической теории перевода / Дополнения и комментарии Д. И. Ермоловича. – 3-е изд., стереотип / Я. И. Рецкер. – Москва: «Р. Валент», 2007. – С. 69-80.
4. Walker Aisha, White Goodith. Technology Enhanced Language Learning. Connecting theory and practice / Aisha Walker, Goodith White. – Oxford University Press: 2013. – P. 137-147
5. Yule, George. Explaining English Grammar / George Yule. – Oxford University Press: 2014. – P. 38-45.

## КОМПЬЮТЕРНЫЕ ИГРЫ И ПРЕПОДАВАНИЕ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА: ПЕРСПЕКТИВЫ МЕТОДОЛОГИИ

**Нощенко М. А.**

Преподаватель кафедры иностранных языков Института международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко.

**Аннотация.** *Постоянное стремительное развитие и диверсификация современных носителей информации и качество используемой ими речи является одной из основных черт нынешнего этапа новейшей истории мира. Именно это привело к расцвету нестандартных методов как преподавания, так и изучения английского (да и, безусловно, любого иностранного) языка. Соответствуя этим требованиям современности, автор считает необходимым поделиться своими, пускай и незначительными, достижениями на поприще преподавания английского языка с помощью компьютерных игр.*

*Целью данной статьи является демонстрация комплексной аргументации относительно значимости компьютерных (или видео) игр в качестве дидактических материалов в преподавании английского и других иностранных языков.*

*Еще одной целью этой статьи является обращение внимания на данный вопрос ради стимулирования дальнейшего развития идеи использования компьютерных (или видео) игр в преподавании английского языка. Также, безусловной целью этой статьи является спровоцировать возникновение академических дискуссий касательно значимости этой темы в украинских профессиональных кругах преподавателей английского языка.*

*В статье подается лаконичный список отдельных примеров использования компьютерных (или видео) игр в преподавании английского языка, а также размышления по поводу их дальнейшего использования в других педагогических целях.*

*Статья также содержит план занятия-факультатива по дисциплине «Теория и практика перевода» для старших курсов, построенного на материалах серии компьютерных игр (а именно – The Elder Scrolls, разработанной Bethesda Softworks. Стоит отметить, что реклама этого программного продукта не является целью этой статьи). Помимо плана, статья содержит собственную оценку проведенного занятия, отзыв студента, присутствовавшего на занятии дистанционно через Skype а также образец игрового текста с выделенными фрагментами, которым уделялось особое внимание во время занятия, с отдельными пояснениями касательно того, как именно рассматривались те или иные проблемные или интересные моменты из списка.*



**Ключевые слова:** преподавание английского языка, преподавание иностранного языка, компьютерные игры, видео игры, теория и практика перевода, литературный перевод, локализация, неаудиторные занятия, факультатив.

## ЗМІСТ

### НАЦІОНАЛЬНІ МОВИ І КУЛЬТУРИ В ЇХ СПЕЦИФІЦІ ТА ВЗАЄМОДІЇ

<b>Татьянченко О. О.</b> Фразеологічні одиниці англійського походження в аспекті комунікативної прагматики .....	4
<b>Фоменко О. С.</b> Культурний символ Six Degrees of Separation як прецедентний феномен сучасної англосфери .....	13
<b>Иванова С. В., Плахотнюк Н. А.</b> Эффективное использование языковых и неязыковых средств для реализации коммуникативной интенции .....	25
<b>Каращук А. Я.</b> Дистрибутивний аналіз і дискурс .....	33
<b>Орел А. Л.</b> Освітнянка вікторіанської доби: лінгвокультурологічний аналіз .....	40

### ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПЕРЕКЛАДУ

<b>Петровський М. В.</b> Плеоназми у науковому тексті та їх переклад .....	46
<b>Чумак Н. А.</b> Відображення англо-французьких стереотипів у сучасній англійській пресі за допомогою французьких етноспецифічних номінацій .....	56
<b>Svitlana Vladyka</b> Multilingual Interpretation of EU Indirect Tax Acts .....	63

### ІНОЗЕМНІ МОВИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ

<b>Кузнєцова О. О.</b> Огляд експериментальних досліджень психолого-лінгвістичних особливостей навчання іноземної мови .....	69
<b>Шапочкіна О. В.</b> Специфічні особливості дистанційної освіти за електронними навчальними курсами у ВНЗ України (на матеріалі сертифікованого ЕНК «Країнознавство: німецька мова») .....	76

**Olga Kuznetsova**

Psychological Nature of the Second Language Acquisition to Adult Students ..... 84

**Iryna Oliinyk**

Belgian Variant of French as an Object of Didactics ..... 92

**Войтанік І. В.**

Роль мотивації у формуванні англомовної дискурсивної компетентності ..... 98

**Mykhailo Noshchenko**

Computer Games and ELT: a Prospect of a Methodology ..... 105

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ  
МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

**Збірник наукових праць**

**ВИПУСК 125  
(частина II)**

Заснований в 1996 році.

Засновник: Інститут міжнародних відносин  
Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Свідоцтво про державну реєстрацію: К1 № 292 від 05.11.1998 р.

Науковий редактор: **Дорошко М. С.**, доктор історичних наук, професор.

**Рекомендовано до друку Вченою Радою Інституту міжнародних відносин  
Київського національного університету імені Тараса Шевченка.  
Протокол № 3 від 29 вересня 2015 року.**

Підписано до друку 12. 10. 2015 року.  
Наклад 1000 прим.

Інститут міжнародних відносин  
Київського національного університету імені Тараса Шевченка  
Тел. 483-11-25  
Сайт: <http://journals.iir.kiev.ua>